

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martin Sudek

**Vnitrobloky činžovních domů v Praze a jejich revitalizace z
pohledu jejich uživatelů**

Courtyards of Prague tenement houses and their revitalization in
the view of their residents

Praha 2012

Vedoucí práce: Mgr. Jan Sládek

Poděkování

Předně bych chtěl poděkovat Mgr. Janu Sládkovi za jeho odborné vedení, cenné rady, připomínky a také trpělivost. Dále děkuji Mgr. Lence Veselé za konzultaci při vytváření scénáře kvalitativních rozhovorů. Rovněž bych chtěl na tomto místě poděkovat Ing. Evě Sojkové, Ing. arch. Petře Šandové a Marii Haisové za cenné rady a poskytnuté informace. V neposlední řadě pak děkuji všem svým respondentům za jejich čas a ochotu, se kterou se mnou spolupracovali.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

.....

Abstrakt

Práce si klade za cíl hlouběji uchopit problematiku vnitrobloků činžovních domů a pochopit jejich funkci jakožto specifického typu prostoru ve městě. To vše s důrazem na uživatele tohoto prostoru, ve smyslu jak ho sami využívají a vnímají.

V první části práce se čtenář může seznámit s problematikou městského prostoru v kontextu urbanismu a sociologie, dějinami vnitrobloků činžovních domů v Praze a také jejich revitalizacemi. Druhá část práce pak obsahuje případovou studii jednoho konkrétního již revitalizovaného vnitrobloku, ve kterém byla provedena série nezúčastněných pozorování a 13 kvalitativních rozhovorů s jeho uživateli.

V závěru práce jsou shrnuty výsledky kvalitativního výzkumu a v návaznosti na první část práce je ukázáno, že vnitrobloky činžovních domů mohou představovat prostor podporující kvalitu života v městské zástavbě.

Klíčová slova: vnitroblok, revitalizace, činžovní dům, vnímání místa, případová studie

Abstract

The work aims to get a deeper grasp of the issue of tenement houses courtyards and understand their function as a specific type of space within city. This goal is to be reached with emphasis on users of this space in terms of how they use and perceive it.

In the first part of the work, the reader can familiarize themselves with difficulties of urban space in the context of urbanism and sociology, history of courtyards of tenement houses in Prague and also their revitalization. The second part of the work consists of a case study of one particular already revitalized courtyard in which a series of non-participant observations and qualitative interviews was performed with 13 of its users.

The concluding part summarizes the results of the qualitative research and it is shown, in connection with the first part, that tenement houses courtyards may represent a space supporting life quality in urban areas.

Key words: courtyard, revitalization, tenement house, sense of place, a case study

Obsah

Úvodem.....	6
Struktura a cíle práce	7
1. Město v kontextu sociologie a urbanismu	8
1.1. Vymezení města z pohledu sociologie a urbanismu	8
1.2. Vztah mezi sociologií, architekturou a urbanismem.....	10
2. Městský prostor.....	12
2.1. Vymezení veřejného prostoru a prostranství ve městě	12
2.2. Funkčnost veřejného městského prostoru	16
2.3. Vnitrobloky činžovní domů jako specifický typ prostoru měst.....	21
3. Činžovní domy.....	24
3.1. Co je a jak vznikl činžovní dům.....	24
3.2. Dějiny činžovních domů v Praze	27
3.3. Shrnutí.....	31
4. Vnitrobloky činžovních domů	32
4.1. Vnitrobloky a jejich minulost.....	32
4.2. Současný stav vnitrobloků v Praze	34
4.3. Shrnutí.....	38
5. Revitalizace.....	39
5.1. Vymezení pojmu revitalizace.....	39
5.2. Revitalizace městského prostředí.....	41
5.3. Revitalizace vnitrobloků činžovních domů.....	42
6. Shrnutí poznatků teoretické části práce	45
7. Případová studie revitalizovaného vnitrobloku z pohledu jeho uživatelů.....	47
7.1. Metodologie výzkumu	47
7.2. Objekt případové studie	52
7.3. Průběh a výsledky případové studie.....	53
7.3.1. Pozorování v daném vnitrobloku.....	54
7.3.2. Rozhovory s uživateli vnitrobloku.....	58
7.4. Shrnutí výsledků případové studie	94
8. Závěr	97
Použitá Literatura.....	99
Přílohy.....	103

Úvodem

Většinu svého dosavadního života jsem prožil na Vinohradech, přesněji v části Vinohrad, kde spolu bezprostředně sousedí městské části Praha 2 a Praha 3. Tato oblast je specifická svojí zástavbou, kde na první pohled převládají bloky činžovních domů s vnitrobloky, postavené mezi navzájem se křížícími ulicemi. A právě tato pravidelná síť domů a ulic představovala po dobu mého mládí každodenní prostor, ve kterém jsem se spolu se svými přáteli pohyboval a žil. Tehdy jsem se však nezabýval zástavbou místa, ve kterém žijeme. Ze všeho nejvíce nás zajímalo, kde bychom mohli trávit čas po škole a co nového bychom v našem sousedství mohli prožít. Jedním z míst, kde jsme hledávali dobrodružství, byly i vnitrobloky činžovních domů. Byla to pro nás místa plná dobrodružství a tajemství. Do vnitrobloků nebylo vidět z ulic, které je obklopovaly a mohli jsme je tak, pokud se nám podařilo do nich proniknout, prozkoumávat a objevovat. Vstupovali jsme společně do tohoto neznámého prostoru a podobně jako hrdinové knížek Jaroslava Foglara objevovali tajemná zákoutí Stínadel i my jsme objevovali místa se zpustlou zástavbou, zídky a zdi, které jsme mohli přelézat, zeleň připomínající spíše náhodné shluky keřů či plevele a obyvatele z přiléhajících domů, kteří nebyli příliš nakloněni našemu „objevování nepoznaného“.

A právě tato osobní zkušenost mne inspirovala k vymezení tématu své bakalářské práce, ve které se pokusím hlouběji uchopit problematiku vnitrobloků činžovních domů a pochopit jejich funkci jakožto specifického typu prostoru ve městě se zaměřením na jeho minulost, současnost, ale i možnou budoucnost.

Struktura a cíle práce

V teoretické části práce se budu nejprve věnovat jejímu ukotvení v kontextu sociologie a urbanismu, přičemž tyto vědní obory nejprve stručně charakterizuji, vyložím vztah mezi nimi a vztáhnou na svoji práci. Následně se budu obecněji zabývat tematikou prostoru se zaměřením na funkčnost veřejného prostoru ve městě. Dále se zaměřím na tematiku činžovních domů v Praze a vysvětlím, proč vznikaly a jakým způsobem se v minulosti vyvíjely. Na základě zjištěných poznatků se zaměřím na tematiku vnitrobloků a popíši, k čemu v minulosti sloužily. S pomocí výsledků z již proběhnuvších výzkumů se pak pokusím zjistit, jak v Praze tento prostor v současnosti vypadá a jak je využíván. Nakonec se zaměřím na fenomén revitalizací městského prostředí, taktéž se zaměřením na vnitrobloky činžovních domů, a na základě již vyložených poznatků vytvořím komplexní definici revitalizace tohoto typu prostoru.

V empirické části práce se následně na základě menšího kvalitativního výzkumu pokusím zjistit, zdali a jakým způsobem se k revitalizovaným vnitroblokům může proměnit vztah jejich uživatelů. Výzkum bude proveden formou případové studie, přičemž se bude skládat z řady neúčastněných pozorování v daném vnitrobloku a polostrukturovaných rozhovorů s jeho uživateli. Při realizaci výzkumu pak budu vycházet ze zásad kvalitativního výzkumu dle Jana Hendla a charakteristiky případové studie, jak ji definuje R. E. Stake. Případová studie bude sledovat vztah respondentů k vybranému vnitrobloku, po již provedené revitalizaci, ve smyslu jak tento prostor využívají, jsou s ním spokojeni, jak ho vnímají a jaký o něj mají zájem, přičemž se pokusím zjištěné poznatky zobecnit na vnitrobloky činžovních domů jako takové.

Na závěr shrnu poznatky z teoretické a empirické části práce a jejich průnikem se pokusím odpovědět na otázky, zdali může realizace revitalizačních projektů přinést prospěch těm, kterým je určena a případně jestli mohou vnitrobloky činžovních domů představovat prostory podporující kvalitu života v městské zástavbě. To vše se zaměřením na uživatele tohoto prostoru.

1. Město v kontextu sociologie a urbanismu

Problematiku městského prostředí a života v něm můžeme nahlížet z pohledu různých vědních disciplín jako je geografie, architektura, demografie, ekonomie, historie, právo, filosofie, psychologie a samozřejmě také sociologie. Tyto, ale i další vědy, město různým způsobem vnímají, vyzdvihují jeho rozdílné aspekty, a tedy jej odlišně vymezují. Z hlediska zaměření této práce však bude nejrelevantnější pojetí města z pohledu sociologie a urbanismu, na které se dále zaměřím a rozvedu v jejich vzájemné souvislosti.

1.1. Vymezení města z pohledu sociologie a urbanismu

Dle sociologa Jiřího Musila můžeme města obecně přirovnat k jakýmsi mikrokosmům společnosti, utvářených tendencí globálních společností se modifikovaně replikovat v konkrétních komunitách. V těch se podle něho následně společnost realizuje a v případě měst, která lze taktéž jako takové komunity vnímat, vytváří jejich čtyři specifické stránky. Analýzou těchto stránek se následně zabývá sociologie města a i některé další sousední vědní obory jako demografie, etnografie, sociální demografie a urbanismus. Tyto stránky jsou:

1. *hmotná a morfologická – např.: pohyby lidí a prostorové uspořádání objektů.*
2. *funkční a institucionální – např.: politické aktivity, sociální aktivity a organizace.*
3. *sociální a psychologická – typy sociálních vztahů a způsob života.*
4. *sémiotická – prostor a artefakty v něm, jakožto znaky nesoucí informace.*

Důležité je, že jednotlivé stránky města dle Musila tvoří propojené a vzájemně se ovlivňující části celku, které by se neměly zkoumat zcela odděleně od těch ostatních.¹

Z pohledu sociologie pak lze město dle Musila konkrétněji definovat jako: „složitý sociální systém, vyznačující se rozvinutou dělbou práce a velkou hustotou obyvatelstva, které je sociálně velmi různorodé, nezabývá se zemědělstvím a vytvořilo si

¹ Kolektiv autorů: *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996, str. 609.

soustavu interakcí, charakterizovanou distancí v meziosobních vztazích, partikulárností sociálních rolí a nepřímými způsoby sociální kontroly.“²Avšak i v takovém případě kdy se na město díváme jako na sociální systém, můžeme městské prostředí vykládat více rozdílnými způsoby. Obecně lze podle Musila stanovit tři rozdílné pohledy na to, čím se sociologie města zabývá a jak se na městské prostředí dívá. První pohled staví na předpokladu, že „*studium města musí vycházet ze společnosti jako celku.*“ Takovýto makrosociální přístup uvažuje o městském prostředí jako o zmenšeném souboru společnosti, ve kterém lze zkoumat veškeré jevy a procesy obecně platné pro celou společnost. Podle druhého pohledu se má sociologie města „*zabývat především specifickými stránkami organizace společnosti ve městech, která jsou jakýmsi sociologickým kontextem.*“ Zde se vychází z předpokladu, že prostředí měst má určité specifické kvality, které ho odlišují od jiných prostředí, a proto je třeba se zabývat těmito transformovanými specificky městskými kontexty. Třetí pohled vnímá městskou společnost jako zvláštní samostatný druh společnosti, který může být v protikladu vůči jiným společnostem.³ Na základě způsobu jakým autoři vysvětlují sociální jevy a procesy v městském prostředí a taktéž v důležitosti, kterou jim přikládají, lze následně rozlišit různé sociologické pohledy. Ty však lze již podle Musila zařadit do uvedených tří hlavních přístupů. Mezi takové pohledy patří kupříkladu hospodářský, ekologický, psychosociální, nebo strukturálně funkcionální.⁴

Urbanismus oproti tomu můžeme podle Jiřího Hruzy nejobecněji definovat jako: „*vyjádření pro soubor pracovních metod a postupů sloužících k záměrnému formování lidského osídlení a zejména měst*“⁵ Ve *Velkém sociologickém slovníku* Musil dodává, že „*urbanismus je v podstatě aplikovaný vědní obor, který zahrnuje v souvislosti s architekturou estetické a prostorové stránky formování měst a jejich částí a zároveň také technické, hospodářské a stále více také sociální aspekty plánování a stavby měst.*“⁶ V *Malém sociologickém slovníku* navíc uvádí, že v současnosti „*urbanismus zkoumá města a jejich zázemí rovněž jako systémy s cílem uspořádat optimálním způsobem funkce a provoz měst.*“⁷ Pro tuto práci je pak z těchto definic nejpodstatnější

²Musil J.: *Sociologie soudobého města*, Praha: Svoboda, 1967, str. 16.

³Musil J., op.cit., str. 10.

⁴Musil J., op.cit., str. 12-15.

⁵Hruza J.: *Slovník soudobého urbanismu*, Praha: Odeon, 1977, str. 266.

⁶Kolektiv autorů: *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996, str. 1357.

⁷Kolektiv autorů: *Malý sociologický slovník*, Praha: Svoboda, 1970, str. 216.

důraz urbanismu na přetváření prostředí měst, kterým se snaží vytvářet ideální prostor pro život člověka.

1.2. Vztah mezi sociologií, architekturou a urbanismem

Vytváření lidských sídel představuje komplexní proces, ve kterém se projevují nejrůznější aspekty lidské činnosti. Zaměříme-li se však pouze na urbanismus (kterého se v tomto kontextu úzce dotýká také architektura) a sociologii, zjistíme, že se tyto dva (nebo tři) vědní obory v kontextu budování a formování měst hluboce dotýkají a dokonce i podmiňují. Lze dokonce říci, že obecně veškeré projevy architektury a urbanismu tvoří ve své podstatě sociální produkty, které jsou materiálními projevy forem a vazeb v lidském společenství.⁸ Díky tomuto vztahu pak můžeme na základě analýzy určitých sídelních jednotek, nebo jejich větších seskupeníh v dějinách, do jisté míry usuzovat o dané společnosti a jejích hodnotách. Funkce, vzhled a vzájemná kompozice sídelních struktur tak nepřímou vypoovídá o charakteru společnosti.

Tato závislost mezi fyzickým a sociálním aspektem však působí i opačným směrem. Určité prostory svou podobou generují, nebo ovlivňují podobu vztahů mezi lidmi, a jak bude ukázáno dále v práci, může tomu být jak úmyslně, tak i zcela svévolně a původně nezamyšleně. Existují tak mimo jiné místa určená k setkávání, odpočinku, venčení psů ale i místa sociální segregace jako ghetta nebo gated communities. Tomuto vlivu prostoru na mezilidské vztahy se velmi dobře věnuje kupříkladu Jane Jacobs ve své knize *Smrt a život amerických velkoměst*, kde ukazuje na řadě reálných příkladů, jak může typ zástavby ovlivnit život jeho obyvatel a to ať už se jedná o způsob trávení volného času, sociální kontakty, nebo bezpečnost v ulicích.⁹

Vzhledem k tomuto vzájemnému vztahu sociálního a fyzického je pak podle architekta a sociologa Karla Schmeidlera „sociologický výzkum v oblasti architektury a životního prostředí využíván k popsání, vysvětlení, vyhodnocení a predikci toho, jak lidé reagují na jevy v okolním materiálním a zprostředkovaně i sociálním světě,“¹⁰ přičemž

⁸ Schmeidler K.: *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*, Brno: PC-DIR, 1997, str. 9.

⁹ Jacobs J.: *Smrt a život amerických velkoměst*, Praha: Odeon, 1975.

¹⁰ Schmeidler K., op.cit., str. 16.

„centrálním tématem sociologie, která se zajímá o architekturu, je vztah prostoru či materiálního zbudovaného prostředí k sociálním jevům a procesům, které se v něm odehrávají.“¹¹ Na základě těchto výroků můžeme říci, že veškeré dílčí disciplíny sociologie sídel jsou ve své podstatě produktem tohoto zájmu, přičemž, jak jsme si uvedli v předešlé podkapitole, se mezi sebou liší způsobem, jak vysvětlují sociální jevy a procesy v prostředí a také v důležitosti, jakou jim přiřkládají.

Města lze tedy ze sociologického úhlu pohledu vnímat jako složité sociální systémy, které svými materiálními projevy poukazují na charakter dané společnosti v určitém místě a čase. Tento charakter společnosti na jednu stranu ovlivňuje urbanistickou a architektonickou podobu sídel, ale zároveň je touto podobou sám utvářen.

Význam sociologického zkoumání městského prostředí z hlediska urbanismu pak tkví právě v poznání tohoto vztahu mezi umělým, či přirozeným prostorem a sociálními jevy a procesy, které se v něm odehrávají. Sociologie tak může na základě svých vědecky podložených poznatků přinášet cennou pomoc v pochopení městského prostředí a také jeho uživatelů, tedy těch, pro které urbanismus navrhuje, formuje a buduje městské prostředí. Spoluprací obou věd a jejich vzájemně se doplňujícími přístupy ke zkoumané problematice pak můžeme na teoretické rovině dospět k lepšímu pochopení tohoto komplexního jevu a na praktické rovině mohou následně vznikat prostory a sídla, která poskytnou jejich uživatelům ve všech směrech funkčnější a užitečnější prostor.

V dalších kapitolách budu vycházet z tohoto přístupu a aplikací sociologického pohledu na zkoumanou (často do velké míry urbanistickou) problematiku vnitrobloků činžovních domů a snažit se popsat tento specifický prostor vzhledem k (nejen) sociálním jevům a procesům, které se v něm v minulosti odehrávaly a odehrávají.

¹¹ Schmeidler K., op.cit., str. 13.

2. Městský prostor

Problematika prostoru je velmi rozsáhlá a tento mezioborový pojem lze chápat, podobně jako problematiku městského prostředí, z pohledu více vědních disciplín. V rámci sociologie se pak touto tematikou zabývá především sociologie prostoru, sociologie architektury a urbánní sociologie. Tato práce si však nebere za cíl zmapovat teoretické poznání těchto odvětvových disciplín a v následující kapitole proto půjde spíše o vymezení základních pojmů a jejich vztahu ke zkoumané problematice vnitrobloků.¹²

2.1. Vymezení veřejného prostoru a prostranství ve městě

Před samotným vymezením prostorů ve městě, je třeba od sebe nejdříve oddělit pojmy „*prostor*“ a „*prostranství*“, které mohou být zaměňovány a vytvářet případné významové nejasnosti. Stejně tak je třeba definovat pojmy „*veřejné*“ a „*soukromé*“.

Předně pojem "*prostor*" je významem obecnější než pojem *prostranství* a může být vnímán jak v rovině fyzické, tak zcela abstraktní, přičemž nemusí mít vždy něco společného s tematikou měst, či obecněji lidských sídel. Obecně lze říci, že cokoli se fyzicky děje, musí se dít „někde“ a „někdy“, tedy v určitém prostoru a čase. Mimo to lze na prostor pohlížet v jeho abstraktní rovině, jak se děje v matematice a fyzice. I v běžné řeči mívá prostor abstraktní význam. Můžeme kupříkladu říci, že má někdo prostor k vyjádření svých názorů, ačkoli již neodkazujeme na určitý fyzický prostor. Můžeme také v některých případech uvažovat o prostoru virtuálním.

„*Prostranství*“ má oproti tomu význam mnohem užší, přičemž ten je v podstatě podmnožinou toho, co vyjadřuje pojem *prostor*. *Prostranstvím* nejčastěji nazýváme konkrétní nezastavěný fyzický prostor pod širým nebem.¹³ Takový význam naznačuje i

¹² Rozsáhleji se problematikou veřejných prostor a jejich funkčnosti zabývá kupříkladu Adéla Burianová ve své diplomové práci: *Veřejný prostor ve městě. Sociální aspekty a návrhy pro funkční městské plánování na příkladu Prahy*: diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta filosofická, 2011, Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Duffková CSc.

¹³ Volek M.: *Veřejná prostranství: od agory k hybridním místům: diplomová práce*, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2009, Vedoucí diplomové práce: Prof. PhDr. Jiří Kabele, PhD., str. 12.

ustanovení § 34 zákona o obcích č. 128/2000 Sb. definující veřejná prostranství: „*Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.*“¹⁴

V této práci záměrně pracuji v souvislosti s vnitrobloky s oběma jmenovanými pojmy. Mluvím-li o vnitroblocích jako o fyzických prostorech, používám pojem „*prostranství*“. V případě vlastností, funkcí, sociálních, nebo jiných nefyzických jevů a procesů ve vnitroblocích, používám pojem „*prostor*“. Pojem „*prostředí*“ následně stojí mimo tyto dva pojmy a používám ho výhradně ve významu „*životního prostředí*“.

Podobně jako v otázce prostoru a prostranství, lze i pojmy „*veřejné*“ a „*soukromé*“ vymezit v jejich vzájemném vztahu. Již však nelze tvrdit, že by byl jeden nadřazen tomu druhému. Tyto pojmy vůči sobě vystupují spíše jako vzájemné protiklady, které se však mohou v realitě vzájemně i překrývat, nebo doplňovat. Martin Volek ve své diplomové práci prokazuje tři základní vztahy mezi veřejným a soukromým. Jsou to vztahy dichotomie, škály a plurality. Ve vztahu dichotomie lze veřejné chápat v přímém protikladu pojmu soukromé. Škála odkazuje na vztah, kdy se veřejné a soukromé vždy do jisté míry prolíná a nelze tedy jasně oddělit. Plurální vztah pak nastává, pokud vedle sebe existuje více prostorů, kde se může veřejné a soukromé v různé míře prolínat.¹⁵

„*Soukromé*“ si pak obecně můžeme definovat jako takové oblasti sociálního života, které jsou chráněné ode všech pohledů, které nejsou osobní, nebo interní povahy a které oddělují a chrání sféru osobních zkušeností od veřejné kontroly.¹⁶ Soukromé můžeme jinými slovy vnímat jako sféru intimní, ve které člověk jedná nezávisle, to ale nutně neznamená, že odlišně, od toho jak by jednal pod působením vlivu ostatních lidí, tedy na veřejnosti.

„*Veřejné*“ oproti tomu odkazuje na takové oblasti života, které pokud vycházíme z dichotomického vztahu, považujeme za negaci soukromého. Tedy jako oblasti sociálního života, ve kterých lidé hrají pod vlivem ostatních určité role a snaží se

¹⁴ Zákon č. 128/2000 o obcích (obecní zřízení), paragraf § 34.

¹⁵ Volek M., op.cit., str. 13.

¹⁶ Bailey J.: *Some Meanings of 'the Private' in Sociological Thought*, Belmont: Sociology, August 2000, vol. 34 no. 3, str. 384.

prezentovat určitým (přijatelným) způsobem. Přechod z oblasti soukromé do veřejné pak vyžaduje přijetí pravidel a očekávání druhých.¹⁷ V případě vztahu škály můžeme veřejné definovat jako neoddělitelnou součást soukromého, kdy přechod z jedné oblasti do druhé probíhá pozvolna, přičemž pravidla a očekávání člověk přejímá nenuceně. Podstatný je fakt, že oblast toho, co je považováno za soukromé a veřejné může být v čase a prostoru proměnlivé. Jiné pojetí soukromého a veřejného existovalo v antice a jiné pak třeba ve středověku, nebo novověku.¹⁸ Jedná se tedy o sociální konstrukt, vázaný na konkrétní společnost, o které zrovna hovoříme.

Mluvíme-li o městském prostoru, rozlišujeme z hlediska míry prolínání soukromého a veřejného prostory veřejné, poloveřejné, polosoukromé a soukromé. Takové členění je důležité nejen z hlediska vlastnictví či míry přístupu do tohoto prostoru, ale také významu, který lidé přiřkládají prostoru z hlediska jeho potencionálního sdílení s dalšími lidmi.

Přistoupíme-li k samotným definicím těchto prostorů, můžeme si veřejné prostory definovat jako: „*všechny nezastavěné prostory ve městě, které jsou volně (bezplatně) přístupné všem obyvatelům a návštěvníkům města, buď nepřetržitě, nebo s časovým omezením (např. parky zavírané na noc). Základní charakteristikou veřejného prostoru je jeho obyvatelnost spojená s užitostí pro obyvatele, musí sloužit obyvatelům města k provozování nejrůznějších činností pohybových (chůze, jízda na kole) a pobytových (sezení, hry).*“¹⁹ Význam pojmu veřejný prostor se v této definici v podstatě kryje s definicí veřejného prostranství v zákonu o obcích. Jak jsme si naznačili, je tomu proto, že prostranství představují fyzickou podmnožinu prostoru. Vlastníkem takových veřejných prostorů bývá nejčastěji stát, nebo soukromý vlastník, který svůj majetek propůjčil za určitých podmínek státu.²⁰ Veřejný prostor pak můžeme dělit z hlediska jeho významu na lokální, místní, okrskový, celoměstský, regionální, nadregionální, národní. Nebo také z hlediska jeho funkce na společenský, slavnostní, reprezentační, shromažďovací, dopravní, rekreační, obytný a obchodní.²¹ Existují i jiné

¹⁷ Burianová A., op.cit., str. 9.

¹⁸ Arendtová H.: *Vita activa, neboli, O činném životě*, Praha: Oikoymenth, 2007, str. 47.

¹⁹ Šilhánková V.: *Veřejné prostory našich měst*, Praha: Veřejná správa, červen 2008, číslo 6 [online] 2008 [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2003/0006/pril_3.html>.

²⁰ Ekologický právní servis: *Veřejná prostranství*, Praha: EPS Praha [online] 2011 [cit. 19. 6. 2012]

Dostupné z: <<http://www.eps.cz/poradna/kategorie/ostatni/rada/verejna-prostranstvi>>.

²¹ Šilhánková V., op.cit.

způsoby dělení, ale ty nejsou tak podstatné. Mezi veřejné prostory řadíme veškeré ulice, náměstí, parky atd.

Poloveřejné prostory jsou takové prostory, které mají svého soukromého vlastníka, ten však umožňuje veřejnosti přístup do těchto prostor, buď bez výhrady, nebo s jistými omezeními. Taková omezení mohou být kupříkladu dané podmínky vstupu, jako placení poplatku nebo časové omezení.²² Mohou to být obchody, některé zahrady, pasáže atd.

Polosoukromé prostory jsou prostory bez přístupu veřejnosti, vymezené pro více vlastníků či uživatelů, nebo veřejné prostory vyhrazené pro ryze soukromé účely, jako může být kupříkladu dočasný stavební zábor.

Soukromými prostory nakonec označujeme prostory na soukromém pozemku bez přístupu veřejnosti. Jedná se o prostory, které někdo vlastní, disponuje jimi a rozhoduje o nich v mezích zákona. Je pak pouze na vlastníkovi, komu umožní, aby tyto prostory mohl navštívit a případně využívat.

S řazením prostorů z hlediska míry prolínání soukromého a veřejného se pak pojí několik obtíží, které je dobré na tomto místě zmínit. Předně ne každé městské prostranství lze s jistotou zařadit do jedné ze jmenovaných kategorií, z čehož jak si dále uvedeme, vznikají obtíže s funkčností takových prostorů. Prostranství měst se navíc neustále vyvíjejí a spolu s jejich vývojem se objevují stále nová témata a problémy. Nemůžeme si tak být jisti, zda se jejich charakter časem nepromění, buď se změnou jejich vlastníků, nebo se zájmy, či záměry takových vlastníků.

S touto problematikou pak mimo jiné souvisí i aktuální téma privatizace veřejných prostranství, tedy jejich prodej soukromým subjektům. Někteří autoři hovoří v souvislosti s privatizací dokonce o ohrožení veřejného prostoru jako takového. Privatizace podle nich může ohrožovat samotnou jeho podstatu, jakožto „otevřeného prostoru pro všechny“. Mezi takové autory patří i Sylke Nissen, podle které lze dokonce mluvit o zcela novém typu prostoru, který nazývá prostorem hybridního charakteru. Ten charakterizuje „*částečným, nebo až kompletním převedením státních, nebo lokálních*

²² Burianová A., op.cit., str. 11.

*práv na soukromé, či komerční hráče a také snížením, nebo ztrátou veřejné kontroly.*²³ Ačkoli autorka neuvažuje o hybridních prostorech jako o něčem nutně nepřirozeném, tak před nimi varuje, když tvrdí, že se nové městské prostory se podle ní „otevírají imperativům ze soukromého komerčního sektoru a zanedbávají demokratickou úlohu obce v neprospěch občanství. V návaznosti na tuto logiku je pak občan nahrazován solventním spotřebitelem.“²⁴ Privatizací veřejného prostoru mohou vznikat i gated communities, které podle autorky představují hybridní prostor nejvyšší úrovně privatizace. Ty si můžeme jednoduše definovat jako fyzicky ohraničená prostranství, zahrnující nejen samotná obydlí residentů, ale i zeleň, ulice, náměstí a jiné prostory, které bývají ve městě veřejně přístupné pro všechny. V případě gated communities jsou tyto prostory bezvýhradně přístupné pouze pro jeho residenty, kteří se tak dobrovolně segregují od prostoru vně těchto komunit. Podle Eleny Vesselinové představují gated communities dokonce „novou formu městské nerovnosti a privatizace, která má potenciál proměnit sociální a prostorovou organizaci měst pro budoucí staletí.“²⁵

2.2. Funkčnost veřejného městského prostoru

V předchozí podkapitole jsme si ukázali, že veřejný městský prostor představuje specifický typ prostoru jako takového. Ten lze určitým způsobem definovat a také dělit, ať již kupříkladu z hlediska jeho vlastnictví, významu, nebo funkce. Existují však vlastnosti, které musí být vlastní všem veřejným prostorům, pokud mají být funkční, tedy efektivně fungovat a sloužit lidem.

Architekt a sociolog Karel Schmeidler za takové vlastnosti považuje: snadný přístup do prostoru a jeho napojenost na další prostory, kvalitu prostředí, identitu místa, jedinečnost prostoru, navržení a uspořádání prostoru pod vedením jedné myšlenky a sociabilitu, tedy aby prostor umožňoval lidem sdružovat se a komunikovat. Především se však podle něho musí veřejný prostor stát místem určitých aktivit, které přitáhnou

²³ Nissen S.: *Urban Transformation From Public and Private Space to Spaces of Hybrid Character*, Praha: Czech Sociological Review, Vol. 44, No. 6, 2008, str. 1131.

²⁴ Nissen S., op.cit., str. 1144.

²⁵ Vesselinová E.: *Members Only: Gated Communities and Residential Segregation in the Metropolitan United States*, Wayne: Sociological Forum, September 2008, Vol. 23, Issue 3, str. 554.

lidi, aby ho využívali.²⁶ Podle urbanisty Jana Gehla se veřejný prostor stává funkčním, pokud naplňuje určité lidské potřeby. ZprvÉ umožňuje lidem, aby vstupovali do sociálních kontaktů, ať už aktivních, nebo pasivních (viděli se a slyšeli).²⁷ Dále umožňuje volitelnou, jinak řečeno dobrovolnou pasivní (sezení, postávání) či aktivní rekreaci.²⁸ A také umožňuje, aby se v něm lidé cítili bezpečně a dobře jak po fyzické, tak psychické stránce.²⁹ Veřejnými prostory se zabývá také Organizace Project for public spaces (PPS), která na základě analýzy tisíců veřejných prostor po celém světě došla k závěru, že ty prostory, které jsou úspěšné a tedy i funkční mají čtyři klíčové kvality: jsou vizuálně a fyzicky přístupné, lidé jsou v nich zapojováni do různých činností, které je přitahují a dávají jim důvod se do nich znovu vracet, mají dobrou pověst a umožňují, aby se v nich člověk cítil dobře, a jsou sociabilní. Tyto klíčové kvality pak organizace PPS dále rozvádí na dílčí vlastnosti a s jejich pomocí vytváří indikátory a také otázky kterými se lze ptát na kvalitu libovolného veřejného prostranství a ten s jejich pomocí hodnotit.³⁰

Ze všech jmenovaných vlastností, potřeb či kvalit, které dle jmenovaných autorů vytváří funkční prostor, tak vyplývá, že ačkoli se mohou jednotliví autoři rozcházet v názoru, jaké lze mezi ně zařadit, shodují se již v obecném stanovisku, tedy že hlavním ukazatelem kvality konkrétního prostranství je jeho užitnost.³¹

Podstatným aspektem funkčního městského prostoru je rovněž zeleň. Tu však lze definovat více způsoby. Nejobecněji lze zeleň definovat jako: „*soubor živých a neživých prvků zeleně záměrně založených nebo spontánně vzniklých, přičemž kritériem není, zda je o zeleň pečováno sadovnicko-krajinářskými metodami. Jsou to všechny plochy porostlé vegetací v území sídel i ve volné krajině bez ohledu na jejich kvalitu či výměru, které mají různé využití.*“³² Za městskou zeleň dle této definice můžeme

²⁶ Schmeidler K, op.cit., str. 122.

²⁷ Gehl J.: *Život mezi budovami*, Brno: Nadace Partnerství, 2000, str.17.

²⁸ Gehl J., op.cit., str. 131.

²⁹ Gehl J., op.cit., str. 173.

³⁰ Project for public spaces: *What Makes a Successful Place?* [online] [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z: <<http://www.pps.org/articles/grplacefeat/>>.

³¹ U nás se poznatky organizace PPS projevují v práci Nadace Partnerství, která prostřednictvím programu Prostory přispívá ke zkvalitňování veřejných prostranství.

³² Centrum pro podporu občanů - Arnika: *Námítky zástupce veřejnosti ke konceptu Územního plánu hlavního města Prahy* [online] 2009 [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z: <http://arnika.org/soubory/dokumenty/mesta/uzemni-plan/hromadne_pripominky/CEPO_09-12_Koncept-namitky.pdf>.

považovat v nejširším významu veškeré nezastavěné zelené plochy ve městě. Zeleň v takovém měřítku obecně napomáhá ke zlepšování kvality ovzduší a poskytuje útočiště rozličné městské fauně. Pro naše účely je však důležitější užší význam zeleně, tedy zeleň jako veřejná, nebo poloveřejná kultivovaná zeleň parků a jiných prostranství pro ni určených, jako jsou sady, zahrady, aleje se stromořadími a hřbitovy. Takováto městská zeleň má mnoho nezanedbatelných funkcí důležitých z pohledu již uvedených vlastností, potřeb a kvalit vlastního funkčního prostoru. Může tak být místem odpočinku a rekreace, sociálních kontaktů, utvářet estetickou podobu veřejného prostranství, nebo jen kladně působit na lidskou psychiku. Ohledně faktorů ovlivňujících využívání samotné městské zeleně pak platí, že za nejpodstatnějších je považována vzdálenost zeleně od bydliště, poté její dostupnost³³ a následně její kvalita. Vzdálenost je nejdůležitější především pro obyvatele méně mobilní, jako jsou senioři a menší děti.³⁴

Na funkčnost veřejných prostorů se můžeme podívat i ze strany obtíží, které znemožňují, aby se prostor stal funkčním. Takové potíže se projevují samozřejmě tehdy, pokud prostor nenaplnuje již jmenované vlastnosti funkčního prostoru a neslouží tak, jak se od něj očekává. Potíže znemožňující funkčnost prostoru mohou být však i jiného druhu. Vrátime-li se k řazení prostorů z hlediska míry prolínání soukromého a veřejného, tak problém nastává i v případech, kdy není jasně definovaná hranice mezi jednotlivými typy prostorů a není na první pohled jasné, do jakého typu prostranství patří a zdali je veřejné. Nastává pak situace, kdy lidé nevědí, zdali mohou prostranství volně využívat. Nejsou si jisti, zdali nespécifikovaná prostranství mají sloužit pouze jejich vlastníkům, residentům z nejbližšího okolí, nebo všem. Podobný problém nastává také v případech, kdy není jasně určena funkce veřejného prostoru. Může tak nastat situace, kdy je zcela zřejmé, že daný prostor je veřejný, avšak není jisté, jakým způsobem ho lze reálně využívat. Příkladem mohou být rozsáhlé plochy zeleně mezi panelovými domy, nebo právě vnitrobloky. Jan Gehl o takových nejasně určených

³³ Čejková P.: *Dostupnost zeleně v Evropských městech*: bakalářská práce, Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2011, Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Martin Čihař, CSc., str. 13.

³⁴ Čejková P., op.cit., str. 14.

prostranstvích tvrdí, že: „za těchto podmínek je hmatatelnou překážkou života mezi budovami sama nedefinovaná fyzická struktura.“³⁵

Další problém, spojený s fyzickým stavem, či podobou prostoru uvádí Jane Jacobs ve své již výše zmíněné práci *Smrt a život amerických velkoměst*. V té vnímá jako hlavní překážku funkčních městských prostranství a tedy i celých městských oblastí jejich homogennost a fádnot. Podle ní jsou to právě stejnorodé městské celky a nevyužívané monofunkční plochy, které podporují negativní deviantní chování v takovýchto městských lokalitách. Jak sama tvrdí: „Nedostatek městské rozmanitosti je od základu buď deprimující, nebo vulgárně chaotický.“³⁶ Naproti tomu klíčem k pochopení funkční struktury města je podle ní: „sama směsice různých prvků“, kdy „vzájemná souhra těchto prvků je řádem.“³⁷ Dle ní by tak měly být vytvářeny a podporovány podmínky pro vytváření rozmanitých měst a to nejen co do funkce, ale i vzhledu a také toho kdo je obývá. Podobně jako výše zmíněná Elena Vesselinová také kriticky vnímá dobrovolnou segregaci gated communities, která obdobně nabourává různorodou a svobodnou podstatu měst.³⁸ Z jejího pohledu tedy i funkčnost takových lokalit. Homogenní, fadní a nesvobodná podoba veřejného prostoru pak podle ní způsobuje, že takový prostor není využíván a zůstává prázdný, tedy již není pod dohledem jeho uživatelů a stává se potenciálně nebezpečným.³⁹ Právě takovýto přirozený dohled podle Jane Jacobs představuje velmi důležitý faktor funkčního městského prostoru, protože ze své podstaty znemožňuje, aby se daný prostor stal místem negativní sociální patologie.

K podobným výsledkům došli také politolog James Q. Wilson a kriminolog George Kelling ve své stěžejní práci *Broken windows*. Podle nich se veřejná prostranství, která nejsou udržovaná, stávají z pouhého nefunkčního prostoru prostorem rychle chátrajícím a ve svém důsledku podporujícím sociální patologii. Na rozdíl od Jane Jacobs tak nevnímají jako stěžejní faktor nefunkčního prostoru nedostatek dohledu, ale absenci jeho aktivní údržby. V případě, že se o daný prostor „nikdo nestará“, mohou podle nich někteří lidé nabýt dojmu, že příliš nezáleží na tom, zdali se jeho špatný stav

³⁵ Gehl J., op.cit., str. 60.

³⁶ Jacobs J., op.cit., str. 139.

³⁷ Jacobs J., op.cit., str. 221.

³⁸ Jacobs J., op.cit., str. 36.

³⁹ Jacobs J., op.cit., str. 30.

ještě prohloubí. Tímto přesvědčením pak mohou potencionálně pasivně, či dokonce aktivně napomáhat tomu, aby ještě více chátral. Dle autorů je pak takto chátrající prostor více ohrožen kriminalitou, než prostor soustavně udržovaný.⁴⁰

Je však třeba zmínit i autory stojící v opozici vůči této teorii. Kritika těchto autorů vznikla především v reakci na aplikaci teorie *Broken windows* ve skutečných podmínkách amerických měst v osmdesátých a v počátku devadesátých let. Spočívala především v hledání odlišných důvodů, které v tomto období vedly ke snížení frekvence, ale i intenzity negativního deviantního chování. Tyto příčiny viděli kupříkladu ve změnách legislativy, počtu uvězněných zločinců, technickém pokroku využívaném při vyšetřování zločinů, nebo v nárůstu, či poklesu užívání drog a podobně.⁴¹ Pokud bychom si tuto kritiku chtěli nějak obecněji charakterizovat, tak lze říci, že tito autoři předpokládají, že hlavní omyl teorie *Broken windows* spočívá v přeceňování vztahu fyzických změn na míru kriminality v daném místě a čase.

Pokud budeme navzdory jejich kritice vycházet z obou jmenovaných teorií, tedy jak Jane Jacobs, tak i autorů Wilsona a Kellinga, představuje hlavní překážku bezpečného funkčního prostoru absence jeho uživatelů, kteří by o něj projevovali zájem, dohlíželi na něj a udržovali ho. Pokud budeme navíc souhlasit s výrokem Jana Gehla, který tvrdí, že lidé jsou ve veřejném prostoru přitahováni dalšími lidmi a lidskými aktivitami,⁴² stává se tato situace sama sebe prohlubující. Prostor, který není dostatečně navštěvován a využíván, neláká další potencionální návštěvníky a jeho špatný stav se tak v čase jen dále prohlubuje. Bez radikálního zákroku z vnější, pak přestává být reálná naděje na samostatné zlepšení takovéhoto prostranství a zlepšení jejich funkčnosti.

⁴⁰ Wilson J., Kelling G.: *Broken windows: The police and neighborhood safety*, Boston: The Atlantic Monthly, march 1982, str. 3 [online] [cit. 21. 6. 2012] Dostupné z: <http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf>.

⁴¹ Mezi těmito autory lze kupříkladu jmenovat: Harcourt B. E., Ludwig J.: *Broken Windows: New Evidence from New York City and a Five-City Social Experiment*, Chicago: University of Chicago Law Review, Vol. 73, 2006 [online] [cit. 8. 9. 2012] Dostupné z: <http://home.uchicago.edu/~ludwigj/papers/Broken_windows_2006.pdf>.

Nebo: Sampson R. J., Raudenbush S. W.: *Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods*, Chicago: American Journal of Sociology, Vol. 105, No. 3, November 1999 [online] [cit. 8. 9. 2012] Dostupné z: <http://www.wjh.harvard.edu/soc/faculty/sampson/articles/1999_AJS_Raudenbush.pdf>.

Nebo: Harcourt B. E.: *Reflecting on the Subject: A Critique of the Social Influence Conception of Deterrence, the Broken Windows Theory, and Order-Maintenance Policing New York Style*, Ann Arbor: Michigan Law Review, Vol. 97, No. 2, November 1998.

⁴² Gehl J., op.cit., str. 27.

Podstatnou otázkou pro tuto práci je také to, jaký význam přiřkládají okolí svého bydliště sami jeho obyvatelé. V případě, kdy by se totiž ukázalo, že kvalita prostředí bydliště u nás nerozhoduje o spokojenosti obyvatel, stala by se tato práce ve své podstatě bezpředmětnou. Odpověď na tuto otázku naznačil tuzemský výzkum *O spokojenosti českých občanů s užívaným bydlením* z roku 2005, jehož autorem je Martin Lux. Ten se ve svém snažení inspiroval podobnými výzkumy v zahraničí a aplikoval je na české prostředí. Vycházel pak z dat, získaných v rámci výzkumu *Postoje k bydlení 2001*, který byl proveden metodou kvótního výběru formou standardizovaných rozhovorů s 3564 osobami starších 18 let.⁴³ Martin Lux v tomto výzkumu mimo jiné zjistil, že faktor kvality okolního prostředí (skládající se z kvality ovzduší, mezilidských vztahů, bezpečnosti, zeleně, klidu a čistoty) tvoří společně s dalšími faktory jako je rozloha bytu/domu, jeho kvalita a také toho, zdali se jedná o dům, či byt, ty nejvýznamnější faktory vysvětlující variabilitu celkové spokojenosti s užívaným bydlením.⁴⁴ Vyplývá tak, že čeští občané zeleň a obecně kvalitu okolí svého bydliště považují za velmi důležitou a i z tohoto důvodu má smysl zkoumat a také vytvářet funkční veřejná místa.

2.3. Vnitrobloky činžovní domů jako specifický typ prostoru měst

Jak již vyplývá z významu samotného pojmu „vnitroblok“, jedná se o „vnitřní“ prostor ohraničený blokem budov, které ho obklopují a vymezují vůči „vnějšmu“ prostoru ulice. Vnitrobloky činžovních domů mohou být vnímány dle své podoby jako veřejná, poloveřejná, polosoukromá, nebo soukromá prostranství. Z hlediska funkce pak mohou potencionálně sloužit jako prostor společenský, slavnostní, reprezentační, shromažďovací. Pro nás jsou však nejdůležitější jejich funkce dopravní, obchodní a především rekreační a obytné, které jsou v našich podmínkách nejčastější.

Z hlediska míry prolínání soukromého a veřejného je podstatné, že konkrétní vnitrobloky pražských činžovních domů mají často specifický charakter, který do značné míry předurčuje, zdali a do jaké míry budou veřejné, nebo soukromé. Ten je dán

⁴³ Lux M.: *O spokojenosti českých občanů s užívaným bydlením*. Praha: Sociologicky časopis, Vol. 41, No. 2, 2005, str. 229.

⁴⁴ Lux M., op.cit., str. 246.

ohraničujícími bloky budov, které většinu vnitrobloků činžovních domů v Praze zcela uzavírají a oddělují od vnějšího prostoru ulic. „Vnitřní“ prostor vnitrobloků se pak stává přístupný pouze vjezdy a průchody vedoucí skrz okolní činžovní domy. V menším množství případů bývá bloková struktura činžovních domů narušena a umožňuje přímý přístup z ulice, aniž by bylo třeba procházet často kontrolovanými vjezdy a průchody. V případě, že pak neexistuje takový průchozí přístup do vnitrobloku, přestává být vnitroblok logicky veřejným, nebo poloveřejným prostranstvím. V takovém případě se jedná o vnitrobloky polosoukromé, nebo soukromé, které jsou přístupné pouze pro rezidenty žijící v činžovních domech bezprostředně sousedících s těmito prostranstvími.

V této práci jsou pro nás podstatné především prostory polosoukromé, poloveřejné a veřejné. Je tomu proto, že se tato práce zabývá vnitrobloky činžovních domů ve smyslu prostranství, která jsou přístupná většímu množství lidí. V případě soukromých prostranství pak nemohou vnitrobloky sloužit všem residentům v jejich okolí, případně i dalším návštěvníkům. Úprava těchto prostranství, nebo jejich využívání je pak zcela otázkou svobodné vůle jejich vlastníků (samozřejmě v mezích zákona) a tedy i mimo zájem této práce.

Z hlediska funkčnosti prostoru vnitrobloků je důležité, aby splňoval alespoň některé z podmínek, které definovali kupříkladu již výše zmínění autoři. Pokud tak není, lidé nemají důvod tato prostranství navštěvovat a dané vnitrobloky se nemohou stát využívanými a funkčními. Proto je potřeba, aby prostor vnitrobloků lákal a umožnil naplňovat potřeby obyvatel ve svém okolí. Z hlediska vzdálenosti a dostupnosti jsou vnitrobloky činžovních domů pro velké množství lidí, žijících ve městech, potenciálně nejbližší nezastavěná prostranství, kde mohou trávit svůj čas. Význam vnitrobloků z tohoto úhlu pohledu pak stoupá především pro méně mobilní jedince. Další jejich předností je jejich kompaktní uzavřenost činžovními domy, která představuje přirozenou zvukovou i prostorovou izolaci a vytváří tak jakousi „oázu klidu“ uprostřed rušného městského prostředí. Vnitroblok je navíc dle autorů studie *Revitalizace vnitrobloků Brno: „přiměřeně velký z hlediska sociální struktury, vazeb a mezilidských kontaktů. Nepůsobí anonymně ve svém prostředí“* a má „na rozdíl od jiných městských veřejných prostorů možnost být specifický svou komunitou lidí, kteří zde žijí.“ A konečně „vytváří předpoklady pro založení funkční komunity lidí

*účastnících se aktivně na zvelebení svého životního prostředí a podmínek života.*⁴⁵ Vnitrobloky činžovních domů tak představují do značné míry specifické městské prostory, které dle výše zmíněných autorů mohou potenciálně napomáhat obyvatelům z jejich okolí v sociálních interakcích a dokonce i v budování a udržování funkčních komunit.

V této kapitole jsme si vymezili některé základní pojmy a teorie, se kterými budeme dále pracovat a taktéž definovali, jak by měl městský prostor vypadat, aby byl funkční a využívaný. V dalších kapitolách se pokusíme na tyto skutečnosti navázat a v souvislosti s minulostí a současností vnitrobloků zjistit, zdali vnitrobloky splňují podmínky funkčního městského prostoru a případně také proč tomu tak je, nebo není.

⁴⁵ Zahradničková K., Grimm R.: *Revitalizace vnitrobloků Brno* [online] 2011 [cit. 21. 6. 2012]. Dostupné z:<http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/magistrat_mesta_brna/OUPR/UPP/Revitalizace_vnitrobloku/Revitalizace_vnitrobloku_obecne_principy.pdf>, str. 2.

3. Činžovní domy

Vnitrobloky mohou vznikat společně s výstavbou různých typů obydlí. Nejčastěji však hovoříme o vnitroblocích činžovních domů, sídlištních vnitroblocích a vnitroblocích novostaveb. Tato práce se zabývá vnitrobloky činžovních domů v Praze, a je proto třeba si nejprve činžovní domy jasně vymezit. Podstatný pro nás bude důvod jejich vzniku, jejich vzhled, funkce a vývoj. Budeme tak schopni vytvořit si základní rámec, který nám dále umožní lépe pochopit problematiku vnitrobloků v kontextu jejich minulosti a současnosti.

3.1. Co je a jak vznikl činžovní dům

Chceme-li komplexně popsat, čím byl a v současnosti je činžovní dům, můžeme si nejprve napomoci definicemi, které se ho snaží obecněji vymezit. J. Lisková ve své práci z roku 1935 považuje za činžovní dům „několika patrový dům“ o větším počtu bytů, obvyklá to jednotka pro průměrné bydlení širokých vrstev, v níž přebývá většina městského obyvatelstva, na rozdíl od rodinných domů, které z velké části jsou rovněž nájemnými.“⁴⁶ Pavel Janák pak nepřímo popisuje činžovní dům, když ve své práci z roku 1933 mluví o „velkém domě hromadného bydlení“ a tvrdí, že česká města jeho doby se skládají z: „velkých domů o mnoha bytech, stavěných jednotlivci a pronajímaných.“⁴⁷ Shrneme-li si informace z uvedených dvou citací, můžeme říci, že činžovní dům představuje specifický typ obydlí městského prostředí, který má více pater s byty, je možné v tomto typu obydlí bydlet díky pravidelnému placení nájmu a v minulosti v něm bydlela většina městského obyvatelstva napříč všemi sociálními vrstvami. Tento popis však vyvolává více otázek než odpovědí a proto bude třeba se dále zaměřit na historický kontext jejich výstavby, který dokáže lépe popsat tento specifický typ obydlí.

⁴⁶ Lisková J.: *Nájemný dům v současné výstavbě Velké Prahy*, Praha: Architekt SIA, 1935, str. 3.

⁴⁷ Janák P.: *Sto let obytného domu nájemného v Praze*, Praha: Knihovna Stylu, 1933, str. 1.

Počátky činžovních domů na našem území jakožto i v jiných zemích světa, kde byly budovány, sahají k urbanizaci měst během průmyslové revoluce. Přelom 18. a 19. století přinesl nevídaný vědecko-technický pokrok do mnoha aspektů lidského života. Parní stroj jakožto zdroj do té doby nevídané síly umožnil zefektivněním výroby vzniknout velkým továrnám ve městech a ty pak vytvořily mnoho nových pracovních míst. Parní stroj zapříčinil také revoluci v dopravě, když se začala budovat železnice a lodě poháněné párou, umožňující rychlou a hromadnou dopravu lidí, surovin a zboží. Zlepšovala se úroveň zdravotnictví a s tím ruku v ruce umíralo i méně dětí v raném věku, nebo již při narození. V Evropě se pozvolna rušilo nevolnictví a omezovala moc cechů a šlechty. V našich končinách byl důležitý především rok 1781, kdy byl Josefem II. vydán *Patent o zrušení nevolnictví*, který vedl k osamostatnění rolnictva. To přestalo být vázáno k půdě a mohlo začít svobodně studovat a hledat štěstí i jinde než tam, kde se narodilo. „*Vrchnosti nesměly už bránit ve sňatku ani stěhování z panství. Bylo možno se volně učit řemeslům, studovat a věnovat se jiným zaměstnáním.*“⁴⁸

Tyto hlavní faktory vedly v důsledku k velkému „stěhování národů“, kdy se původně absolutní většina obyvatel venkova začala přesouvat za prací do měst. Proces industriální urbanizace probíhal s různým zpožděním po celé Evropě a Spojených státech a jak si dále ukážeme, nepřímo zapříčinil vznik činžovních domů nejen u nás, ale i v řadě dalších zemí. S výstavbou činžovních domů se tak v různých obměnách mohl člověk setkat v tomto období nejenom u nás, ale kupříkladu i v Británii, Francii nebo Německu.⁴⁹

U nás lze proces industriální urbanizace měst pozorovat především až ve druhé polovině 19. století. Proměnu rozmístění obyvatelstva v tomto časovém období velmi dobře popisuje demograf Antonín Boháč. Ten uvádí, „že v českých zemích žilo v roce 1843 v obcích do 2000 obyvatel 823 z 1000 přítomných. Jen 177 z nich tedy bydlelo v obcích větších než 2000 obyvatel.“⁵⁰ Ze sčítání lidu v roce 1869 pak podle něj vyplývá, že v českých městech žilo 344 z 1000 přítomných obyvatel. V roce 1910 to

⁴⁸ Kohout J., Vančura J.: *Praha 19. a 20. Století (Technické proměny)*, Praha: SNTL, 1986, str. 20. cit z: Vaneček V.: *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*, Praha: Práce, 1975, str. 244-247.

⁴⁹ Podrobněji se (nejen) obměnami ve výstavbě činžovních domů v dalších městech světa zabývá Jirí Hruža a Josef Zajíc ve skriptech *Vývoj urbanismu - 2. díl*, Praha: Nakladatelství ČVUT, 2007, str. 209 - 233.

⁵⁰ Horská P., Maur E., Musil J.: *Zrod velkoměsta*, Praha - Litomyšl: Paseka, 2002, str. 126.

bylo již 451 a v roce 1930 pak 485 z 1000 přítomných obyvatel.⁵¹ S tím pak ruku v ruce souvisel i přeliv pracovníků ze sektoru zemědělství do průmyslu a obchodu, který je také spojován s industriální urbanizací. V roce 1869 bylo 54 % všech ekonomicky aktivních osob v Čechách zaměstnáno v zemědělství a lesnictví, 31 % v průmyslu a 13 % až 15 % ve třetím sektoru, tedy obchodu, dopravě, svobodných povoláních a službách. Do roku 1910 poklesl podíl ekonomicky aktivních osob v zemědělství a lesnictví na 39 %, zatímco v průmyslu vzrostl na 39 % a ve třetím sektoru na 21 %.⁵² Tento přeliv obyvatelstva z venkova do měst, ale také z pracovního sektoru zemědělství do průmyslu a obchodu, následně vyvolal ve městech mnoho nových problémů, které bylo třeba řešit.

Jedním z takových problémů měst byla i situace, kdy masa často chudých novousedlíků stěhujících se za pracovními příležitostmi vytvořila velkou poptávku po levném bydlení. Na tu však nebylo možné dosavadními typy obydlí efektivně odpovědět. Situaci lidí, přicházejících u nás v tomto období do měst, popisuje dobře J. Lisková: „*Chudé obyvatelstvo venkovské, stěhující se do měst, nemělo základního kapitálu, aby jej předem pro příští léta mohlo vložit do bydlení. Bylo odkázáno na menší, ať pravidelný či nepravidelný příjem, který v žádném případě nebyl postačitelny na jednorázové zaplacení obydlí. Výdělek těchto vrstev ve většině případů nebyl ani pravidelný ani jistý, aby byl zárukou úvěru, nebylo tedy jiného východiska pro opatření bytu jinak než nájmem.*“^{53 54} Na potřeby nově příchozího chudšího obyvatelstva se nejprve snažila odpovědět nabídka nájemního bydlení v přistavovaných křídlech již existujících domů. Ta však dlouhodobě nebyla schopna uspokojit i tak stále vzrůstající poptávku po bydlení. Novousedlíci se již nedokázali vměstnat do měst, často obehnaných hradbami a začali si budovat vlastní příbytky před hradbami. Na to následně reagovala správa měst regulačním plánem usměrňujícím budování nových čtvrtí před hradbami původních měst. Takto nahradila svévolně vznikající obydlí za nové nájemní budovy stavěné soukromými vlastníky. Nové příměstské čtvrti byly

⁵¹ Horská P., Maur E., Musil J., op.cit., str. 341. cit z: Boháč A.: *Vzrůst měst (urbanizace) a vylidňování měst v období industrializace*, Československá vlastivěda, Praha: Masarykova akademie práce, 1936.

⁵² Horská P., Maur E., Musil J., op.cit., str. 186.

⁵³ Lisková J., op.cit., str. 3.

⁵⁴ Rozsáhleji se životem nově přistěhovaných dělníků do měst zabývá Martin Langrová ve své diplomové práci: *Bytová otázka dělníků v Brně v letech 1890 – 1910 na příkladu ulice Cejl*: diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Fakulta filosofická, 2006, Vedoucí diplomové práce: Mgr. Lukáš Fasora, Ph.D.

schopny pojmout přistěhované obyvatelstvo a navíc poskytnout prostor rostoucímu průmyslu. Nové typy hromadného bydlení byly později budovány také na místech, kde se uvolnil prostor po starší zástavbě, tedy na místě bouraných hradeb, které postupně ztrácely svůj smysl a také na místech asanací již nevyhovujících zastavěných ploch.⁵⁵

Z výše uvedených souvislostí tak vyplývá, že činžovní domy představovaly v době svého vzniku především specifickou odpověď na bytovou otázku své doby, kdy do jejich vzniku neexistoval vhodný typ bydlení, který by uspokojil nově vzniklou poptávku a zároveň splňoval potřeby novousedlíků, jakými byla nízká cena a blízkost k zaměstnání. Výstavba tohoto typu obydlí pak pomohla i starousedlíkům, kteří do té doby museli čelit přelidnění hradbami sevřených měst. Města se musela přizpůsobit urbanizaci způsobené průmyslovou revolucí a to pokud možno co nejrychleji a nejefektivněji.

3.2. Dějiny činžovních domů v Praze

V Praze byly první činžovní domy budovány mezi 30. a 40. lety 19. století v nově vznikajících čtvrtích před hradbami Královského hlavního města Pražského.⁵⁶ Jednalo se o oblasti, ve kterých se z důvodu jejich strategické polohy soustřeďoval průmysl a kam se za ním stěhovalo dělnictvo z venkova. Postupně se tak začaly objevovat činžovní domy na území Smíchova, Karlína a Libně⁵⁷ později také Žižkova, Vinohrad, Holešovic, Dejvic a Strašnic.

Stavba nových budov se řídila regulačním urbanismem, který se rozvinul ve 2. polovině 19. století. Jak vypadal, popisují Pavel Halík a kol. v knize *Architektura a město: „Regulace se omezovala na činnost spočívající ve vytyčení uliční sítě a vymezení stavebních parcel. Ty byly potom individuálně zastavovány, architekt byl jako umělec angažován převážně jen na jednotlivých úlohách.(...) Regulační plány postupně rozšiřovaly a narovnávaly existující uliční síť, zvyšovaly hladinu zástavby v místech, kde*

⁵⁵ Staňková J., Štursa J., Voděra S.: *Pražská architektura (Významné stavby jedenácti století)*, Praha: s.n., 1991, str. 197, 203.

⁵⁶ Staňková J., Štursa J., Voděra S., op.cit., str. 203.

⁵⁷ Beran L., Valchářová V.: *Industriál Prahy 3 (Průmyslová architektura a technické stavby)*, Praha: Výzkumné centrum průmyslového dědictví, 2009, str. 6.

docházelo k přestavbám a asanacím, dále se uplatňoval individuální vkus stavitelů a stavebníků, jemuž vycházelo vstříc množství slohů a mód, mezi nimiž bylo možno vybírat.“⁵⁸ Nové činžovní domy byly stavěny velmi nejednotným způsobem, přičemž bylo třeba dodržet jen základních směrnic daných regulačním plánem, jako výšky budov a polohy v uliční síti. Regulační urbanismus toho mnoho nezakazoval, ale také neovlivňoval a neusměrňoval. Platilo tak, že jediná etická a estetická měřítko uplatňovaná při výstavbě, vycházela z veřejného očekávání a subjektivního cítění stavitelů a investorů. „Vnější podoba karlínského, vinohradského, smíchovského či žižkovského nájemního domu z přelomu 19. a 20. století musela reprezentovat společenské postavení stavebníka právě tak, jako barokní kostely, kláštery a paláce historického jádra Prahy kdysi měli navenek hlásat společenský vliv a moc katolické církve a zemské šlechty.“⁵⁹ To vedlo zaprvé k eklektické povaze zástavby tohoto období, kdy každý nový objekt podléhal aktuální módě, vycházel z tradičních slohů a zároveň si udržoval osobitou originalitu. Zadruhé pak záleželo pouze na investorech, nakolik kvalitní místo pro život nájemníků vybudují.

Důležité je také podotknout, že pro mnohé z investorů představovala velká poptávka po nájemním bydlení především příležitost k rychlému zisku. Podle Pavla Janáka, který analyzoval situaci činžovních domů v Praze postavených od roku 1827 do roku 1932 a J. Liskové, která zkoumala nově postavené domy v roce 1933, byl požadavek výnosnosti za celá jimi sledovaná období dokonce základním stanoviskem výstavby nových nájemných domů. Nové činžovní domy nevytvářely zdravý, ani plnohodnotný prostor pro životy lidí a nejpodstatnějším problémem výstavby bylo vtěsnat co největší množství platících nájemníků do co nejmenšího prostoru.⁶⁰ Až koncem 19. století byly pomalu budovány činžovní domy pro majetnější vrstvy, které do té doby bydlely spíše ve starých domech za hradbami vnitřní Prahy. Šlechta a podnikatelé, o něco později také obchodníci, řemeslníci a členové svobodných povolání se stěhovali do novostaveb na horním Novém městě, Vinohradech a na vltavská nábřeží.⁶¹ S tímto trendem se pak od počátku 20. století obecně zlepšovala kvalita

⁵⁸ Halík P., Kratochvíl P., Nový O.: *Architektura a město*, Praha: Academia, 1996, str. 21.

⁵⁹ Horská P., Maur E., Musil J., op.cit., str. 206.

⁶⁰ Lisková, J., op.cit., str. 3., Janák, P., op.cit., str. 1.

⁶¹ Staňková J., Štursa J., Voděra S., op.cit., str. 241.

bydlení ve všech činžovních domech.⁶² Což bylo způsobeno také vzrůstající konkurencí mezi stavebními podnikateli.⁶³

Pro zjednodušený popis proměny vzhledu činžovních domů u nás převezmu členění na tři historické etapy výstavby činžovních domů, které použili J. Staňková, J. Štursa a S. Voděra ve své knize *Pražská architektura*. První etapou dle nich byly „počátky pražských bytových domů“ na rozmezí 30. a 40. let 19. století. Tato fáze byla charakteristická výstavbou činžovních domů s jedno až dvou pokojovými byty, do kterých se nejčastěji vcházelo kuchyní z pavlače ve dvoře, méně často domovním schodištěm. Byty měly společnou pumpu ve dvoře, později vodovod přístupný z pavlače. Záchod byl také společný, suchý s žumpou. Splašky se vylévaly do odpadního kanálu ve dvoře. Mezi byty vynikal pouze ten majitele domu, který byl prostornější, lépe zařízen a obrácený do ulice. Jeho balkon byl často umístěn nad průjezdem do domu. Vnější fasáda domu byla klasicistního charakteru.⁶⁴

Další etapou byly podle autorů „Nájemné domy konce století“ vznikající od 60. let 19. století. Měly již více členěné byty a byly přístupné přímo z domovního schodiště. Zpočátku se jednalo, jak jsem již výše popsal o byty majetnějších vrstev obyvatelstva. Od konce 80. let pak byly pavlačové domy na ústupu a i pro nižší vrstvy se budovaly byty s vlastní předsíní, kuchyní, záchodem a spíží. V nákladnějších domech s velkými byty byly budovány koupelny a od 90. let byla do bytů zaváděna elektřina. Výjimečně se objevoval výtah a také „světlík“, tedy větrací prostor pro záchod, koupelnu, nebo kuchyň. Uliční průčelí byla od 70. let novorenesanční. Později se objevovala průčelí charakteru české novorenesance, novobaroka, novogotiky⁶⁵ a secese.

Poslední etapou byly „Nájemné domy dvacátých a třicátých let“, jejichž výstavba byla později nahrazena výstavbou panelových domů a sídlišť. Opouštělo se zde od členitých a bohatě zdobených průčelí, která byla do té doby chápána jako nutný znak příslušnosti k městu⁶⁶ a také společenského postavení stavitele. Oproti předchozím etapám se obecně zvýšily hygienické a funkční požadavky na výstavbu, ale v důsledku bytové nouze způsobené první světovou válkou a hospodářskou krizí byly stavěny

⁶² Janák P., op.cit., str. 18.

⁶³ Staňková J., Štursa J., Voděra S., op.cit., str. 241.

⁶⁴ Staňková J., Štursa J., Voděra S., op.cit., str. 205.

⁶⁵ Staňková J., Štursa J., Voděra S., op.cit., str. 241.

⁶⁶ Halík P., Kratochvíl P., Nový O., op.cit., str. 22.

během 20. a počátkem 30. let velmi často pouze malé byty o jednom pokoji, či pokoji a kuchyní. J. Lisková uvádí, že v roce 1933 bylo pouze 5 % všech činžovních domů navržených za tento rok architektky, tedy vystudovanými odborníky a 69 % nových bytů postavených v tomto roce byla navržena o jednom pokoji a kuchyni. V alespoň 60 % z těchto bytů měly bydlet rodiny s dětmi, tedy byly dispozicemi bytu nepřímo nuceny, aby v jednom pokoji spali více než dva lidé, nebo se spalo i v kuchyni.⁶⁷ Vyplývá tedy, že činžovní dům se ani v tomto období nestal ideálním bydlením v obecném slova smyslu a to i navzdory postupnému zlepšování hygienických a funkčních podmínek. Až ve druhé polovině 30. let se stávaly činžovní domy také dlouhodobým a konkurenceschopným úložištěm kapitálu a zvyšovala se jejich celková kvalita. Činžovní domy byly již stavěny s ústředním topením, zdviží a rozvodem teplé vody. Uliční průčelí byla charakteristická skleněnými, či keramickými obklady a posuvnými, nebo zdvižnými okny s žaluziemi.⁶⁸

Konec výstavby činžovních domů předznamenala až druhá světová válka, která způsobila podobně jako již první světová válka stagnaci bytové výstavby a jejíž konec přinesl nové ideje nejen do bytové architektury. Principy *CIAM (International Congresses of Modern Architecture)*, socialistický realismus a socialistická forma funkcionalistické výstavby se staly postupně hlavními měřítky koordinované stavební činnosti státu, která nahradila spontánnost předchozích období a výstavbu činžovních domů vůbec.

Ve výsledku nám bouřlivý vývoj činžovních domů proběhnuvší v relativně krátkém rozmezí sta let zanechal velmi různorodý odkaz bytové architektury. Navzdory tomu můžeme pozorovat, že přes mnoho odlišností mají všechny budovy tohoto období něco společného. Podle Pavla Halíka lze dokonce mluvit o takzvaném „*jazyce velkoměstské architektury*“, která ač na první pohled rozmanitá, spojuje všechny prvky architektury této doby do určité vyšší jednoty, kde „*se význam rozdílů zmenšuje a do popředí vystupují společné znaky prostoru.*“⁶⁹ Dnes pak již na základě našich zkušeností s monotónností staveb 60. až 80. let podle něho „*vnímáme tuto rozmanitost urbanistických scén velkoměsta 19. století jako obraz organické bohatosti a*

⁶⁷ Lisková J., op.cit., str. 42.

⁶⁸ Staňková J., Štursa J., Voděra S., op.cit., str. 300.

⁶⁹ Halík P., Kratochvíl P., Nový O., op.cit., str. 23.

*rozmanitosti života.*⁷⁰ Ať již sdílíme tento optimistický názor, nebo nikoli, je zcela zřejmé, že odkaz činžovních domů je dodnes patrný a nese s sebou celou řadu specifíků, která tento typ zástavby činí jedinečným.

3.3. Shrnutí

Činžovní domy představují specifický typ obydlí městského prostředí, který lze zjednodušeně popsat jako velké mnohapatrové domy s byty, stavěné od 30. let 19. století v blocích do šachovnicové struktury. Činžovní domy představovaly v době svého vzniku specifickou odpověď na bytovou otázku své doby, kdy vznikaly za účelem zajištění adekvátního bydlení pro nově přistěhovalé, zpravidla chudší venkovské obyvatelstvo, stěhující se do měst za prací. V Praze se činžovní domy vyvíjely přibližně od 30. až 40. let 19. století do 30. až 40. let 20. století. V tomto období sta let se neměnil pouze jejich exteriér a interiér, ale také to, pro koho byly určeny. Během bouřlivého vývoje činžovních domů to byli nájemníci a vlastníci napříč všemi sociálními vrstvami. Zatímco zpočátku to byli především nemajetní dělníci, později se činžovní domy staly příbytky i majetnějších vrstev a střední vrstvy. Spolu s tím se zvyšovala i kvalita tohoto typu bydlení a postupně se měnil i hlavní zájem jejich stavitelů. Činžovní domy se přeměnily z příležitosti k co nejvyššímu a nejrychlejšímu zisku, často i za cenu méně kvalitního bydlení, na kvalitní a dlouhodobou investici, která musela být především konkurenceschopná. Tomu také odpovídala kvalita zpracování těchto domů. Do současnosti se tak díky tomuto vývoji dochovaly různě zpracované činžovní domy a to nejen co do slohu jejich výstavby, ale především jejich vnitřními dispozicemi a kvality. Podstatný je také význam této velkoměstské architektury ve smyslu kontrastu s architekturou jiných období jak kupříkladu uvádí výše zmíněný Pavel Halík.

V další kapitole navážeme na výše vyložený historický kontext budování činžovních domů a zaměříme se na jejich vnitrobloky, které jak si dále uvedeme, trpěly v době svého vzniku podobnými problémy jako obydlí, která je vymezují.

⁷⁰ Halík P., Kratochvíl P., Nový O., op.cit., str. 23.

4. Vnitrobloky činžovních domů

Činžovní domy v Praze prodělaly za období své výstavby proměnu vnějšího vzhledu, vnitřního uspořádání a především toho, proč a pro koho byly stavěny. Spolu s tím se logicky měnila i tvář vnitrobloků, které byly těmito činžovními domy obklopeny. V této kapitole se zaměřím na podobu a funkci vnitrobloků v období sta let, kdy byly v Praze budovány a také na jejich současný stav.

4.1. Vnitrobloky a jejich minulost

Vnitrobloky, jak jsme si již naznačili v předchozí kapitole, v Praze vznikaly od 30. až 40. let 19. století společně s výstavbou prvních bloků činžovních domů, v nově budovaných průmyslových čtvrtích. Zpočátku sloužily především jako přístup k pavlačím a také jako sdílené zázemí bytů dělníků, jelikož se v nich nacházel společný odpad a často také pumpa, tedy zdroj pitné a užitkové vody.⁷¹ Až do přelomu 19. a 20. století byla ve vnitroblocích také budována celá řada dalších dvorních vestaveb, jako byly stáje, konírny a kůlny,⁷² později také drobné továrny, dílny a skladiště.⁷³ S tím se pojila tradice širokých průjezdů, které sloužily jako přístup k pavlačím a dalším objektům ve dvoře. Obrat nastal až na počátku 80. let 19. století, kdy se tyto průjezdy postupně přestávaly budovat a nové vnitrobloky se omezovaly toliko na účel bydlení, protože to bylo (jak tvrdí Pavel Janák) momentálně výnosné.⁷⁴ V 90. letech pak mizely i pavlače, do té doby nezbytný prvek vnitrobloků.⁷⁵

Pro tuto práci je důležité, že vnitrobloky tohoto období nepředstavovaly prostor, který by byl schopen poskytnout residentům jiné než ryze praktické užitné funkce, a naopak představoval do jisté míry prostor problematický. Tento fakt se pak odrážel v orientaci oken obytných místností, která od počátku výstavby činžovních domů nebyla orientovaná do vnitrobloku, ale do ulice. Obecně se totiž soudilo, že výhled do

⁷¹ Beran L., Valchářová V., op.cit., str. 24.

⁷² Janák P., op.cit., str. 1.

⁷³ Beran L., Valchářová V., op.cit., str. 30.

⁷⁴ Janák P., op.cit., str. 9.

⁷⁵ Janák P., op.cit., str. 2.

vnitrobloku je nepěkný.⁷⁶ Orientace pokojů v bytech byla bezvýhradně dodržována právě z důvodu neestetického, a jak lze lehce domyslet často také hlučného nebo nelibě vonícího charakteru vnitrobloků tohoto období.

Vnitrobloky spojené s výstavbou činžovních domů po roce 1900 byly již budovány bez pavlačí a dvorních vestaveb. Společně se zaměřením na bydlení se také pouštělo od striktní orientace obytných prostor do ulice. To i navzdory faktu, že ne vždy byly vnitrobloky nezastavěné a upravené.⁷⁷ Vnitrobloky činžovních domů budované ještě ve 30. letech 20. století bývaly upravené jen ojediněle. Podle J. Liskové to bylo způsobeno tím, že zákon předepisoval nezastavitelnost těchto prostranství, ale nevymáhal jejich další úpravu, či koordinaci vlastníků okolních činžovních domů, kteří by tak mohli učinit. Jak uvádí i Pavel Janák: „Prázdný dvůr v nejnovější době je otázkou užitečnosti: doba nedovede se ještě rozhodnout, aby jej proměnila v zeleň“.⁷⁸ Jak jsme si již uvedli, druhá světová válka, vzrůstající vliv principů CIAM a především Únor roku 1948 následně znamenal definitivní konec výstavby činžovních domů i jejich vnitrobloků, společně i se snahami o jejich zlepšení. Socialistický režim chápal činžovní domy (a tedy i vnitrobloky) jako přežitek buržoazní doby a snažil se o jejich nahrazení „moderní architekturou“. Takový osud měl potkat kromě dalších míst v republice i pražský Žižkov, přičemž původní plán byl realizován pouze v případě Olšanského náměstí.⁷⁹ Navzdory socialistické praxi však existovaly i názory odborníků volající spíše po revitalizaci těchto prostranství. Kupříkladu autoři V. Štencl, V. Souček a D. Šonský se ve své knize *Architektonické úpravy veřejných prostranství* z roku 1983, která se věnuje koncepčním problémům v utváření městského prostředí, věnují v jedné kapitole vnitroblokům starší zástavby. V této kapitole pak seznamují čtenáře s obecnými výhodami, ale i problémy vnitrobloků a také jak lze tyto problémy řešit a vytvářet tak funkčnější prostor vnitrobloků.⁸⁰

⁷⁶ Lisková, J., op.cit., str. 14.

⁷⁷ Lisková, J., op.cit., str. 14.

⁷⁸ Janák P., op.cit., str.: 2.

⁷⁹ Horský, J.: *Rozhovor s Ivo Obersteinem o asanaci Žižkova - Praha vlastně do těch panelákových sídlišť vybuchla*, Brno: Archiweb [online] 2009 [cit. 21. 6. 2012] Dostupné z: <<http://archiweb.cz/salon.php?action=show&id=7977&type=11>>.

⁸⁰ Štencl V., Souček V., Šonský D.: *Architektonické úpravy veřejných prostranství*, Praha: SNTL, 1983, str. 141.

4.2. Současný stav vnitrobloků v Praze

Činžovní domy v současné Praze představují svou plochou nezanedbatelné oblasti. Pokud bychom se zaměřili na jednotlivé městské části, zjistili bychom, že je nalezneme na území městských částí Praha 1 až 10. Nejvíce pak v městských částech Praha 2 a 3.⁸¹ Tomu také odpovídá hustota zalidnění v těchto městských částech, která byla na konci roku 2010 společně s městskými částmi Praha 11 a 17 díky typu zástavby nejvyšší v celé Praze.⁸² Vnitrobloky těchto „velkých domů hromadného bydlení“ jak si dále ukážeme, pak představují prostranství, která nejsou v současnosti příliš efektivně využívána a to i navzdory faktu, že se často jedná o poslední volný prostor v širší městské zástavbě.

V dalším popisu současného stavu vnitrobloků v Praze budu vycházet především z výsledků projektu *Výzkum možností obnovy zeleně v městské obytné zástavbě* a práce *Metodika regenerace obytného vnitrobloku*, která z tohoto projektu vychází, autorky Ing. Evy Sojkové. Ta v letech 2000 až 2003 analyzovala stav celkem 175 vnitrobloků v majetku městských částí Praha 1, 2, 3, 5 a 6. Na základě analýzy jejich stavu dospěla k závěru, že celkem 85 (48 %) z nich bylo neudržovaných a pouhých 44 (25 %) bylo využívaných. Z celkového množství analyzovaných vnitrobloků bylo pouze 22 (12 %) z nich s funkční zelení. Přitom stav zeleně, jak si již popsali, představuje jeden ze stěžejních aspektů, které ovlivňují kvalitu veřejného městského prostoru. Eva Sojková dokonce uvádí, že: „v části neudržovaných objektů je nutný okamžitý zásah do porostu, nejen z hlediska záchrany cennějších stromů, ale i hygieny, bezpečnosti a obytné kvality.“⁸³ Celkem by autorka k rekonstrukci doporučila 142 (81 %) z celkového množství analyzovaných vnitrobloků.⁸⁴ Z výše zmíněného historického vývoje vnitrobloků tak vyplývá, že stav nerozhodnosti, jakým způsobem by tento prostor měl být využíván, v podstatě přetrvával od dob jejich výstavby, společně i s jejich špatným stavem až dodnes.

⁸¹ Viz příloha č. 1.

⁸² Viz příloha č. 2.

⁸³ Sojková E., Hrubá T.: *Výzkum možností obnovy zeleně v urbanizovaném prostoru*, Průhonice: Výzkumný ústav Silva taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2004, str. 9.

⁸⁴ Viz tabulka č. 1.

Tabulka č. 1

Městská část	Praha 1	Praha 2	Praha 3	Praha 5	Praha 6	Σ	%
Celkem sledovaných vnitrobloků	55	17	69	22	12	175	100
využívané vnitrobloky	18	2	14	4	6	44	25
vnitrobloky se stromy	29	8	36	11	11	95	54
vnitrobloky s funkční zelení	12	-	7	1	2	22	12
vnitrobloky se zelení v kritickém stavu	7	1	8	3	4	23	13
Vnitrobloky převážně zpevněné	21	4	6	7	1	39	22
Vnitrobloky neudržované	18	11	41	10	5	85	48
Vnitrobloky doporučené k rekonstrukci (celkové, zpevněných ploch, zeleně)	36	13	62	19	12	142	81

Převzato z: Sojková E., Kiesenbauer Z.: *Metodika regenerace obytného vnitrobloku*, Průhonice: Výzkumný ústav Silva taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2008, str. 3.

V rámci zmíněného projektu Ing. Evy Sojkové proběhlo také několik anket s obyvateli domů v bezprostřední blízkosti vnitrobloků, které měly napovědět, jakým směrem by se měla orientovat jejich rekonstrukce. Ankety proběhly formou tištěných dotazníků v městských částech Praha 1,2,3 a 10. Dotazníky byly přímo distribuovány do domácností ve vybraných domech a následně vybírány prostřednictvím sběrných schránek, nebo vyzvednutím tazatelkou z jednotlivých domácností. Ankety měly napovědět, jakým způsobem prostor vnitrobloků v současnosti respondenti využívají a jak by ho případně chtěli změnit. Bylo rozdáno 579 dotazníků, přičemž se z nich navrátilo 228. Celková návratnost tedy představovala 43 %. Je však třeba podotknout, že respondenti v těchto anketách nepředstavovali reprezentativní vzorek a účastnili se jich spíše ti, kteří měli o tento výzkum zájem. Lze tak říci, že než o reprezentativní popis využívání vnitrobloků, šlo spíše o jakýsi nástin jejich současné situace.

Z analyzovaných dat vyplynulo, že celkem 55 % respondentů bylo s úpravou vnitrobloků v bezprostřední blízkosti jejich bydliště nespokojeno a souhlasí s potřebou jejich radikální změny. Ohledně frekvence návštěvnosti vnitrobloků lze říci, že 39 % respondentů navštěvovalo dvůr alespoň jednou týdně. Prostor vnitrobloků využívalo celkem 24 % respondentů k věšení prádla, 18 % ke klepání koberců a 11 % k venčení psa.⁸⁵ Autorka uvádí, že její osobní pozorování v terénu naznačila, že venčení psů představuje jeden z nejčastějších způsobů využívání vnitrobloků. Existuje tak podle ní

⁸⁵ Viz tabulka č. 2.

reálná možnost, že tento způsob využívání byl ve výsledcích ankety podhodnocený.⁸⁶ Zajímavý se také ukázal výsledek k tématu podílení se na údržbě, kdy nadpoloviční většina respondentů na Praze 1, 2 a 3 odpověděla, že v případě kdy bude vnitroblok opraven, budou ochotni se podílet na jeho údržbě.⁸⁷ Tento výsledek tak poukazuje na zájem respondentů o vnitrobloky a jejich potencionální ochotu nabídnout svůj čas a vlastní síly, přestože by tak ve skutečnosti nemuseli z různých důvodů reálně činit.

Tabulka č. 2

Lokalita	Praha 3	Praha 2	Praha 1	Praha 10	Ø
Počet rozdaných lístků	324 ks	118 ks	84 ks	53 ks	celkem 579 ks
Návratnost	108 resp. 33%	67 resp. 57%	25 resp. 30%	28 resp. 52%	228 resp. 43%
Nespokojenost s úpravou dvora, je potřeba radikální změna	90%	42%	43%	43%	55%
Návštěva dvora min. 1×týdně	21%	69%	44%	21%	39%
Zájem o vybavení: lavičky	87%	71%	76%	71%	76%
pískoviště	70%	45%	31%	57%	51%
houpačky	61%	32%	28%	36%	39%
lavičky a stolky	67%	55%	46%	21%	47%
rozstříkovače	78%	39%	30%	29%	44%
Činnosti, pro které je dvůr využíván:					
sušení prádla	10%	37%	13%	36%	24%
klepání koberců	3%	35%	8%	18%	18%
venčení psa	2%	18%	0	35%	11%
Jaká zeleň je vhodná: trávník	75%	84%	59%	36%	63%
kvet. keře	86%	38%	69%	80%	68%
malé stromy	70%	63%	51%	50%	59%
pnoucí keře	44%	44%	62%	29%	45%
jehličnaté keře	54%	55%	59%	43%	53%
velké stromy	35%	34%	18%	25%	28%
Podíl na údržbě dvora v současnosti	12%	50%	37%	-	33%
Ochota podílet se na údržbě nově upraveného dvora	53%	67%	77%	-	65%

Převzato z: Sojková E., Hrubá T.: *Výzkum možností obnovy zeleně v urbanizovaném prostoru*, Průhonice: Výzkumný ústav Silva taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2004, str. 13.

Nyní se zaměříme na situaci vnitrobloků odvoditelnou z vlastnických vztahů majetku na území jednotlivých městských částí. Vzhledem k jejich podobné majetkové politice však popíšeme situaci pouze na Praze 2, na jejímž území se, jak jsme si již ukázali, nalézají nejvíce činžovních domů s vnitrobloky.

⁸⁶ Sojková E., Kiesenbauer Z.: *Metodika regenerace obytného vnitrobloku*, Průhonice: Výzkumný ústav Silva taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2008, str. 10.

⁸⁷ Viz tabulka č. 2.

V současnosti spravuje MČ Praha 2 na 291 domů včetně pozemků tvořící funkční celky, tedy bezprostředně přiléhajících pozemků k těmto domům. Z celkového množství domů a pozemků nalézajících se na území této městské části je to však pouze malé procento, i když jsou tyto spravované celky rovnoměrně rozloženy po celém jejím území.⁸⁸ MČ Praha 2 přicházela o spravovaný majetek postupně v průběhu restitucí na počátku 90. let a během vln privatizací v letech 1993 až 2000 a 2005 až 2008. Díky tomuto vývoji tak vznikla „roztříštěná“ struktura prostranství vnitrobloků, kdy jsou jejich jednotlivé dílčí části vlastněné často různými soukromými subjekty, které sami odpovídají za jejich kvalitu a způsob využití. Možností jakým způsobem může v současnosti městská část ovlivňovat prostor, který jí již z velké části nepatří, je tedy logicky dosti omezený. Charakter vnitrobloků na území MČ Prahy 2 si lze dále přiblížit s pomocí *Urbanistické studie s regulačními prvky se zaměřením na klasifikaci veřejných prostorů pro území MČ Praha 2* z roku 2002. V té se její autor Ing. arch. Jan Sedlák snaží analyzovat stav veřejného prostoru v této městské části. V rámci výsledků studie pak hodnotí stav vnitroblokové zástavby jako velmi rozdílný, avšak převážně spíše špatný. Tento stav však vnímá optimisticky jako potenciál jejich obnovy, když říká, že by se mohl „stát nadějí pro obecnější nápravu stavu vnitrobloků, neboť zde bude možno očekávat zvyšující se stavební aktivity.“⁸⁹ Ty by pak podle něho měla městská část regulovat, „aby tyto aktivity probíhaly ve směru obecnější nápravy prostorových poměrů vnitrobloků.“⁹⁰ Upozorňuje tak na možnost budoucí revitalizace tohoto prostoru skrze nástroj nepřímé regulace a to i navzdory nepříznivým vlastnickým vztahům pro danou městskou část. Podobnou situaci jako na Praze 2 pak nalezneme ve větší, nebo menší míře i v jiných městských částech, kde se nalézají obydlí tohoto charakteru. Každá městská část sice zastávala od sametové revoluce jinou privatizační politiku, ale jejich tendence zbavovat se majetku byla velmi podobná. Lze tedy z tohoto úhlu pohledu zobecnit zde popisovanou situaci vnitrobloků i na další pražské městské části, jako je kupříkladu (ale nejenom) Praha 3.⁹¹

Otázkou však zůstává, zdali se vlastně městské části touto privatizační politikou neochuzují o prostory, kde by v budoucnu mohly budovat zázemí pro své obyvatele. Jen

⁸⁸ Viz příloha č. 3.

⁸⁹ Sedlák J.: *Urbanistické studie s regulačními prvky se zaměřením na klasifikaci veřejných prostorů pro území MČ Praha 2*, Praha: Ing. arch. Jan Sedlák projekční atelier, 2002, str. 4.

⁹⁰ Sedlák J., op.cit., str. 4.

⁹¹ Viz příloha č. 3.

stěží se mohou privatizovaná, často na malé kousíčky rozdělená prostranství ve vnitroblocích stát prostorem, který by do budoucna umožnil realizaci větších obecně prospěšných projektů. Takových, které by nabízely účelné, funkční a veřejně přístupné prostory pro větší množství obyvatel najednou. Nabízí se tak připomenutí již výše zmíněné autorky Sylke Nissen a její definice prostoru hybridního charakteru v druhé části podkapitoly *Vymezení veřejného prostoru a prostranství ve městě*. Pokud budeme uvažovat o vnitroblocích jako o do jisté míry veřejném prostoru, pak díky své snížené míře veřejné kontroly nemají privatizované vnitrobloky k hybridnímu typu prostoru příliš daleko. Znovu tak lze připomenout varování této autorky, která tvrdí, že se takovéto městské prostory „otevívají imperativům ze soukromého komerčního sektoru a zanedbávají demokratickou úlohu obce v neprospěch občanství.“⁹²

4.3. Shrnutí

Jak jsme si ukázali v této kapitole, vnitrobloky činžovních domů byly v počátku své výstavby budovány jako čistě praktická zázemí domů, které je obklopovaly. Později sloužily také jako místo k budování dalších vestaveb, které tak byly skryté pohledům z ulice. V obou případech však byl prostor vnitrobloků touto výstavbou znehodnocován, což ústilo ve špatný vztah, který k nim zaujímal rezidenti z okolí. Obrat nastal až v 80. letech 19. století, kdy díky všeobecnému pokroku již nemusely vnitrobloky sloužit především jako praktická zázemí domů a byla také regulována výstavba do té doby rozšířených vnitroblokových vestaveb. Z důvodu nedostatečných směrnic, které by regulovaly podobu těchto prostranství, však stále často zůstávaly ve špatném stavu a neefektivně využívány. Podobná situace, jak ukázaly výzkumy Evy Sojkové a Jana Sedláka, přetrvává v podstatě až do dnes, kdy v dnešní době vnitrobloky stále představují často neudržovaná prostranství bez jasně vymezeného účelu a často i vlastnických vztahů. Lidé je proto navštěvují pouze tehdy, když to považují za nutné a jak vyplývá z výsledků výzkumu Evy Sojkové, to nebývá příliš často. Oba autoři zkoumající současný stav vnitrobloků se však shodují v možnosti potenciální budoucí změny těchto poměrů, která tkví v jejich budoucí revitalizaci.

⁹² Nissen S., op.cit., str. 1144.

5. Revitalizace

Revitalizace, či také regenerace městského prostoru představuje problematiku, která se podobně jako tematika městského prostředí a také prostoru dotýká více vědních disciplín. Pro účely této práce však bude nejdůležitější pojetí urbanisticko-sociologické, které se dále pokusím vymezit a vycházet z něho v návaznosti na problematiku vnitrobloků.

5.1. Vymezení pojmu revitalizace

Pokud se na pojem *revitalizace* podíváme z etymologického hlediska, tedy hledáním významu a původu samotného slova, zjistíme, že pochází z latinského spojení „*re*“, tedy česky *znovu*, nebo *opět* a „*vitalis*“, tedy *životný*, nebo *životaschopný*. Podobně pak tento pojem definuje i slovník cizích slov jako „*znovuoživení, posílení, nebo vzpruhu*.“⁹³ V obou případech pojem revitalizace odkazuje na jakýsi návrat ke stavu, který zde již byl a který je kvalitativně na vyšší úrovni, než stav současný.

Než však pokročíme ke komplexnějším definicím tohoto pojmu, je důležité si vysvětlit jeho podobnost, či odlišnost od pojmů regenerace a renovace. T. Kostelecký, V. Patočková a M. Illner ve své práci *Problémové rezidentní čtvrti a politiky k jejich regeneraci* odvozuji odlišnost těchto pojmů na základě prací několika dalších autorů, avšak dochází k závěru, že význam těchto pojmů si je velmi blízký a v našem prostředí se nejčastěji nerozlišuje. Pouze v případě použití pojmu renovace bývá na rozdíl od dvou zbývajících pojmů častěji odkazováno na proces pouhé fyzické proměny prostoru.⁹⁴ V této práci proto pojmy regenerace a revitalizace ztotožňuji, přičemž vždy raději volím pojem revitalizace, aby nedocházelo k případným nedorozuměním.

Pokud bychom hledali komplexnější vymezení pojmu revitalizace, mohli bychom tento pojem definovat jako „*komplexní a integrovanou vizi spojenou s jednáním, vedoucí k řešení městských problémů, směřující k dosažení trvalého zlepšení*“

⁹³ Kolektiv autorů: *Slovník cizích slov*, Praha: Encyklopedický dům, 1996, str. 293.

⁹⁴ Kostelecký T., Patočková V., Illner M.: *Problémové rezidentní čtvrti a politiky k jejich regeneraci*, Praha: Sociologický časopis, Vol. 48, No. 1., 2012, str. 43.

ekonomických, fyzických, sociálních a také ekologických podmínek v oblasti, která byla předmětem dané změny.“⁹⁵ Vyplývá tak, že proces revitalizace nemusíme nutně chápat pouze jako „znovuobnovení poškozených částí měst“, ale také jako vytváření lepšího prostředí v prostoru, který nikdy danou kvalitu neměl. Další autor pojem revitalizace definuje jako oblast veřejné politiky, snažící se „o znovuobnovení poškozených částí měst a jejich uvedení do původního funkčního stavu. V praxi to pak zahrnuje obnovení ekonomické aktivity v místech, kde přestala existovat, restauraci sociálních funkcí v případech, kdy se společnost stala dysfunkční, sociální inkluzi tam, kde došlo k exkluzi, a obnovení environmentální kvality tam, kde byla ztracena.“⁹⁶ Z obou definic vyplývá, že proces revitalizace v sobě zahrnuje tři důležité aspekty: aspekt fyzický (do kterého lze řadit i ekologické podmínky), sociální aspekt a ekonomický aspekt. Tyto aspekty pak musí být ideálně zlepšovány souvisle, aby se navzájem doplňovaly.⁹⁷ Komplexnější revitalizace, obsahující všechny tři aspekty, však nebyly vždy zcela samozřejmé. Jak ukazují na několika příkladech již zmínění autoři T. Kostecký, V. Patočková a M. Illner, jedná se o historicky nejmladší přístup k dané problematice. V minulosti a často i nadále bývalo běžnou praxí revitalizovat pouze fyzické podmínky daného prostranství. Ta však v mnoha případech neřeší problém daného prostoru jako takového a pouze ho přesouvá na později, nebo jinam.⁹⁸ Jak již bylo navíc vysvětleno výše v podkapitole, zabývající se funkčností prostoru ve městě, pokud se nestane nově revitalizovaný prostor místem sociálních interakcí a určitých aktivit, bude znovu odkázán k postupné degradaci.

Důležitým tématem je také otázka podpory tohoto procesu jak ze strany lokální správy, odborníků, tak i veřejnosti. V případě, kdy nejsou všechny zúčastněné strany budoucí podobě prostoru nakloněny, stává se výsledek revitalizace nejistý. Z tohoto důvodu je podstatná vhodně zvolená míra participace jednotlivých angažovaných členů v tomto procesu, aby vyjádřili svůj názor. Dle autorů publikace *Občané a veřejná prostranství* plánování veřejných prostranství spočívá právě „v dialogu mezi uživateli,

⁹⁵ Roberts P., Sykes H.: *Urban Regeneration*, London: Sage Publications, 2000, str. 17.

⁹⁶ Couch C., Fraser C.: *Introduction: The European Context and Theoretical Framework*, in *Urban Regeneration in Europe*, Oxford: Wiley-Blackwell, 2003. cit z: Kostecký T., Patočková V., Illner M., op.cit., str. 42.

⁹⁷ Power A., Ploger J., Winkler A.: *Transforming Cities Across Europe, An interim report on problems and progress*, London: Centre for Analysis of Social Exclusion [online] 2008 [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z: <<http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cr/CASEreport49.pdf>>, str. 17.

⁹⁸ Kostecký T., Patočková V., Illner M., op.cit., str. 44, 45.

odborníky na danou tematiku a tím, kdo daný záměr financuje,“ přičemž „správná komunikace mezi těmito skupinami vede nejen k lepšímu zpracování veřejného prostranství, ale předchází i dalším komplikacím.“⁹⁹ Revitalizace lze i přesto navrhovat zcela bez účasti těch, kterých se týkají, avšak v takovém případě hrozí, že jim nebudou „šité na míru“ a selžou. Na druhé straně se musí k občanům také přistupovat kvalifikovaně a nedopustit, aby názory laické veřejnosti zcela nahradily znalosti školených odborníků na danou problematiku.

Výsledkem úspěšného procesu revitalizace by pak měla být trvalá změna problémového, nebo nefunkčního prostoru na funkční, který naplňuje lidské potřeby a jeho vlastnosti vedou až ke zlepšení života obyvatel v daném prostoru. To znamená, že umožňuje sociální kontakty a rekreaci, ať už aktivní, nebo pasivní a také, aby se v něm lidé cítili bezpečně a dobře jak po fyzické, tak psychické stránce.

5.2. Revitalizace městského prostředí

Aplikovat proces revitalizací v městském prostředí lze prakticky na každém místě, které neplní svou funkci, nebo plní funkce nevhodné pro jeho obyvatele a návštěvníky. Revitalizace přitom díky své časté komplexitě probíhají nejčastěji pod taktovkou veřejné správy, nebo rozsahem v menším měřítku na soukromé rovině osobních vlastníků. V případě osobních vlastníků pak platí, že revitalizace vycházejí z jejich čistě osobních potřeb, přičemž mohou být ve způsobu i míře revitalizací regulováni zákony a vyhláškami vydanými veřejnou správou.

Veřejná správa v našem prostředí revitalizuje nejčastěji poloveřejné, nebo veřejné prostory, jako jsou kupříkladu ulice, náměstí, parky, nebo právě vnitrobloky. Častými současnými tématy souvisejícími s procesem revitalizace jsou také brownfields a problematika velkých nefunkčních ploch zeleně mezi panelovými domy. Samotné revitalizace z pohledu veřejné správy pak mohou být zaměřené buď na jednotlivé dílčí problematické prostory ve městě, nebo na rozsáhlejší projekty, nebo programy,

⁹⁹ Marek O. a kol.: *Občané a veřejná prostranství: Příklady zapojení veřejnosti do plánování veřejných prostranství*, Přerov: Centrum pro komunitní práci [online] 2005 [cit. 21. 6. 2012]. Dostupné z: <http://www.cpkp.cz/files/file/stc/dokumenty/obcane_a_verejna_prostranstvi.pdf>, str. 2.

zastřešující množství dílčích menších projektů.¹⁰⁰ Revitalizační projekty však mohou být zaměřené i na velmi rozsáhlé revitalizace celých městských čtvrtí.

Veřejná správa může v takovém případě vůči revitalizovaným objektům zastávat odlišné revitalizační politiky dle toho, zdali se domnívá, že v daném prostoru existují dostatečné předpoklady zapojení místních obyvatel do společnosti i do pracovního trhu.¹⁰¹ Takto lze rozlišit revitalizační politiku „tržně orientovanou“ a „komunitu budující“, přičemž u tržně orientované politiky veřejná správa podniká „časově omezený vnější zásah do fungování čtvrti, který má podporovat schopnost tržních sil čtvrti regenerovat a dosažený pokrok dále již samostatně, bez další pomoci zvnějšku rozvíjet.“¹⁰² U revitalizační politiky *komunitu budující* pak veřejná správa nemůže spoléhat na samotné tržní síly, protože sociální situace v regenerované čtvrti to neumožňuje a musí nejprve odstranit největší sociální problémy, které tuto čtvrt' tíží. Teprve pak by měli být „příslušníci komunity schopni se zapojit do pracovního trhu, a zvýšit tak svůj sociální status.“¹⁰³

5.3. Revitalizace vnitrobloků činžovních domů

Nyní se zaměříme pouze na revitalizace vnitrobloků, které definují již výše zmínění autoři Klára Zahradníčková a Rudolf Grimm jako: „Oživení parteru vnitrobloku směřující k obnově jeho funkcí a zvýšení obytné hodnoty.“¹⁰⁴ Přičemž proces revitalizace v této definici nevnímají „pouze ve smyslu urbanizačním,“ ale měl by podle nich „být pojat jako proces revitalizace společného života ve vnitrobloku.“¹⁰⁵ Takové vymezení si můžeme vzhledem k množství již citovaných relevantních poznatků v této práci dále rozšířit a zasadit také do kontextu vlastností funkčního prostoru a jednotlivých aspektů revitalizace. Dostaneme tak definici, která může

¹⁰⁰ Kupříkladu: Oficiální internetové stránky MČ Praha 2: *Aktualizace programu regenerace MPR a MPZ městské části Praha 2* [online] 2012 [cit. 14. 7. 2012] Dostupné z: <http://www.praha2.cz/18280_Aktualizace-programu-regenerace-MPR-a-MPZ-mestske-casti-Praha-2-2011>.

¹⁰¹ Kostecký T., Patočková V., Illner M., op.cit., str. 46.

¹⁰² Kostecký T., Patočková V., Illner M., op.cit., str. 45.

¹⁰³ Kostecký T., Patočková V., Illner M., op.cit., str. 46.

¹⁰⁴ Zahradníčková K., Grimm R., op.cit., str. 2.

¹⁰⁵ Zahradníčková K., Grimm R., op.cit., str. 2.

komplexněji vymezit revitalizace vnitrobloků jako: *Naplánování a také zrealizování kvalitativní změny daného vnitrobloku současným zlepšováním fyzických, environmentálních, ekonomických a sociálních podmínek, vycházejících z reálných potřeb jeho budoucích uživatelů a také dispozic tohoto prostranství, tak aby se tento prostor stal ve výsledku majetkoprávně jasně definovaným, bezpečným, dobře přístupným, a užitným místem, podporujícím lidské aktivity a především sociální interakce a umožňující tak svou novou podobou fyzickou a duševní pohodu jeho uživatelů.*

Revitalizace vnitrobloků činžovních domů se od revitalizací městského prostředí liší v několika podstatných bodech. Předně je třeba brát v potaz specifika těchto prostranství, která bývají nejčastěji uzavřena ze všech stran blokovou zástavbou. Jak bylo navíc vysvětleno v první kapitole, určité fyzické prostory svou podobou vytváří, nebo ovlivňují podobu vztahů mezi lidmi. V případě, kdy tedy chceme podporovat společný sociální život ve vnitrobloku, musíme tomu přizpůsobit i jejich samotnou podobu, přičemž je třeba brát v potaz, zdali tento prostor nebude výrazněji využívat určitá část populace a náležitě tomu ho upravit tak, aby podporoval sociální kontakty právě této skupiny. (Jak jsme si uvedli v podkapitole o vnitroblocích jakožto typu prostoru, význam vnitrobloků stoupá především pro méně mobilní jedince, jako jsou rodiče s malými dětmi a starší lidé.)

Je taktéž třeba počítat s dostupností tohoto prostoru, která je pro nerezidenty určována počtem a charakterem průchodů a průjezdů, které do nich vedou. Tato otázka se pak stává zásadní v případě neexistence žádného přístupu do vnitrobloku, kdy vyvstávají závažné komplikace samotné revitalizace a jeho budoucí údržby. Při revitalizaci prostoru vnitrobloků je třeba rovněž počítat s omezeným slunečním svitem, který může pokrýt jen určitou část vnitrobloku a to navíc pouze po omezenou část dne. Z toho pak vyplývá otázka specifik zeleně ve vnitroblocích, která představuje podle Evy Sojkové dokonce nejdůležitější prvek vybavení parteru obytného vnitrobloku.¹⁰⁶ Zeleň určená do vnitrobloků musí být vybírána tak, aby odpovídala podmínkám, které v nich panují. Ať už se jedná o množství slunečního svitu, teplotu, údržbu, nebo i otázku jejich fyzické blízkosti k obytné zástavbě.

¹⁰⁶ Sojková E., Kiesenbauer Z., op.cit., str. 11.

Taktéž je třeba při revitalizaci vnitrobloků počítat s tím, že v tomto prostoru existuje neustálá možnost, že budou jeho uživatelé sledováni někým dalším. Tento jev navíc funguje na zcela subjektivní rovině a bez ohledu na to, zdali konkrétní uživatele reálně někdo sleduje. Proto je třeba vytvářet určitá krytá místa v prostoru, poskytující uživatelům soukromí a podporující je v sociálních kontaktech. Nakonec se nesmí při revitalizaci zapomínat, že vnitrobloky nebyly, jak již bylo vysvětleno v podkapitole zabývající se jejich historií, v mnoha případech určené pro rekreaci, ani nejrůznější lidské volnočasové aktivity. Dokonce i v případech, kdy nesloužily jako ryze praktická zázemí domů, byly nejčastěji neupravované, zanedbávané a tedy i následně nevyužívané. Budeme-li navíc vycházet z teorie *Broken windows*, která byla představena na konci podkapitoly *Funkčnost veřejného městského prostoru*, pak dle ní platí, že prostor který není dostatečně navštěvován a využíván, neláká další potencionální návštěvníky a jeho špatný stav se tak v čase jen dále prohlubuje. Z tohoto prohlubujícího se stavu následně vyplynul i určitý navyklý vztah k vnitroblokům, který k nim lidé z nejbližšího okolí v minulosti zaujímalí a který musí být jejich revitalizací překonán. Lze tak říci, že revitalizace prostoru vnitrobloků se nepotýkají pouze se specifickými fyzickými obtížemi, ale taktéž s obtížemi na osobní a interpersonální rovině.

Vnitrobloky činžovních domů navíc představují v současnosti prostor, který jak jsme si již uvedli, bývá v Praze nejčastěji privatizován soukromým vlastníkům po menších částech, které tito vlastníci využívají po právu dle své vlastní vůle a nezávisle na dalších částech daného prostoru. Jak jsme si již uvedli na konci podkapitoly *Současný stav vnitrobloků v Praze*, představuje pravděpodobně právě tento důvod největší překážku ve zkvalitnění prostředí vnitrobloků. Plně revitalizované tak mohou být nejčastěji pouze takové vnitrobloky, které alespoň z větší části spravuje daná městská část. Pokud bychom si však takové vnitrobloky v současnosti snažili spočítat, dostaneme se, jak se lze přesvědčit kupříkladu i v příloze číslo 3, jen k velmi malým číslům.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Viz příloha č. 3.

6. Shrnutí poznatků teoretické části práce

Nyní v samotném závěru první části této práce se pokusím o její shrnutí a vyzdvihnutí některých jejích nejdůležitějších momentů, které mohou čtenáři poskytnout ucelenou představu o zkoumané problematice vnitrobloků činžovních domů a jejich revitalizací ze sociologického a urbanistického úhlu pohledu.

První kapitola se snažila nejprve o vymezení města z pohledu sociologie a urbanismu. Za nejpodstatnější část této kapitoly pak lze považovat výklad vzájemné provázanosti fyzického a sociálního aspektu městského prostředí. Z tohoto výkladu následně vyplynul i význam sociologického zkoumání městského prostředí tkvící právě v poznávání tohoto vztahu mezi umělým, či přirozeným prostorem a sociálními jevy a procesy, které se v něm odehrávají. Následně byl vysvětlen přínos sociologie urbanismu, kdy sociologie může na základě svých vědecky podložených poznatků přinášet cennou pomoc v pochopení městského prostředí a také jeho uživatelů.

Druhá kapitola se zabývala problematikou prostoru ve městě z pohledu již výše uvedených věd, kdy byly po vymezení základních pojmů, používaných v této práci, vysvětleny podmínky funkčnosti prostoru ve městě. Taktéž byla vyložena specifika prostoru vnitrobloků činžovních domů z hlediska jeho podoby, významu, funkce a taktéž míry prolínání soukromého a veřejného. Nakonec byly zmíněny i jejich přednosti, které umožňují, aby tento prostor mohl napomáhat obyvatelům z jejich okolí v sociálních interakcích a dokonce i v budování a udržování funkčních komunit.

Třetí kapitola se zaměřila na historický kontext budování činžovních domů, odhalujíc tak důvod jejich vzniku a podmínky ovlivňující jejich vzhled, funkci a vývoj v průběhu let, kdy byly budovány. Je důležité zmínit, že většina těchto podmínek byla sociálního rázu. To platí i pro samotný počátek výstavby činžovních domů, který byl podmíněný především stavem společnosti v polovině 18. století. Výstavba tohoto nového typu hromadného bydlení představovala specifickou odpověď na bytovou otázku své doby, kdy byly činžovní domy budovány za účelem zajištění adekvátního bydlení pro nově přistěhované, zpravidla chudší venkovské obyvatelstvo, stěhující se za prací do měst v období velké urbanizace během průmyslové revoluce. V období sta let, kdy byly budovány, se následně změnilo to, pro koho byly budovány, ale i to jak byly

společností vnímány. Činžovní domy se v tomto období přeměnily z příležitosti k co nejvyššímu a nejrychlejšímu zisku, často i za cenu méně kvalitního bydlení, na kvalitní a dlouhodobé investice, které musely být především konkurenceschopné ve velké nabídce činžovních domů pro majetnější vrstvy.

Čtvrtá kapitola navázala na kapitolu předešlou a zaměřila se na vnitrobloky již popsanych činžovních domů. Ty v minulosti prodělaly podobně bouřlivý vývoj jako činžovní domy, které je obklopovaly. Především se však změnil jejich účel, kdy vnitrobloky z počátku své výstavby sloužily výhradně jako čistě praktická zázemí domů, které je obklopovaly a později také jako místa k budování dalších vestaveb. To následně vedlo až k znehodnocování tohoto prostoru ústící ve špatný vztah, který k nim rezidenti z okolí zaujímal. Obrat nastal až díky všeobecnému technickému pokroku, kdy vnitrobloky již nemusely sloužit jako praktická zázemí domů, se změnou jejich nájemníků a s regulací výstavby do té doby rozšířených vnitroblokových vestaveb. Navzdory těmto změnám se však vnitrobloky činžovních domů nestaly místem rekreace a vzájemného setkávání obyvatel a zůstávaly i nadále ve špatném stavu, nebo byly neefektivně využívány. Z výzkumů Evy Sojkové a Jana Sedláka pak vyplynulo, že tento stav přetrvává v podstatě až do dnes, kdy i v dnešní době vnitrobloky stále představují často neudržovaná prostranství bez jasně vymezeného účelu.

Poslední kapitola se nakonec, v návaznosti na předešlé kapitoly, zaměřila na způsob, jak se může prostor vnitrobloků stát potencionálně funkčním, tedy na jeho revitalizaci. Nejprve však byl pojem revitalizace vymezen a vztáhnut na kontext městského prostředí. Následně byla z poznatků této práce vytvořena komplexní definice revitalizace vnitrobloků činžovních domů tak, aby se mohly stát funkčním, užitným prostorem. Na závěr byly vyloženy některé aspekty a úskalí revitalizací vnitrobloků činžovních domů.

První část této práce seznámila čtenáře s vnitrobloky činžovních domů, jakožto specifickým typem prostoru ve městě, se zaměřením na jejich minulost, současnost a tematikou revitalizací i na jejich potencionální budoucnost. Samotná struktura práce měla čtenáře provést touto problematikou z urbanistického a především sociologického úhlu pohledu a poskytnout mu na ni ucelený pohled a základ, na kterém je možné budovat poznání plynoucí z druhé části této práce.

7. Případová studie revitalizovaného vnitrobloku z pohledu jeho uživatelů

Druhá část této práce navazuje na již zjištěná fakta o vnitroblocích a zabývá se hlouběji vztahem, který k nim jejich uživatelé mohou zaujímat po již provedené revitalizaci.

Cílem tohoto výzkumu je zjistit, zdali a jakým způsobem se k revitalizovaným vnitroblokům může proměnit vztah jejich uživatelů, jak tento prostor v současnosti využívají a vnímají, jak jsou s ním spokojeni a jaký o něj mají zájem. Výzkum se při tom zaměří, na jeden konkrétní vnitroblok spravovaný pražskou městskou částí a na jeho uživatele, tedy na takové lidi, kteří ho navštěvují a užívají, nikoli na ty, kteří tak z různých důvodů nečiní. Tomuto záměru odpovídají i zvolené metody výzkumu a způsob jakým jsou použity.

7.1. Metodologie výzkumu

Metodologicky je empirická část této práce založena na kvalitativním výzkumu, tak jak jej shrnuje Jan Hendl v následujících šesti bodech:

1. *„Kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivnějšího kontaktu s terénem nebo situací jedince, či skupiny jedinců. Tyto situace jsou obvykle banální nebo normální, reflektují každodennost jedinců, skupin, společností nebo organizací.*
2. *Výzkumník se snaží získat integrovaný pohled na předmět studie, na jeho kontextovou logiku, na explicitní a implicitní pravidla, která fungují v dané oblasti.*
3. *Používají se relativně málo standardizované metody získávání dat. Hlavním instrumentem je výzkumník sám. Typy dat v kvalitativním výzkumu zahrnují přepisy terénních poznámek z pozorování a rozhovorů, fotografie (...) a všechno to, co nám přibližuje všední život zkoumaných lidí.*

4. Výzkumníci se snaží o izolování určitých témat, projevů a datových konfigurací. Obvykle je však ponechávají co nejdéle v kontextu ostatních dat.
5. Hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všednodenní aktivity a interakce.
6. Data se induktivně analyzují a interpretují. Kvalitativní výzkumník (...) konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí. Výzkumník ve svém hledání významů a snaze pochopit aktuální dění vytváří podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal. Snaží se nevynechat nic, co by mohlo pomoci vyjasnit situaci.¹⁰⁸

Kvalitativní přístup ke zkoumané problematice byl pro tuto práci zvolen na základě charakteru informací, které se snaží odhalit. Tedy informací, na které se není vzhledem k jejich neznalosti v počátku výzkumu možné dobře a především do hloubky ptát kvantitativními metodami. Při této volbě pak bylo vycházeno mimo jiné z metodologického předpokladu, který uvádí Miloslav Petrušek v knize *Teorie a metoda v moderní sociologii*, kde tvrdí, že kvalitativní metody, neboli obecněji kvalitativní analýza doplňuje kvantitativní metody o dva aspekty, přičemž ten druhý spočívá v hledání tematicky nových problémů, „jež jsou svou podstatou »nepřístupné« čistým kvantitativním šetřením zejména dotazníkového typu.“¹⁰⁹ Zároveň však předpokládám, že na základě informací plynoucích z tohoto výzkumu, by bylo již možné kvantitativní výzkum provést jako ověření jeho výsledků na větším vzorku populace.

Následně byla jako východisko kvalitativního výzkumu zvolena metoda případové studie, vycházející z charakteristiky, jak ji definuje R. E. Stake ve své knize *The Art of Case Study Research*. Případovou studii si dle něho můžeme definovat jako metodu sloužící k zachycení komplexity jednoho určitého případu, v jeho jedinečnosti a komplexitě.¹¹⁰ Jako „případ“ pak Stake vnímá určitý sociální systém, který má své hranice a kterému chceme porozumět v souvislosti s jeho okolím a také interakcích s jeho vlastním kontextem. Podle Hendla pak Stake ve svém pojetí případové studie

¹⁰⁸ Hendl J.: *Kvalitativní výzkum – Základní metody a aplikace*, Praha: Portál, 2005, str. 51 - 52.

¹⁰⁹ Petrušek M.: *Teorie a metoda v moderní sociologii*, Praha: Karolinum, 1993, str. 128.

¹¹⁰ Stake R. E.: *The Art of Case Study Research*, Thousand Oaks: Sage Publications, 1995, str. xi.

nepovažuje za cíl výzkumu „popis či dobývání světa, ale spíše jeho osvojení. Od kvalitativního výzkumu podle něho očekáváme „hustý“ popis všímající si pohledů účastníků, zdůrazňující mnohonásobnou realitu a holistické pojetí.“¹¹¹ K tomuto typu poznání navíc podle Stakea nejsou potřeba předem připravené hypotézy, které mohou výzkumníka příliš zaměřovat jen na určitý aspekt případu a odvádět ho od jeho vlastní komplexity.¹¹² Případové studie můžeme následně dělit dle jejich účelu na tři rozdílné typy¹¹³:

1. *Intrinsitní případovou studii*, zabývající se případem pouze kvůli němu samému.
2. *Instrumentální případovou studii*, zabývající se určitým případem, který je však pouhým prostředkem k vysvětlení širšího jevu. Závěry tohoto typu případové studie vedou následně k zodpovězení otázek týkajících se jevu jako takového.
3. *Kolektivní případovou studii*, která se zabývá více rozdílnými případy. Ty podobně jako u instrumentální studie slouží jako pouhý prostředník k pochopení širšího jevu, ale zároveň díky své rozdílnosti umožňují mezi sebou komparaci a testování určitých teorií.

Na základě tohoto dělení byl pro tuto práci zvolen typ instrumentální případové studie, přičemž zkoumaným případem je vnitroblok Radhošťská a jev, který chceme poznáním tohoto případu vysvětlit je vztah uživatelů k vnitroblokům činžovních domů po jejich revitalizaci.

Případová studie se pak pro účely této práce bude skládat ze dvou metod sběru dat a to z nezúčastněného pozorování v daném revitalizovaném vnitrobloku a z polostrukturovaných rozhovorů s jeho uživateli. Při realizaci těchto výzkumných metod pak bude vycházeno z předem vytyčených zásad, které by měly výzkum směřovat takovým směrem, aby mohl ve svém závěru poskytnout kýžené informace. Tyto zásady jsem si definoval takto:

¹¹¹Hendl J., op.cit., str. 106.

¹¹²Stake R. E., op.cit., str. 16.

¹¹³Stake R. E., op.cit., str. 3,4.

1. Pozorování v daném vnitrobloku budou realizována z pozice úplného pozorovatele, tedy bez účasti na samotném dění.
2. Nezúčastněná pozorování budou trvat vždy přibližně jednu hodinu, přičemž budou prováděna v různých dnech a časech, tak aby pokryla pracovní dny i víkend a taktéž různé části dne.
3. Ve vnitrobloku budou sledována využívaná místa, problémová místa, místa setkávání apod. Výsledky budou zaznamenávány a zakreslovány do terénních poznámek a plánů, zpracovávány a následně zohledňovány u rozhovorů.
4. V rámci zúčastněných, polostrukturovaných rozhovorů bude náhodně vybráno přibližně 10 respondentů, přičemž cílem bude získat výpověď mladší i starší generace obou pohlaví. Přesný počet respondentů bude vyplývat z informací, které budou uvádět.
5. Respondenti budou vzhledem k zaměření výzkumu vybíráni v samotném prostoru vnitrobloku.
6. Průběh rozhovorů bude sledovat předem připravený scénář¹¹⁴, který je rozdělen na okruhy otázek, vytvářející určitá témata. Těmito tématy jsou: spokojenost s daným prostorem, názory respondentů na jeho otevřenost, bezpečnost a případné další problémy a jak respondenti vnímají další podobná místa určená k rekreaci, ať už vnitrobloky, nebo jiná.
7. V průběhu rozhovorů budou částečně zohledněny výsledky pozorování daného prostoru, který bude rozhovorům předcházet.
8. Při rozhovorech bude scénář případně rozšiřován dalšími doplňujícími otázkami vyplývajícími ze situace, nebo předchozích rozhovorů.

Rozhovory získané dle těchto zásad budou nahrávány na diktafon a jejich záznam následně přepsán do textové podoby. Takto přepsané rozhovory budou následně analyzovány, přičemž mi jako vzor poslouží práce Tomáše Katrňáka *Odsouzení*

¹¹⁴ Viz příloha č. 4.

*k manuální práci, zabývající se vzdělanostní reprodukcí v dělnické rodině. Podobně jako tento autor budu v přepsaných záznamech hledat témata, která budu vázat dohromady a vytvářet tak určité metavyprávění.¹¹⁵ To bude představovat souhrnnou výpověď všech oslovených respondentů, sledující nejen témata předem připraveného scénáře, ale i nová, která by se mohla případně v průběhu sběru, nebo analýzy dat objevit. Z výše jmenované práce Tomáše Katrňáka se pak inspiroji i formou a způsobem prezentace tohoto metavyprávění, které mi osobně připadá jako velice příhodné i pro tuto práci.¹¹⁶ Výchozím předpokladem mi pak bude výrok Howarda Beckera, kterého cituje ve své práci právě Tomáš Katrňák. Ten tvrdí, že: „*studium zkušeností členů sociální skupiny se sice nedozvíme o nic více, než kdokoli z této skupiny ví, nicméně protože poznáme to, co vědí všichni dohromady, poznáme ve skutečnosti více než kdokoli z nich. A zkušenosti, o nichž respondenti hovoří a jsou jim společné, je pak charakterizují nikoli jako jednotlivce, ale jako sociální skupinu.*“¹¹⁷ V tomto případě však nepůjde o členy určité sociální skupiny, ale o uživatele konkrétního vnitrobloku. A jejich sdílenou zkušenost tak můžeme brát jako společnou zkušenost z daného prostoru.*

¹¹⁵ Katrňák T.: *Odsouzení k manuální práci – Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, str. 82.

¹¹⁶ Katrňák T., op.cit., str. 85 – 142.

¹¹⁷ Katrňák T., op.cit., str. 83, cit. z: Backer S. H.: *Tricks of trade: How to think about your research while you're doing it*, Chicago: The University of Chicago press, 1988.

7.2. Objekt případové studie

Případová studie se zaměří na vnitroblok *Radhošťská – Lucemburská – Beranova – Křišťanova* (dále jen vnitroblok Radhošťská) nacházející se na území MČ Praha 3 a jenž je i touto městskou částí spravován. Konkrétněji se pak nalézá v městské čtvrti Žižkov, nedaleko stanice metra Flora, blízko rušných ulic Jičínská, Táboritská a Vinohradská.¹¹⁸ Tato ve své podstatě rušná lokalita však příliš nenarušuje relativní klid v jeho bezprostředním okolí, kdy ulice okolo tohoto vnitrobloku slouží především lidem, kteří zde žijí. Na dopravní klid této lokality pak ukazuje mimo jiné i to, že se v této části Žižkova nenalézají semaforey, ba ani přechody pro chodce.

Samotný vnitroblok je obklopen činžovními domy, postavenými na počátku 20. století ve třetí etapě výstavby činžovních domů, tak jak byly tyto etapy definovány výše v podkapitole *Dějiny činžovních domů v Praze*. S tím se pojí i podoba tohoto vnitrobloku, který byl na rozdíl od vnitrobloků budovaných během předchozích etap navrhován již jako nezastavěný, bez dvorních vestaveb. Svou první rekonstrukci prodělal v průběhu 70. let, kdy se z tohoto volného prostoru stala vybetonovaná plocha s několika lavičkami, klepadly na koberce a dvěma kovovými prvky na prolézání pro děti. V nezměněné podobě pak vnitroblok Radhošťská přetrvával prakticky až do roku 2004, kdy byl revitalizován podle společného projektu architektů Jana Červeného a Evy Vízkové. Tato studie tedy zachycuje prostor vnitrobloku 6 let od jeho poslední proměny. V současnosti se jedná se o vnitroblok poloveřejný, přístupný čtyřmi přístupovými cestami, který v sobě zahrnuje více funkčních částí a prvků jako je hřiště s pískovištěm pro děti, lavičky k relaxaci, travnaté plochy a zdroj pitné vody.¹¹⁹

Podstatné je na tomto místě také zmínit některé důležité okolnosti předcházející realizaci tohoto projektu. Tomu nejprve předcházelo poměrně dlouhé jednání o jeho výsledné podobě, trvajícím již od roku 1999. V tomto roce se o vnitroblok Radhošťská začala zajímat Agentura GAIA, která se městské části Praha 3 nabídla, že jí pomůže s již v té době připravovaným projektem rekonstrukce tohoto prostranství. Agentura GAIA, která sebe samu popisuje jako „občanské sdružení usilující o přátelský vztah

¹¹⁸ Viz příloha č. 1.

¹¹⁹ Viz příloha č. 5.

*k životnímu prostředí a sobě navzájem*¹²⁰, se pak o projekt revitalizace vnitrobloku Radhošťská začala zajímat z důvodu, že chtěla na základě svých předchozích zkušeností v oblasti životního prostředí ve městech zapojit místní občany do rozhodování o budoucí podobě vnitrobloku. Vycházela při tom z předpokladu, „že zapojení místních obyvatel do provádění změn je podmínkou pro přijetí úprav a pro následnou údržbu prostor.“¹²¹ Počala tak ve spolupráci s MČ Praha 3 realizovat projekt *Znáte svůj prostor?*, jenž trval až do dokončení samotné revitalizace vnitrobloku Radhošťská a skládal se z celé řady dílčích kroků.¹²² V jeho průběhu se pak podařilo formou ankety a také několika setkání s residenty získat názory obyvatel z přilehlých domů (samozřejmě pouze těch, kteří se do tohoto projektu chtěli zapojit). Následně byla ze získaných a analyzovaných informací zpracována projektová dokumentace, ze které vycházeli již zmínění architekti.

Uvedený vnitroblok byl pro případovou studii vybrán jako příklad dobře provedené revitalizace, přičemž by měl ve svém současném stavu zastupovat veřejně přístupné vnitrobloky činžovních domů, které v sobě zahrnují všechny podstatné prvky funkčního prostoru, tak jak jsme si je uvedly výše v teoretické části práce. Navíc při jeho výběru bylo zohledněno, že se během jeho revitalizace vycházelo z výsledků ankety s residenty žijícími v jeho bezprostřední blízkosti.

7.3. Průběh a výsledky případové studie

Samotná realizace studie, zahrnující v sobě nezúčastněná pozorování a polostrukturované rozhovory, probíhala v průběhu asi tří týdnů na konci srpna a počátkem září roku 2012, kdy jsem takřka každý den navštěvoval vnitroblok Radhošťská a dělal si zde poznámky, či prováděl rozhovory s jeho uživateli. Jako nezbytné vybavení jsem sebou měl vždy blok s tužkou, diktafon a také několik fotek daného vnitrobloku před jeho revitalizací, které jsem ukazoval svým respondentům.

¹²⁰ Oficiální internetové stránky Agentury GAIA: *Znáte svůj prostor?* [online] 2002 [cit. 24. 11. 2012] Dostupné z: <<http://gaia.ecn.cz/projekty/proj3.html>>.

¹²¹ Oficiální internetové stránky Agentury GAIA, op.cit.

¹²² Oficiální internetové stránky Agentury GAIA: *Úprava vnitrobloku Radhošťská* [online] 2005 [cit. 21. 11. 2012]. Dostupné z: <<http://gaia.ecn.cz/cd/index.html>>.

V průběhu sběru dat jsem se nesetkal se zvláštními problémy, nebo překážkami, které by mi práci znemožňovaly. Žádost o rozhovor mi odmítli pouze asi čtyři lidé ze sedmnácti dotázaných. Respondenti, kteří s rozhovorem souhlasili, byli až na výjimky velmi vstřícní a ochotní. Rozhovory trvaly v rozmezí 15 až 40 minut, kdy určující podmínkou délky rozhovoru byla především znalost či neznalost daného vnitrobloku, před jeho revitalizací.

7.3.1. Pozorování v daném vnitrobloku

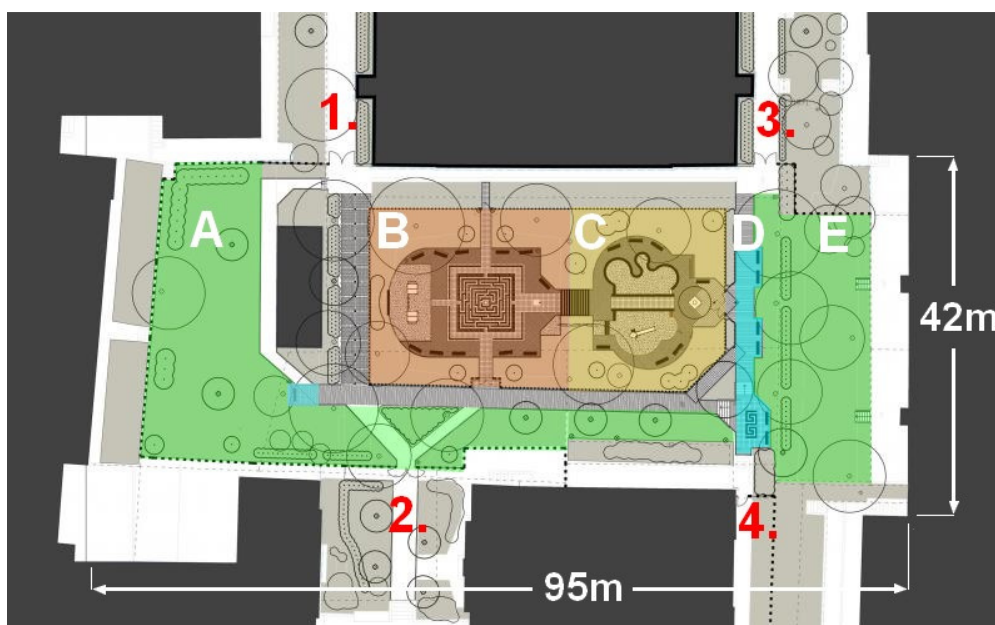
Při sběru dat jsem nejprve několik dní pozoroval dění ve vnitrobloku a dělal jsem si poznámky do připravených záznamů o pozorování spolu s časy pozorovaných událostí ve vnitrobloku, počty průchozích a čas trávících uživatelů v tomto prostranství a také s plánkem, do kterého jsem zakresloval vše podstatné. Vnitroblok Radhošťská jsem takto navštívil sedmkrát, přičemž čtyřikrát se jednalo o všední dny a třikrát o dny víkendové. Jak jsem již uvedl, jednalo se vždy o jednogodinová pozorování v různých částech dne a za hezkého počasí, protože jak se ukázalo, v takovém počasí lidé vnitroblok využívali nejvíce.

Na základě pozorování jsem pak došel hned k několika závěrům. Předně vnitroblok Radhošťská navštěvovalo mezi 12 až 25 lidmi za hodinu bez ohledu na sledovaný den (vnitroblok jsem navštěvoval pouze během návštěvních hodin, které jsou každý den od 7:00 do 19:00 a v letních měsících až do 21:00). Počet návštěvníků pak kolísal především v souvislosti se sledovanou hodinou a samozřejmě i počasím. Vyšší počet návštěvníků jsem zaznamenal v ranních a také pozdně odpoledních hodinách, kdy tudy procházelo, ale i se zdržovalo nejvíce lidí. Méně návštěvníků pak vnitroblok navštěvovalo během poledne. Ukázalo se také, že vnitroblok navštěvovaly především ženy a to ve všech sledovaných časech. Tato převaha by pak šla vyjádřit přibližně jako jedna třetina mužů ku dvěma třetinám žen.

Zajímavým se následně ukázala možnost návštěvníky vnitrobloku rozdělit na několik skupin dle toho, čemu se zde věnovali. Vznikly tak celkem čtyři rozdílné skupiny návštěvníků, které se navíc svým činnostem věnovaly takřka výhradně jen v určitých částech vnitrobloku. Vytvořil jsem proto názorný plán vnitrobloku Radhošťská,

do kterého jsem zakreslil tyto oblasti a které si dále společně s těmito skupinami blíže popíšeme. Pro názornou představu plánek rovněž zahrnuje i přibližné míry vnitrobloku.

Schematický plánek podoby vnitrobloku Radhošťská po jeho revitalizaci

Zdroj: mapový podklad, který jsem dále upravil: Internetové stránky Stavbaweb [online] 2012 [cit. 10. 9. 2012] Dostupné z: <
<http://www.stavbaweb.cz/Verejny-prostor/Vnitroblok-Radhostska.html>>.

První a také nejpočetnější skupinou pozorovanou ve vnitrobloku byli lidé, kteří vnitroblokem pouze procházeli. Těch byla vždy přibližně polovina všech návštěvníků ve sledovaném čase. Jejich počet se pak odvíjel především od hodiny, kdy tudy procházeli. Nejvyšší frekvenci jsem pozoroval především brzy ráno mezi 7:00 a 9:00 a následně 16:00 až 18:00 hodinou během všedních dnů. O víkendech se frekvence až tolik neměnila a zůstávala stejná ve všech sledovaných časech. Z nárůstu v těchto časových rozmezích, ale i z osobních pozorování tak vyplynulo, že se jednalo především o lidi směřující do, nebo ze zaměstnání. Tomu také odpovídal jejich věk, kdy většina z nich odpovídala mladšímu, nebo střednímu věku. Ohledně cest které si tito návštěvníci vybírali, pak platilo, že do a ven z vnitrobloku procházeli nejčastěji mezi 1. a 2., méně často pak mezi 1. a 3. přístupovou cestou (viz plánek). Pravděpodobně by také využívali i 4. přístupovou cestu, ta však bývala celý den uzavřená a uzamčená a využívána pouze residenty z přilehlého domu. Ze zmíněných skutečností, pak vyplynula

zajímavá otázka, proč vlastně skrze vnitroblok Radhošťská tito návštěvníci chodí, zvláště vzhledem ke skutečnosti, že cesta skrze vnitroblok Radhošťská nemůže průchozím návštěvníkům ve své podstatě ukrátit cestu, jelikož průchozí lidé se dostávají vnitroblokem z poloviny jedné do poloviny druhé ulice a tedy musejí následně pokračovat ve své cestě stejně, jako by vlastně ani vnitroblokem neprocházeli. Této otázce jsem se později vrátil během rozhovorů s respondenty.

Druhou skupinu tvořili „pejskaři“, kteří byli společně se skupinou rodičů s dětmi druhou nejpočetnější skupinou uživatelů. Tito majitelé psů využívali rovnoměrně všechny přístupové cesty a vodili své psi nejčastěji po obvodu celého vnitrobloku, přičemž se nejčastěji zastavovali v oblastech *A* a *E*, kde své psi nechávali vykonat potřebu, případně je pouštěli na volno a hráli si s nimi, nebo je nechávali na volno se proběhnout (navzdory zákazu volného pobíhání psů ve vnitrobloku). Ohledně jejich věku pak lze říci, že tato skupina zastupovala všechny věkové skupiny. V oblasti *D* se pak tito pejskaři někdy zastavovali, sedali si na lavičky a povídali si spolu.

Třetí skupinu tvořili rodiče s dětmi, trávící čas (pokud neměli ratolest pouze v kočárku) takřka výhradně v oblastech *B* a *C*, na dětském hřišti. Toto hřiště se pak ukázalo zajímavé svým rozložením, kdy se vlastně skládalo ze dvou propojených částí, které byly od zbývajících prostranství vnitrobloku odděleny nízkým kovovým plotem s uzavíratelnými brankami, bránící psům, aby se dostali dovnitř tohoto prostoru a také malým dětem aby se z něho dostaly nepozorovaně ven. Oblasti *B* a *C* pak mezi sebou byly oddělené výškově a tedy částečně i fyzicky a opticky, přičemž byly propojeny nízkým svahem a schody. Zatímco rodiče posedávali na lavičkách po obvodu těchto oblastí, jejich děti si mohly hrát na pískovišti, lézt na prolézačky a využívat skluzavku. Za originální prvek pak šlo považovat funkční pumpu a žlab na vodu vedle zmiňovaného schodiště mezi těmito oblastmi. Zde si někdy děti hrály s vodou, pouštěly ji žlabem a pod ním si budovaly v písku, co je napadlo. Tyto dvě oblasti pak dle pozorování navštěvovali především rodiče s dětmi a také někteří relaxující uživatelé, ke kterým se vrátím ještě v dalším odstavci. Jako zajímavou skutečnost lze uvést, že obě tyto skupiny vědomě, nebo nevědomě, přizpůsobovali své chování povaze tohoto prostoru. Setkal jsem se tak s případy, kdy si kuřák šel zakouřit vně hřiště, až za jeho nízký ohraničující plůtek, nebo kdy se skupina mladistvých, která se chtěla začít hlučněji bavit, přesunula do většího soukromí oblasti *D*. Rovněž výšková oddělenost

společně s prvky hřiště rozdělovala dětské uživatele na dvě skupiny. Zatímco mladší děti využívaly především jeho spodní část s pískovištěm a skluzavkou, starší děti a dorost využívaly spíše tu horní část, kde se nacházela prolézačka a menší nezastavěná dlážděná plocha. Tady si pak tyto starší děti, někdy i s rodiči společně hráli s míčem (navzdory zákazu míčových her ve vnitrobloku). Toto rozdělení však samozřejmě nešlo brát jako striktní. Děti přebíhaly mezi oběma oblastmi *B* a *C*, ale zároveň bylo z pozorování poznat, že se celkově zdržovaly nejdéle v té oblasti, která odpovídala jejich věku. Rodiče, kteří měli už dost staré děti na to, aby je mohli nechat volně se pohybovat po hřišti, pak využívali toho, že je nemuseli bezprostředně hlídat, buď ke svým vlastním činnostem, nebo ke komunikaci s dalšími uživateli vnitrobloku.

Poslední skupinu pak tvořili „relaxující“ návštěvníci vnitrobloku, kteří se věnovali ostatním, zde zatím nejmenovaným činnostem. Mezi tyto činnosti šlo počítat četbu, pozorování okolí, scházení se s dalšími lidmi, seznamování se, ale i poslech hudby, práci na počítači a jak jsem se jednou setkal i opalování se na sluníčku. Tito uživatelé tvořili relativně nejmenší skupinu uživatelů vnitrobloku, avšak nikoli zanedbatelnou. Svým počtem představovali jen o něco menší skupinu než pejskaři, nebo rodiče s dětmi. Tito uživatelé se nejčastěji zdržovali mimo dětské hřiště, především v oblasti *D*. Zde byli rovnoměrně rozmístěni a v případech, kdy chtěli větší soukromí, využívali především lavičky nejbližší uzavřeného 4. východu z vnitrobloku, nebo lavičky v horní části vnitrobloku nedaleko 2. východu. Tato lavička pak mimo jiné sloužila také párům ke schůzkám. Zajímavá se ukázala skutečnost, že především lidé, kteří vnitroblok navštěvovali sami, využívali i lavičky uvnitř oblastí *B* a *C*. V takovém případě se však nejednalo většinou o uživatele, kteří zde vyhledávali soukromí a chtěli nezáživně pozorovat své okolí, nebo si kupříkladu číst, ale především o starší uživatele, kteří se chtěli cíleně seznamovat a případně prohodit pár slov s rodiči dětí, nebo sobě podobnými návštěvníky. Věkově se tato skupina relaxujících podobně jako v případě majitelů psů skládala ze všech věkových skupin, ale nikoli již zcela rovnoměrně, ale asi s dvoutřetinovou převahou seniorů.

7.3.2. Rozhovory s uživateli vnitrobloku

Díky pochopení, či alespoň seznámení se s existencí těchto modelových skupin uživatelů a také jejich zvyky, jsem mohl následně začít oslovovat své respondenty, se kterými jsem vedl polostrukturované rozhovory. Na základě výsledků z pozorování jsem si náhodně vybíral zástupce výše popsaných skupin, přičemž jsem se snažil získat výpověď mladší i starší generace obou pohlaví. Scénář kvalitativních rozhovorů jsem pak doplnil o několik bodů a dojmů, kterých jsem nabyl během pozorování a takto upravený jsem ho během rozhovorů využíval. Scénář mi byl vydatnou oporou a vodítkem, avšak nebál jsem se ptát na věci i mimo něj, pokud jsem uznal za podstatné rozvíjet výpověď respondentů určitým směrem. Během rozhovorů jsem ho pak také rozšiřoval dalšími doplňujícími otázkami vyplývajícími z dané situace.¹²³

Celkem jsem byl schopen získat, nahrát na diktafon a také přepsat 13 rozhovorů s respondenty, přičemž jedna respondentka (č. 13) odmítla mluvit se zapnutým diktafonem a stala se jedinou, kterou nemohu dále přímo citovat. Respondentka si nepřála být nahrávána, protože jí znervózňovala představa, že by mohl později někdo nahrávku poslouchat. Dále se mi podařilo získat výpovědi respondentů v přibližně stejném počtu ze všech výše definovaných skupin návštěvníků. Mezi respondenty se nalézala převaha žen, což však odpovídalo již během pozorování zjištěné skutečnosti, tedy že tento vnitroblok navštěvovaly především ženy. Během rozhovorů mne pak překvapilo, že výpovědi respondentů k jednotlivým sledovaným tématům příliš neovlivňovalo to, zdali vnitroblok znali již před jeho revitalizací, ani to, do jaké skupiny je bylo možné pracovníčně zařadit. To však není pro tento výzkum směrodatné a uvádím to spíše jako zajímavost, kterou by bylo třeba potvrdit či vyvrátit dalším výzkumem.

Následující tabulka ukazuje souhrnnou charakteristiku respondentů skládající se z jejich věku a pohlaví, fiktivních jmen, pod kterými budou jejich výpovědi dále uváděny, skupinou do které je bylo možné pracovníčně zařadit, toho, zdali žijí v bezprostřední blízkosti vnitrobloku Radhošťská, zdali ho znali již před jeho revitalizací a také jak dlouho ho v současnosti navštěvují.

¹²³ Viz příloha č. 4.

Tabulka č. 3 - Souhrnná charakteristika respondentů

Číslo respondenta	Fiktivní příjmení	Pohlaví	Věk	Skupina	Resident?	Znal vnitroblok před revitalizací?	Jak dlouho ho navštěvuje?
1.	Novotná	Žena	83	Rekaxující	Ano	Ano	30 let
2.	Polivková	Žena	28	Rodič	Ne	Ano	vice než 14 let
3.	Janoušková	Žena	42	Rodič	Ne	Ne	6 let
4.	Krupičková	Žena	28	Pejskař	Ne	Ne	6 let
5.	Horáčková	Žena	78	Rekaxující	Ano	Ano	10 let
6.	Janovská	Žena	23	Rekaxující	Ne	Ne	1 měsíc
7.	Drobek	Muž	68	Pejskař	Ne	Ano	15 let
8.	Juříčka	Muž	46	Rodič	Ne	Ano	40 let
9.	Dlouhá	Žena	65	Pejskař	Ne	Ne	6 let
10.	Kratina	Muž	35	Rodič	Ano	Ne	1 měsíc
11.	Juříčková	Žena	34	Rodič	Ne	Ano	14 let
12.	Andrle	Muž	80	Pejskař	Ano	Ano	20 let
13.	Pokorná	Žena	80	Rekaxující	Ano	Ano	50 let

V tuto chvíli naváží na poznatky získané z nezúčastněných pozorování a pokusím se o souhrnné *metavyprávění*¹²⁴ zachycující vztah uživatelů vnitrobloku Radhošťská k němu samému. Budu při něm postupovat podobně jako v samotném scénáři rozhovorů a pokusím se sledovat již zmíněná hlavní témata: téma spokojenosti s daným prostorem v minulosti a současnosti, téma vnímání vnitrobloku, téma sledující názory respondentů na jeho otevřenost, bezpečnost, případně i jiné problémy a další uživatele, téma vnímání dalších míst určených k rekreaci, ať už vnitrobloků, nebo i jiných a nakonec téma samotného smyslu budování vnitrobloků. Výsledná výpověď respondentů bude představovat jejich souhrnnou zkušenost s vnitroblokem Radhošťská, pocity, které se jim v jeho souvislosti vybaví a také to, jak k němu přistupují. Mou rolí pak bude tuto celkovou výpověď zachytit a prezentovat ji v celé její rozmanitosti, ale také v souvislostech, které jednotlivé výpovědi respondentů spojují a dávají tomuto vyprávění širší význam.

¹²⁴ Odkazují se tak ve svém snažení znovu na výše zmíněnou práci Tomáše Katrňáka: Odsouzení k manuální práci.

Téma spokojenosti s daným prostorem před a po jeho revitalizaci

Téma minulosti vnitrobloku Radhošťská se dotýká pouze těch respondentů, kteří daný vnitroblok znali již před jeho revitalizací a mohou tak o něm podat očitou výpověď. Ukázalo se, že mezi těmito celkem devíti pamětníky existuje do jisté míry shoda názorů na jeho původní podobu. Budeme tedy nejprve sledovat, jak podle respondentů vnitroblok v minulosti a současnosti vypadal, a také proč tomu podle nich bylo a je. Také se zaměříme na to, jak často ho sami navštěvovali a navštěvují, případně kdo jiný ho navštěvoval, a také na to, čemu se v něm věnují.

Nejčastěji používané hodnocení, která respondenti volili v souvislosti s původním stavem vnitrobloku Radhošťská, bylo neudržované, až nebezpečné místo, nenabízející nic, co by mohlo přilákat potenciální návštěvníky. Dva respondenti dokonce uvedli, že se jednalo o pustinu.

Tazatel: *A třeba dá se říct, že tady bylo něco dřív, co se vám líbilo, a co tady třeba už dneska není, když se to rekonstruovalo.*

Pan Drobek: *Ne. To byl takovej neudržovanéj svah, podivnej. Takže jako z dřívějšíka nemám nějakej pocit, že by tady bylo něco hezkýho.*

(...)

Tazatel: *A třeba kromě ty úpravy tak třeba se to lišilo od toho, jak to vypadá dneska, jak jako? Jako vypadalo, bylo to tady, působilo to na člověka jinak, to místo?*

Pan Drobek: *No, určitě. Je to udržovaný. Má to už tak charakter dětskýho hřiště. No, tady byla taková pustina.*

Tazatel: *A jsou tady nějaké věci, které se vám tady dneska konkrétně líběj? Nebo třeba i dřív, jestli se vám tady líbilo a dneska to tady už není?*

Pan Juříčka: *Já nevím, já abych řekl pravdu, já nemám názor, nevím... Tady bylo, dřív to byla pustina, to je fakt. Tady byla taková ta socialistická prolejška, takový to ručkovaadlo uzoučký, jestli jste to někdy viděl za socialismu...*

Paní Novotná a paní Pokorná pak uvedly, že se o tento vnitroblok městská část v minulosti příliš nestarala a jeho údržba tedy zůstávala na samotných residentech z jeho bezprostředního okolí.

Tazatel: *A vlastně když se vrátím tady k tomuhle místu, tak vlastně chodila jste sem i před tím, než to tady opravili?*

Paní Novotná: *No ono to tu bylo vždycky průchozí, takže protože bydlím tady v tom domě, no tak člověk zkracoval cestu od metra, takže vim, jak ten prostor vypadal. To bylo prostě jenom takovej zatrávněnej kopeček, kterej nebyl udržovanej. My jsme tehdy, to bylo... Já jsem se sem nastěhovala před třiceti lety... takže to jsme to tu udržovali v rámci občanské výpomoci. No bylo tady pár těch stromů, ale nebylo to tu udržovaný. Takže to byl takovej, jako nehezkej plácek.*

(...)

Tazatel: *No ale vlastně potom, staral se o to někdo? Protože tu už jakoby nemusel nikdo sem jít a...*

Paní Novotná: *No pak jsme to ještě teda tak jako z útrpnosti, když už to potom nebylo organizovaný, žejo. Tak jsme to, tady co bydlíme sousedi, nechtěli se na to dívat, tak se to občas zametlo, ale jako systematická péče o to nebyla. Město se o to nestaralo víceméně. Nebo jenom o ty nejkřiklavější případy, žejo.*

Na stav prolézaček navázaly také paní Horáčková a paní Polívková, které je dokonce považovaly za nebezpečné pro děti, které je zde využívaly.

Tazatel: *Co konkrétně se vám tady dnes líbí a co oproti tomu, co tu bylo dřív, nebo co se vám líbilo dřív, co tu dnes není?*

Paní Horáčková: *To není nic, co by se mi líbilo, co tu dneska není. To bylo vopravdu takový, no nebylo to vůbec vyrovnaný, žejo. A hlavně bylo to jako, já jsem v té době ještě měla vnoučata toho věku, že by si mohli hrát, ale chodili jsme na Žižkovo náměstí, kde už to bylo jako nějak udělaný, no.*

Tazatel: *A proč jste nechodili sem? Kvůli tomu jak jste říkala... Jako ta zeměkoule?*

Paní Horáčková: *Nó kvůli tomu, že to vypadalo velice nebezpečně ty dětský zařízení.*

Tazatel: *Připadá vám, nebo máte o ten vnitroblok vlastně větší zájem než dřív? Vono se to těžko posuzuje. Tím že tady dneska děláte úplně něco jinýho...*

Paní Polívková: *Něco jinýho právě, no. Tak jako myslím si, že to je atraktivnější než to bejvalo, že jako přeci jen je to možná i bezpečnější, přeci jenom ty starý průlezky byly, prostě jako pro ty děti... sice asi rodiče, když neznali nic jinýho, tak tam děti pouštěli, ale já asi teď, kdybych si měla dnes vybrat mezi těma starejma kovovejma obloukama a tím, tak si vyberu asi tohle.*

Většina respondentů, která vnitroblok v minulosti znala, uváděla, že toto prostranství navštěvovala jen výjimečně, nebo dokonce vůbec a že nebylo příliš navštěvované ani dalšími lidmi. Výjimku pak představovali podle respondentů majitelé psů a již o něco starší děti, které toto místo navštěvovaly často bez doprovodu svých rodičů.

Pan Juříčka: *Ježděj sem i z dálky a pak sem tady vozej venčit psy, no. Naštěstí je tady ta vohrádka. To vim taky, sem přijede auto, to jsme taky zažili. Přijelo auto, vyběhli dva psi. Majitel ten je tady pustil. Voni se tady všude vydělali, no. Pak je zase dal do auta a vodjeli.*

Tazatel: *To se divím, že teda nejel aspoň někam jinam, že zrovna sem. Jakoby to toho člověka sem lákalo. Chápu, když tady někdo bydlí, ale...*

Pan Juříčka: *Spíš to má třeba blízko, nebo... já nevím, já už to neposoudim. Ale je fakt, že sem chodili pejskaři dřív. To tady bylo normálně, když to tady nebylo to hřiště, tak s pejskama se sem chodilo, úplně... My taky teda, abych řek pravdu, ale my jsme tahali pytlíky sebou. Vždycky. To bylo takový blbý to tady nechávat.*

Paní Novotná: *Jo, jo, jo, jo, dřív tady byli spíš takoví ti výrostci dvanáct, třináct let co tady řádili bez rodičů a teď sem vysloveně chodí ty malý děti v doprovodu svých maminek. Takže tady pro tuhle část tady nic není. Matky s kočárkama jezdí po Olšanech, protože to je nejlepší park čili s nejčistším vzduchem. Takový ty děti, který už prostě chtěj něco dělat ručičkama, choděj sem.*

Jako určité zástupce těchto dvou skupin, tedy majitelů psů a dětí, pak lze považovat nejprve Pana Andrleho, který v tomto vnitrobloku pravidelně venčil svého psa a dělá tak až dodnes. Jak sám říká, pro něj se frekvence návštěv vnitrobloku nikdy příliš nezměnila.

Tazatel: *Když bych se vás zeptal, jak často sem chodíte, jak často navštěvujete tady tenhle vnitroblok?*

Pan Andrle: *Ale no tak, heleďte... Já vzhledem k tomu, že tadyhle jsou dveře k nám do bytu, do baráku, tak jsem tady každé den s pejskem. Já s ním chodím takhle na ulici, jo. Pak se takhle vracíme tadyhle zpátky. Třikrát denně nejmíň.*

Tazatel: *A třeba dřív, před tím, než se to upravilo, tak navštěvoval jste to tady? Ono to bylo míň upravený, tak jestli vás to lákalo?*

Pan Andrle: *No, taky, taky jsme to navštěvovali.*

Tazatel: *A asi tak stejně často?*

Pan Andrle: *Asi tak přibližně stejně.*

Mezi respondenty, kteří vnitroblok v mládí využívali, patřili pan Juříčka a paní Polívková, kteří na něj vzpomínali pro změnu jako na místo, kde si jako děti, ať už sami, nebo v doprovodu svých blízkých chodili hrát. Zároveň však oba naznačili, že to nebylo rozhodně ideální místo.

Tazatel: *A dřív se vám tady líbilo?*

Paní Polívková: *Tak dřív jsem to až tak neřešila no, takže asi líbilo no.*

Tazatel: *Nó a třeba, když si vzpomenete, co konkrétně se vám tady dřív líbilo?*

Paní Polívková: *Tak já nevím. To asi bylo spojený prostě s tím... Děti mohly si hrát, kde chtěly, takže prostě ten volnej prostor, že jsme nemuseli koukat, jestli tu nejezděj auta, prostě fantasii jsme mohli si hrát, co jsme si vymysleli. Ale je fakt, že to tu nebylo takhle upravený.*

(...)

Tazatel: *A když jste sem chodila sama jako dítě, tak jste sem teda chodila asi sama?*

Paní Polívková: *No ne, to sem chodila se sourozencema. Mám dva starší, takže nevím, jestli by mě samotnou teda pouštěli... ale se sourozencema jsem sem chodila, případně i s někým z rodičů, nebo s babičkou, tady bydlela v okolí... takže... To jsme chodili asi jak kdy, někdy třeba každý den, pak nějakou dobu ne, tak někdy asi různě, no. A v zimě sáňkovat, jsme tady chodili po tom kopci.*

Pan Juříčka: *Takový starý pískoviště tady bylo takový čtvercový. To bylo tady... ty děti sem stejně moc nechodily, protože to tady... Lidi sem chodili se psema. Takže teď je to aspoň oplocený, aspoň, že sem nelezou dovnitř ti psi.*

Tazatel: *Proč myslíte, že sem ty děti nechodily dřív?*

Pan Juříčka: *Protože to tady bylo zpustlý samozřejmě, to je jasný. Teď už je to v pohodě, jo.*

Tazatel: *Takže je prostě nic nelákalo, zkrátka?*

Pan Juříčka: *Nó. (smích) Tady byly ty tři prolejšačky z toho socialismu, pískoviště, kde se snad písek ani neměnil, takže to bylo... Je to fakt, teda. My když jsme byli malí, tak tady bylo takovej, tady jak je ta bříza, tak tady z toho balkonu, vlastně tady byl takovej vyjetej, já nevím jak se to řekne, takovej prostě vyjetej balkon ven z toho baráku. A tady byl takovej asfalt a vždycky tady ten táta toho kluka, co tady... tak vždycky vzal v zimě hadici, tady nám to celý polil vodou, vono to zmrzlo v zimě a pak se na tom bruslilo, klouzalo...*

Mezi respondenty, kteří vnitroblok záměrně nenavštěvovali, naproti tomu patřila paní Horáčková, paní Pokorná, paní Novotná, pan Drobek a paní Pokorná. Ti ho nenavštěvovali, protože k tomu neměli dostatečný důvod. Prostor nenabízel dostatek míst k sezení a ani jiná lákadla a paní Horáčková svá vnučata vodila raději jinam, protože na ní vnitroblok nepůsobil bezpečně ani čistě. Podobně i pan Drobek raději vodil svého psa na jiná místa. Vnitroblok tito lidé nenavštěvovali především kvůli jeho zanedbanému stavu a také společnosti, která se v něm někdy scházela (na tuto problematiku se více zaměříme v tématu bezpečnosti).

Tazatel: *Ale třeba dřív, jestli si pamatujete, byl tady nějaký hluk odsud?*

Paní Horáčková: *Ale ne, ono to nebylo ani moc navštěvovaný když to bylo otevřený.*

Tazatel: *Takže vlastně, kdo by tady dělal ten hluk... A čím to bylo? Tím že to opravdu bylo neupravený?*

Paní Horáčková: *Neupravený a ty prolejšačky byly zrezivělý a nebezpečný.*

(...)

Tazatel: *A třeba co lidi, co sem dřív chodili?*

Paní Horáčková: *Ale vono se tam ani moc nechodilo...*

Tazatel: *Využíváte tento prostor často?*

Paní Novotná: *No takhle když jdu od metra, tak si tu třeba přečtu noviny, nebo podobně. Můžu říct, že chodím denně... ale ne že bych tu vysedávala...*

Tazatel: *A proč? Právě kvůli tomu, že to máte blízko, nebo...*

Paní Novotná: *Mám to blízko. Táhle je vchod, žejo... Tak si to takhle zkrátím rovnou do domu, nemusím to obcházet Lucemburskou, nebo Přemyslovskou z Flóry.*

Tazatel: *A využíváte toto místo vlastně častěji než dřív, předtím než to tady upravili?*

Paní Novotná: *To určitě protože tady žádný lavičky nebyly, nebo byly v takovém hrozném stavu, že... a tady díky tomu, že to je zamčený, tak jsou i ty opěradla, protože ty vždycky první co udělaj mládeže, že to zlomí, žejo, s radostí... Takže často, když jsem třeba byla nemocná, no tak člověk se vybelhá sem, tady si přečtu noviny...*

(...)

Tazatel: *Takže jak jste už řekla, tak jste dříve sem moc nechodila...*

Paní Novotná: *Ne, nebyl tady, nebyla vhodná teda jako sestava, aby člověk tady vysedával.*

Tazatel: *Hm. Třeba navštěvujete to tady často, nebo jak často to tady dneska navštěvujete?*

Pan Drobek: *Tak mám pejska a je tady výběh kolem dokola, takže jo.*

Tazatel: *Takže vlastně denně?*

Pan Drobek: *Jo, v podstatě jo.*

Tazatel: *A dřív jste to tady vlastně nenavštěvoval nebo?*

Pan Drobek: *Ne.*

Tazatel: *A bylo to tím, že jste tenkrát neměl pejska nebo jste radši chodil někam jinam?*

Pan Drobek: *Měl, ale chodil jsem jinam a tady se tak srocovaly takový podivný party žižkovský, abych řekl, takže jsem moc se psem sem ani nechodil. Ted'ko tady jsou lavičky, chodníky a je to udržovaný.*

Oproti tomu současný stav vnitrobloku respondenti hodnotili veskrze kladně, od čehož se odvíjela i zvýšená frekvence návštěv těch respondentů, kteří ho znali v minulosti. Na konkrétnější hodnocení současného stavu respondenty se však zaměříme rovněž až dále v kontextu výkladu.

Tazatel: *Vy sama sem dnes chodíte jak často? Nebo chodíte sem občas?*

Paní Horáčková: *Nó tak občas sem chodím a hlavně teda chodím tou zkratkou, takže jsem tady vlastně dnes a denně.*

Tazatel: *A dřív jste sem teda nechodila vůbec?*

Paní Horáčková: *Ne, ne, ne, nechodila.*

Tazatel: *A co tady nejčastěji tak děláte?*

Paní Krupičková: *Tady? Venčím psa a čtu si.*

Tazatel: *A jak asi tak často?*

Paní Krupičková: *Každý den.*

Tazatel: *Využíváte tento prostor často?*

Paní Polívková: *Poslední dobou docela jó. Že to tu je klidnější než takový ty velký hřiště prostě vybavený, sice jsou lepší vybavený, tady je pár prvků, ale zase tu je větší klid takhle pro ty malý děti.*

Tazatel: *Zas tak jak často, jenom takový odhad...*

Paní Polívková: *Tak dvakrát do týdne.*

Všichni respondenti, se kterými jsem hovořil, vypověděli, že svůj čas ve vnitrobloku věnují především těm činnostem, které byly popsány v zápisu z pozorování

a které lze považovat za typické pro výše definované skupiny, do kterých byli pracovně zařazeni. Na tomto místě mohu uvést několik příkladů.

Paní Polívkovou, paní Janouškovou a manžele Juříčkovi můžeme dle toho, čemu se nejčastěji v tomto vnitrobloku věnují, zařadit do skupiny rodičů, kteří zde svůj čas tráví především se svými dětmi.

Tazatel: *Tak by mě zajímalo, jakým aktivitám se tu nejčastěji věnujete. Co tady nejčastěji děláte?*

Paní Janoušková: *Já tady nejčastěji sedím a dívám se na děti... (smích) Teď už vlastně jenom se synem, dcera už chodí do školy a často už sem chodíme dřív... Ale když byla malá, tak jsem sem s ní taky chodila často, hodně často. Já tady tak sedím a dívám se, jak si ty děti dobře hrajou.*

Tazatel: *Nó a dneska co tu tak nejčastěji děláte? Čemu se tady věnujete?*

Paní Polívková: *Nó, tak co ho napadne. Na tom písku je, nebo na skluzavce, případně když tu s někým se potká, tak si jako hrajou, běhají tady...*

Naproti tomu paní Krupičková, paní Dlouhá a pan Andrlé zde venčí své psy a věnují svou pozornost především jim, nebo v případě paní Krupičkové tomu, co si zrovna sama čte.

Tazatel: *A co tady nejčastěji tak děláte?*

Paní Krupičková: *Tady? Venčím psa a čtu si.*

Tazatel: *A jak asi tak často?*

Paní Krupičková: *Každý den.*

Tazatel: *A co tady tak nejčastěji... Asi venčíte pejska. Chodíte sem i z jiných důvodů?*

Paní Dlouhá: *Ne, ne, ne... Jenom se psem. Teda já někde jinam nechodím, jenom se psem. Když někde jdu, tak jdeme spolu. (smích)*

Paní Pokorná zde ráda odpočívá a čte si, nebo doprovází svou vnučku s dítětem a povídá si s ní. Zajímavý je pak způsob trávení času paní Novotné a paní Horáčkové, které zde rády relaxují a pozorují dění okolo a další lidi. Podporují tak již výše

zmíněnou teorii Jana Gehla, který tvrdí, že lidé jsou ve veřejném prostoru přitahováni dalšími lidmi a lidskými aktivitami.¹²⁵

Tazatel: *A co tady nejčastěji děláte?*

Paní Novotná: *Čtu, čtu a koukám na ty děti, pokud tu nějaký jsou, ale hlavně čtu.*

Tazatel: *A co tady nejčastěji děláte, když tady jste?*

Paní Horáčková: *No nejčastěji procházím a jinak teda kdyžtak sedím na lavičce, podle toho buď ve stínu, anebo na sluníčku. Podle toho jak je. A taky jsem sem chodívala s mojí sestrou, která mi bohužel zemřela. Tak to jsme tady byly vlastně téměř denně a seděly jsme támhle na těch lavičkách.*

(...)

Tazatel: *Cítíte se tady v soukromí, přeci jenom je tady spousta oken okolo, jestli to nějak vnímáte když tady jste?*

Paní Horáčková: *Ne, ne, to jako nejsem zase... Já nakonec, je to daný i věkem, člověk rád aspoň na lidi kouká, žejo. **(smích)** Tak ne, mě... A jako ten dětskej rámus, kterej tady někdy bývá, žejo, protože dneska jsou děti většinou.. Je víkend, tak jsou pryč, ale ve školním roce, takhle v týdnu tady bývá dost dětí, ale to mi vůbec nevadí.*

Téma vnímání tohoto vnitrobloku, jiných míst určených k rekreaci a dalších jeho uživatelů

V první části tohoto metavyprávění jsme se zaměřili na to, jak podle respondentů vnitroblok v minulosti a současnosti vypadal a vypadá, jak často ho sami navštěvovali a navštěvují, případně kdo jiný ho navštěvoval a také na to, čemu se v něm věnují. Zjistili jsme také, že v minulosti se nejednalo o příliš navštěvované, nebo oblíbené místo. Lidé ho naopak vnímali spíše jako nehezské, neudržované a v jistých ohledech dokonce i nebezpečné. Nyní si tuto zkušenost respondentů dále rozvedeme tím, jak na ně tento prostor působí v současnosti, co pro ně znamená a proč.

Ukázalo se, že víceméně všichni respondenti se shodují v tom, že na ně tento vnitroblok nějak působí. Mezi vlastnostmi, kterými na respondenty působí, lze jmenovat

¹²⁵ Gehl J., op.cit., str. 27.

především klid, blízkost tohoto místa a jeho přístupnost, určitý stupeň intimity a bezpečí a také určitý pocit sounáležitosti s dalšími lidmi, kteří tento vnitroblok využívají. Nyní se zaměříme na tyto jednotlivé vlastnosti.

Nejprve na určitý klid, který mohou v tomto vnitrobloku jeho návštěvníci pociťovat. Ten respondenti zmiňovali především v porovnání k dalším místům, které znají a navštěvují. Ať už se jednalo o další parky, nebo o vnitroblok nedaleko stanice metra Flóra, ve kterém mohou parkovat automobily.

Tazatel: *A, hm, třeba navštěvujete i jiné vnitrobloky než je tady ten, třeba znáte nějaké jiné vnitrobloky?*

Pan Drobek: *No abych se přiznal tak nevím, nechodím. Na Jiřák ke věži a takhle, ale vnitroblok takhle upravenej neznám tady v okolí.*

Tazatel: *Hm, a třeba když chodíte do těch parků jiných, tak působí to tam na vás jinak než tady? Jestli to vnímáte, že je to jakoby park jako park nebo...*

Pan Drobek: *Tady je takovej větší klid.*

Tazatel: *A proč vlastně třeba chodíte zrovna sem? Nebo chodíte i na jiná místa, do jiných parků a...?*

Paní Janoušková: *Chodíme, chodíme samozřejmě i na jiná místa. Střídáme to, protože děti... Pro děti je to změna, když jdeme jednou sem a jednou někam jinam. Je to pro ně pestřejší. Tohle místo je pro nás příjemný, že je takový klidný, takový menší oproti třeba velkejmu hřištím, kde je to hodně rušný a je tam...*

(...)

Tazatel: *A třeba cítíte se tam jinak než třeba tady? Když tady dneska sedíte, tak jestli máte z toho místa prostě jiný pocit... že je to tak jako park, jako park... akorát tenhle je menší, nebo jestli to prostě na vás nějak působí to místo...*

(Respondentka chvíli rozmýšlí.)

Tazatel: *Třeba ne... třeba nepůsobí?*

Paní Janoušková: *Jó těžko si to člověk zformuluje takhle... vlastně nečekaně... Je to tady takový intimní, takový menší, klidnější, uzavřenější. Víc si tu člověk odpočine třeba pro mě, ve srovnání s většíma, rušnějšíma prostorama.*

Tazatel: *S tím vlastně mám tady takovou podotázku, jestli se tam cítíte... Nebo obecně, vlastně když třeba jste v nějakým jiným parku, nebo na tom Jiřího z Poděbrad, tak jestli se tam cítíte jinak než tady, jestli vlastně to tady na vás působí jinak než tam.*

Paní Novotná: *Určitě. Sem chodím, když prostě chci, abych byla izolovaná, to*

zřejmě i ta kulisa těch domů tady blízka tady působí a je tady chládek, žejo. A když chci bejt mezi lidma, tak jdu spíš na ten Jiřák, nebo do toho Rýgráku.

Tazatel: *Tak nejdřív: Jak se vám vlastně líbí, tady to místo?*

Paní Krupičková: *Tak vzhledem k tomu, že jsme takhle přímo v centru, tak se mi tohle místo hodně líbí. Mě to tady evokuje takový jako klid.*

(...)

Tazatel: *Třeba nějaký osobní vztah k tomu místu máte? Víte, nemusí to být tohle místo, třeba kdyby to byl tamten vnitroblok... Jestli k tomu máte nějaký osobní vztah...*

Paní Krupičková: *Tak to mám spíš k tomuhle.*

Tazatel: *A čím myslíte, že to je?*

Paní Krupičková: *Ále, tak je to tím, že tady člověk jde po práci a může se tady jakoby zrelaxovat. Což takhle v centru Prahy není zas tak jednoduchý.*

Tazatel: *A v tamtom vnitrobloku to nešlo?*

Paní Krupičková: *No, tam furt drandily ty auta okolo, tak tam to tolik nešlo. Tady je to dobrý, že jste jakoby skoro v centru a nemáte tady žádná auta, nic tady prostě netroubí, nehouká...*

Respondenti také připomínali, že je pro ně tento prostor blízko. Především ve smyslu lehké dostupnosti, kdy pokud nechtějí, nebo nemohou jít příliš daleko, tak je nablízku toto místo, které jim může poskytnout klid, ale také zeleň, nebo místo k realizaci pasivních, či aktivních sociálních kontaktů. Tento význam pak připomínali především pro starší lidi, nebo nemocné, kteří se nemohou lehce přepravit někam dále. Mohu tak na tomto místě připomenout již výše uvedený faktor ovlivňující využívání městské zeleně. V podkapitole o funkčnosti městského prostředí jsme si uvedli, že za jeden z takových nejpodstatnějších faktorů je považována právě vzdálenost od bydliště a dostupnost zeleně.¹²⁶ Pak až samotná její kvalita. Jak dokazovali svými výpověďmi i respondenti, otázka vzdálenosti se stává nejdůležitější především pro obyvatele méně mobilní, jako jsou senioři a rodiči s menšími dětmi.¹²⁷

Tazatel: *A využíváte toto místo vlastně častěji než dřív, předtím než to tady upravili?*

¹²⁶ Čejková P.: *Dostupnost zeleně v Evropských městech*: bakalářská práce, Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2011, Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Martin Čihař, CSc., str. 13.

¹²⁷ Čejková P., op.cit., str. 14.

Paní Novotná: *To určitě protože tady žádné lavičky nebyly, nebo byly v takovém hrozném stavu, že... a tady díky tomu, že to je zamčený, tak jsou i ty opěradla, protože ty vždycky první co udělaj mládeže, že to zlomí, žejo, s radostí... Takže často, když jsem třeba byla nemocná, no tak člověk se vybelhá sem, tady si přečtu noviny...*

Tazatel: *Je pravda, že tím, že to má člověk blízko, tak je to takové...*

Paní Novotná: *Ano, taková oázička...*

(...)

Tazatel: *A třeba využívají toto místo lidi i odjinud, co tu nežijí... To jsme říkali, že ano?*

Paní Novotná: *Já myslím, že ano, protože hojně vidím ty matky jak dranděj kočárama někam směrem k Jičínský. Nechtěj-li jít na hřbitov, musej sem.*

Pan Andrie: *Takže ale to jsou problémy baráku, ty jsou jinýho charakteru. S tím vnitroblokem v podstatě jako nemaj nic společnýho... Takže heled'te ta výhoda i toho je to, že člověk jako, když to vezmete ted'kon, tak tady v baráku to mam sto dvacet metrů a jsem tady jako v parku teda, žejo. Ted' je ideální stav, protože je hezký počasí, žádněj řev tady není... Takže po týdle stránce a řada lidí si toho cení a zvláště ty starý, ty důchodci, jako no já jsem taky dávno v důchodu. Mě je přes osmdesát... Ale můžu chodit ještě, ale fůra těch lidí jsou rádi, že se tadyhle vyšplhaj po těch schodech. Tady si můžou sednout a jsou na vzduchu.*

Tazatel: *A váš vztah k tomu místu se změnil od tý doby, co se to zrekonstruovalo? Jestli ten prostor vnímáte nějak jinak. Jestli byste i předtím sem šel jako do parku, si prostě sednout a odpočívat?*

Pan Andrie: *Já myslím, že ne, protože tady nebylo kam se posadit. To bylo skutečně území, já bych řekl nikoho, teda jo. Bezvládí... Bezvládí a prostě ta organizace se tady pozitivně projevila, že prostě dneska se to skutečně může používat jako takovej domácí park pro všechny lidi tady v okolí. A choděj sem lidi i teda z jinejch baraků, prostě z ulice.*

Tazatel: *A proč myslíte, že sem chodí vlastně všichni ti lidé?*

Paní Dlouhá: *Jednak aby nebyli sami doma, když je teda jenom jeden člen a potom na vzduch. A třeba už nemůžou chodit žejo, už jsou hůře pohybliví, takže si vyjdou sem, sednou si na lavičku...*

Tazatel: *Takže, že je to blízko?*

Paní Dlouhá: *No, no, no.*

Tazatel: *Takže hlavní důvod teda je, že je to blízko, nebo myslíte, že ještě z nějakýho?*

Paní Dlouhá: *Ne, já si myslím že...*

Tazatel: *Blízko.*

Paní Dlouhá: *Ano.*

Tazatel: *Jak to na vás tady působí, že to je tady jako pro všechny, že to je jako park obvyčejnej, nebo že to je spíš pro ty lidi, co tady žijou okolo přímo?*

Pan Juříčka: *Tak to nevim, to já nevim, to nemůžu posoudit... My prostě když vylezem, tak je to blízko, my bydlím támhle naproti, tak jdeme sem...*

(...)

Tazatel: *A znáte i jiný takový vnitrobloky, co tady jsou někde poblíž, co jste navštěvoval?*

Pan Juříčka: *Abysme řekli, já moc... my jsme chodili vždycky jenom sem. Anebo ještě nahoru, na ten kopec, na Parukářku, jak je tam taková ta dřevěná loď, jak je to tam postavený kousek od té restauračky malinký.*

Tazatel: *Tak jak se vám tady vlastně líbí, dneska, nebo tak obecně, jaký z toho máte pocit?*

Paní Juříčková: *No, já jsem tady spokojená. Je to blízko, je tady hlavně stín, člověk se tady může schovat. Nevím, no, jsme tady spokojený, no.*

(...)

Tazatel: *A znáte teda někoho dalšího třeba, třeba něký vaše sousedy, kdo sem chodí?*

Paní Juříčková: *Znám no, choděj, choděj...*

Tazatel: *A je to jako víc lidí, nebo...?*

Paní Juříčková: *Od nás určitě no. Ty co maj děti, tak všechny ty rodiny defakto sem. I z těch vchodů, co znám, tady jako u nás z té Berance, tak choděj sem no. Pokud teda maj čas, tak teda jdou do toho parku radši, ale vesměs... A většinou ti co maj psy, žejo, že choděj vokolo, přivážou tady a můžou tady vlastně vegetit.*

Tazatel: *Že to je kvůli tý... Prostě, že to je prostě blízko a případně, že někam jinam se nedá jít...*

Paní Juříčková: *Blízko ano... A člověk nestíhá, tak jde sem... Přesně.*

Zároveň však někteří z nich vnímají, že to není to nejlepší místo, kde mohou hledat zeleň a místo k odpočinku. Chybí jim zde volnost pohybu, více zeleně, ale i více slunečních paprsků, které se sem část dne vůbec nemohou dostat. Pokud by mohli, tak by raději šli někam dál, někam jinam, kde je více zeleně a prvků, které jim vyhovují. Tento vnitroblok, tak pro ně představuje spíše určitou příjemnou alternativu, pokud se sami nemohou, nebo nechtějí vydat někam dál.

Tazatel: *Navštěvujete i nějaký jiný park?*

Paní Krupičková: *Určitě. Navštěvujeme Parukářku, navštěvujeme tu lokalitu tam v Bráníku podél Vltavy. Určitě Hostivařskou přehradu...*

Tazatel: *Nó, a kdybyste třeba měla porovnat tohle to místo vůči těm ostatním, tak jak to tady na vás působí oproti těm jiným místům? Už jste říkala, že je to tady klidnější, tak jestli jakoby v tom máte jiný pocit...*

Paní Krupičková: *Tak vono oproti těm ostatním místům to působí asi úplně nejhůř, protože je to tady nejmenší. Takže tam, asi když jdu někam na tu přehradu a tam můžu tři hodiny chodit volně, tak tam se cítím určitě líp. Tohle je taková jakoby z nouze ctnost, že člověk tady může zalízt, ale není to nic zase úplně supr.*

Tazatel: *Třeba kdybyste měla porovnat nějak jako, jak na vás působí tady tohle místo a třeba nějaký ten park, tak jestli z toho máte jinej pocit z toho místa?*

Paní Juříčková: *V tom parku daleko lepší než tady. Tady je to takový jakoby umělý a prostě jakoby nutnost, že je to blízko, když člověk potřebuje rychle vylízt s dítětem ven, no, a ten park je park, ten se mi líbí daleko víc, zeleň, všechno, no. Nevim, tohle je takový...*

(...)

Tazatel: *Že to není konkrétně tímhle tím místem, že se tady scházíte a...*

Paní Juříčková: *Já to mám ze svého hlediska určitě, že to mám blízko. Že prostě dělám na ty na noc jenom, tak aby člověk s ním vyšel ven, tak než by se táhnul někam daleko, aby to stíhal, tak prostě tohle je nejschůdnější řešení, no. Třeba já bydlela v Malešicích a tam je vlastně jenom zeleň. To se nedá vůbec srovnat tady s tím. Todle to je proti tomu absolutně... Teď nevim, jestli Malešice znáte, tak tam je to daleko hezčí, mezi těma blokama. Tam vlastně je toho využití, pro ty děti víc, no. I když taky si člověk nemůže stěžovat. Je tady písek, klouzačky, voda... Což zase málokde voda je.*

Paní Novotná: *Víte co jenom bych řekla? Že jediný co je tady jako nevýhoda, že je tady málo slunce. Protože je to uzavřený prostor, takže to hřiště je využívaný hlavně teda v těhletých horkejch dnech anebo potom když už slunce vůbec nesvítí, ale to je ten prostor okamžitě takovej syrověj. Protože tu jsou vysoký domy, sice sem nefouká, ale jako aspoň já jsem slunce milovná a děti jsem vždycky vedla k slunci, tak to si myslim, že někdy venku je ještě horko a voni už maj čepičky... No ale to asi nejde nějak vyřešit, protože to slunce má svojí dráhu a nezměníme ji.*

Tazatel: *Tak, jak jste tady s tím místem spokojený, jak se vám tady líbí?*

Pan Kratina: *Upřímně, já jsem tenhle ten vnitroblok začal využívat... nebo jsem tady asi po čtvrtý. Jó... protože díky tomu, že jsou vlastně čtrnáct dní... eee... stará holčička, takže... eee... jinak jsem neměl nějak moc důvod sem jít. Já když jsem potřeboval do parku, nebo někam vypadnout z bytu, tak jsem šel někam jinam. Na Parukářku, nebo do Rýgráčů, no.*

Tazatel: *Tak třeba proč jdete zrovna sem teďka s tou holčičkou?*

Pan Kratina: *Tak protože určitě je to pohodlnější za prvý. Ještě asi to není na nějaký větší courání a je to vlastně, já tady hned. Takže je to pro mě to nejjednodušší... a je to tady taky takový, že ten terén je na ten kočár, takovej na to ježdění dobrej, no. Si tady udělám jako dvě kolečka a sednu si a prostě... když je slušný počasí, takže asi tak.*

Zajímavým se z tohoto hlediska také ukázalo, co v tomto vnitrobloku dělá paní Janovská. Ona sama si ho každý den vybírá jako místo, kudy chodí do práce, protože jí nabízí kousek přírody v místní zástavbě, kterým může denně alespoň procházet. V této studii tak zastupuje jediného respondenta, kterého bychom mohli zařadit do výše definované pracovní skupiny návštěvníků, procházejících vnitroblokem. Její výpověď nám tak může napomoci vysvětlit proč, jak jsme si uvedli v analýze pozorování, navštěvuje tento vnitroblok poměrně velké množství lidí, kteří jím putují z jedné strany na druhou, přičemž si tím reálně nemohou zkrátit cestu.

Tazatel: *A využíváte tady to místo často?*

Paní Janovská: *No, procházím tudy každý den, když jdu do práce. Takže vlastně jako jo, využívám to pravidelně.*

Tazatel: *A to si vybíráte speciálně cestu tudy, nebo vlastně je to jen zkratka?*

Paní Janovská: *Nó mohla bych jít klidně i spodem, ale jako tím, že se mi to tady líbí, že jsem to tady objevila, tak radši chodím tudy. Je to příjemnější prostě ráno. Slyšet tady jako pár ptáčků, než jít prostě a slyšet výpary aut, žejo.*

Ukázalo se také, že respondenti vnímají další návštěvníky, které v tomto vnitrobloku potkávají do jisté míry odlišně, než jak vnímají lidi okolo sebe na jiných místech, která navštěvují. Respondenti uváděli, že v tomto vnitrobloku vídávají stále stejné lidi z okolí, kteří sem chodí z podobných důvodů, jako oni sami. A právě proto, že se takto nepřímou a někdy i osobně znají, tak že na ně tento vnitroblok působí domáctěji.

Tazatel: *Hm. A lidi, kteří tam jsou v tom parku... Třeba když tady jste a vidíte tady nějaké lidi, jestli na vás ty lidi působí jinak? Jestli je to takový... Jestli z těch lidí máte jiný pocit?*

Pan Drobek: *No, tady se ti lidi tak trošku přece jenom znaj, jo? V těch parcích, o kterých jsem hovořil, tak tam chodí lidi tak z široko okolí, že už je člověk potká jenom někdy. Ale ono je to takový rodinný, trošku, abych řekl pravdu.*

Tazatel: *Když tady potkáváte lidi tady v tom vnitrobloku a třeba když jste v nějakém parku jiném a tam jsou lidi, tak jestli ty lidi na vás působí jinak?*

Paní Dlouhá: *Já vám rozumím, ale já si myslím, že tady je to takový domáctější, jo, že přece... Ale taky je to tím, že tady spoustu lidí tady znám, že sem chodí známí pejskaři, takže je to tady takový komornější.*

Tazatel: *Takže se tady střídají takové stejné tváře?*

Paní Dlouhá: *Asi.*

Paní Janovská, která tudy, jak jsme si již výše uvedli, především prochází, pak mezi sebou a dalšími návštěvníky tohoto vnitrobloku pociťuje určitou sounáležitost, pramenící jak sama říká z intimity tohoto prostoru a ne z toho, že by je sama osobně znala.

Tazatel: *Myslíte si, když tady občas jste, tak jestli tady na Vás působí lidé jinak, než na ulici, nebo v parku, jestli lidi vnímáte v tady tom prostoru menším, nějak jinak, než jinde?*

Paní Janovská: *Těžko říct, ale možná je to, nevím jak to říct, ale jakože z těch lidí vnímáte, že sem přišli vlastně ze stejného, nebo z podobného důvodu jako vy, že jste se na tomhle místě jako nesešli úplně jako náhodou, ale že vás něco spojuje, ať už to, že máte děti a chcete aby si měly kde hrát, a nebo chcete trošku soukromí, trošku zeleně, že vlastně od každého je tam ten kousek, takže si myslím, že nějakou jako společnou ideu toho odpočinku, za kterou sem jdeme všichni, tak to tu máme, takže ty lidi na mě... Já nevím, jak bych to vztáhla jako k tomu, jak na mě ty lidi působej, jestli je vnímám jinak než... jako určitě to je něco jinýho, než když jdu nakupovat a potkám tam nějaký lidi a vim, že jdu s nima nakupovat, jsem tam sice v tom stejným prostoru s nima, za stejným účelem, ale je to něco jinýho než tohle jako. Člověk vnímá nějakou harmonii, nebo nějakou jako stejnou vlnu, třeba řekněme s těma lidma.*

Tazatel: *Ale třeba když je člověk v parku, tak jako tam jdou třeba odpočívat, tak jestli je to podobný?*

Paní Janovská: *No, víte co, vono je to o tom, že tady ten prostor je menší, že je jakoby uzavřenější a tím pádem nevím, asi nějak psychologicky, těžko říct, to má na mě takovej jako pocit, že jako čím je to jako menší, tak je to jako intimnější a tím je ten jako smysl, prostě jako koncentrovanější, nebo něco takovýdlehého. Že ten park třeba... Chodím často do Rýgráčů, tak to je úplně něco jinýho žejo, to je prostě ta velká plocha, kde ty lidi prouděj, procházej a tak, ale když tady vidíte ty lidi prostě sedět a jste v tom malým prostoru, tak je to něco jinýho, no.*

Dle celé řady respondentů tento vnitroblok pro své stálé návštěvníky představuje také prostor, kde se mohou setkávat a komunikovat s ostatními. Je to pro ně místo, kde se scházejí lidé z blízkého okolí, kteří by se, pokud by takováto možnost nebyla, jak říká paní Janoušková, nemuseli jinde setkat a komunikovat spolu. Tento význam dokazuje také zkušenost paní Janouškové a manželů Juříčkových, kteří se zde znali s dalšími lidmi a dokonce se zde v minulosti spolu plánovaně scházeli.

Tazatel: *A znáte někoho dalšího, kdo tohle místo využívá? Nějaký souseď, kamarád váš, kdokoliv.*

Pan Drobek: *Já tady znám akorát ty pejskaře. Ti sem choděj pravidelně, většinou to jsou obstarší osoby.*

Tazatel: *To jsou pořád ti samí lidé?*

Pan Drobek: *Ti samí no, všichni bydlíme tady někde v okolí.*

Tazatel: *A třeba myslíte, teda takhle, říkáte, že je znáte, znáte je třeba, že se občas i spolu bavíte?*

Pan Drobek: *No, určitě.*

Tazatel: *A myslíte si, že je to třeba i tímhle tím místem? Že chodíte všichni sem, nebo třeba kdybyste chodili do parku, tak taky byste se třeba bavili? Jestli to může být i tím prostředím, že se tady jako ty lidi baví spolu.*

Pan Drobek: *No, to bych nevázal na prostředí, prostě je to nejbliž a je tady klid.*

Tazatel: *Jak říkáte, že je tady klid a tak jako... Tak co se týče lidí, když právě je člověk někde jinde, nebo když je tady, tak jestli máte jinej pocit z těch lidí?*

Pan Juříčka: *Tak lidi jsou v pohodě, ty si ani ničeho ani nevš... Co mám říct, já nevím... lidí si ničeho moc všímat, jestli každej si všímaj ty rodiče svejch dětí, nebo... tady už jsou ty skupinky těch rodičů, který se znaj navzájem, plus pak jsou tady takový ty důchodkyně, tamhle na lavičkách, který to tady pozorujou vlastně celej den a sledujou a bavěj se, co maj dělat žejo, když jsou v důchodu už lidi. Tak co budem dělat my, až budeme starý.*

Tazatel: *Pár lidí mi už řeklo, že sem chodí pořád podobný lidi, který se tady tak scházej.*

Pan Juříčka: *No takový stejný i typy, jakoby bych řek. No, furt je to prostě taková ta sorta... prostě tady v okolí je to vidět, že to je prostě takovej ten mikroregion a ty lidi se sem stahují a tady se různě. Vlastně my i co jsme sem chodili dřív jako a pak se odstěhovali ty rodiče těch dětí, tak se sem vracěj taky. Máme několik těch, vid', těch maminek vod těch dětí, že prostě už bydlej jinde, nebo na jiný straně Žižkova a Vinohrad a neváhaj a jdou sem a přijedou sem.*

Tazatel: *A znáte někoho dalšího, kdo třeba... nějaký známí, sousedi, nebo tak, kdo sem chodí. Tady to místo navštěvuje...*

Paní Janoušková: *Příliš, příliš mnoho jo... Občas tady potkám někoho, někoho známýho, ale je to takový různý. Jednou za čas potkám někoho, koho potkávám někde jinde. Dřív jsem tady mívala vlastně pár přítelkyň, se kterýma jsem se tu potkávala pravidelně, ale ty se odstěhovaly, protože v nájemných bytech v okolí, byly příliš drahý... Což mě docela mrzelo, protože spousta rodin, který jsem znala s malejma dětma, odcházela za Prahu, protože to bylo příliš drahý platit nájemný byt a voni za stejnou cenu platily hypotéku někde za Prahou.*

Tazatel: *Když třeba jste v jinym parku, nebo na jinym místě než tady, tak jestli vnímáte nák jinak lidí, co jsou kolem vás. Když jsou lidi v parku kolem vás a tady kolem vás, tak jestli když se na ty lidi díváte...*

Pan Andrlé: *Ne, to se říct nedá... Já totiž do jiných parků v podstatě nechodím víte...*

Tazatel: *Anebo třeba i na ulici. Zkrátka jestli máte jiný vztah k lidem kolem sebe tady.*

Pan Andrlé: *Dá se říct, že ne. Když se tady potkáme samozřejmě se sousedama, tak k sobě máme blízko, žejo. Na tý ulici potkáváme cizí lidi...*

Tazatel: *Takže vlastně tady se lidi setkávají, co tady bydlí?*

Pan Andrlé: *Jo.*

Tazatel: *Nejčastěji tady děláte co? Jste tady asi se synem...*

Paní Juříčková: *Se synem no.*

Tazatel: *A třeba vy si tady třeba čtete nebo si hrajete třeba se synem.*

Paní Juříčková: *Tak s kamarádkama se tu setkáme nebo si hrajem s dětma a vesměs si vždycky povídáme a děti si hrajou.*

Tazatel: *A třeba kamarádky to jsou taky jako lidi, co tady žijou v okolí?*

Paní Juříčková: *Ano, v okolí, převážně, všechno co je tady tak blízko takhle v dosahu se tady schází.*

(...)

Tazatel: *Jak vnímáte lidi, který tady jsou... Jestli třeba když jste někde v parku anebo tady, tak jestli vnímáte ty lidi, co tam choděj, jestli je vnímáte nějak jinak tady a nějak jinak tam?*

Paní Juříčková: *Né.. Já tak všude stejně. Tady člověk, že ty lidi jako zná, že se s nima setkává častějc, tak už víte jak se asi kdo chová, nebo to... Ale já jsem myslela, že jsem takovej všímavej člověk, takže vždycky tak sleduju okolí co se kde děje prostě... A to je spíš asi, že člověk sedí a kouká no, ale jinak to vnímám stejně úplně.*

Téma přístupnosti tohoto vnitrobloku a jeho členění

V předchozím tématu jsme se zaměřili na pocity respondentů ze současného stavu tohoto vnitrobloku, ať už vzhledem k dalším místům, která znají, nebo i dalším jeho návštěvníkům. V případě tématu přístupnosti a členění se pokusíme dále rozvinout zkušenost respondentů a rozšířit jí o další aspekty, které mohou lépe osvětlit, jak prostor vnitrobloku Radhošťská funguje po své revitalizaci.

Jak jsme si popsali již výše v práci, jedná se v současnosti o vnitroblok poloveřejný, ohraničený bloky budov, přístupný čtyřmi přístupovými cestami, přičemž jednu přístupovou cestu kontrolují pouze residenty z přilehlého domu a tři přístupové cesty jsou zavírané na noc, ale jsou spravovány městskou částí. Jak naznačili rozhovory s uživateli vnitrobloku, nebylo tomu tak vždy. V minulosti se jednalo o vnitroblok zcela veřejný, jelikož v něm neexistoval způsob regulace vstupu a mohl ho navštěvovat kdokoli a kdykoli. Jediným regulačním prostředkem pak byly cedule, které zakazovaly vstup se psy, ale jak uvedl pan Andrlé, tímto omezením se nikdo příliš nezabýval.

Pan Andrlé: *Řekl bych, že dříve to bylo naprosto neudržované kus země, bez jakéhokoli pořádku, bez jakéhokoli režimu. Jo ty cedule, co byly vždycky na těch, na tom rohu těch baráků, tak to nebylo nic platný, protože to LBD nemělo na to, aby to kontrolovalo, žejo. Nějakej úpis celku se nedělal, nebo údržba toho prostředí, sekání trávy a tak dál. To jako tady nebylo, čili i to, že se sem pak daly ty lavice, takže se tady může hezky posedět přes den, jo. A pak je myslim i dost důležitý, i když ne každej má pro to pochopení, že se zaved určitěj režim, hodněovej... Že v letním období od jara až do konce srpna... Je to proto vodevřený do*

devíti do večera, všechny ty... Naše si zamykáme, jak chceme... Ale ty veřejný přístupy do devíti do večera, vod sedmi od rána a od prvního září ted'ko, je zimní režim. Večer se to tady už zamyká už v sedm hodin. Tady bylo, taková dost nepříjemná věc, že si sem, scházeli se sem různý spolky.

Mezi hlavní věci, které respondenti připomínali v kontextu revitalizace tohoto vnitrobloku, pak byla právě jeho ohraničenost, to že kolem něho byly vybudovány mříže s přístupy, které jsou každý večer zamykány. Z tohoto ohraničení pak dle respondentů vyplynul větší pocit bezpečí a pořádku pro residenty, žijící v jeho bezprostřední blízkosti, ale i další návštěvníky.

Tazatel: *Takže, jak jste s tímto místem spokojená, jak to tu vypadá a tak?*

Paní Novotná: *Vypadá to tu dobře, dokonce tím, že je to uzavřenej prostor, že to přece jenom večer zavírají, tak se sem netáhne taková ta spodina, která je na tom, v tom parčíku před průmyslovkou.*

Tazatel: *Vlastně jak se vám tady líbí, jak to tady vypadá. Jak to tady na vás působí dneska.*

Pan Drobek: *No, je to rozhodně lepší než to bejvalo.*

Tazatel: *Hm. A proč?*

Pan Drobek: *No, že tady nebylo ani, tady bylo jenom takový svah, neudržovanej. A děti se sem v podstatě nemohly pustit.*

Tazatel: *Proč se sem nemohly pouštět?*

Pan Drobek: *Protože tady ten výběh je ted'ko ohraničenej, jsou zde prolejšačky a tak dále a tak dále.*

(...)

Tazatel: *Tak, to je pravda. A třeba myslíte si, že je tady bezpečno? Třeba měl jste někdy problém s tím, že by tady...*

Pan Drobek: *Ne. Od tý doby, co je to takhle zamykaný, tak je to tady podle mě normální, bezpečný. Naštěstí se tady nesrocujou žádné partičky, takže takovej hezkej plácek, vnitroblok, no.*

Tazatel: *Říkal jste, že tak jako místo setkávání, že třeba jestli vnímáte jinak lidi, co jsou tady a jinak lidi co jsou okolo, máte vůči nim jiný pocit, než třeba k lidem někde v parku, nebo na nějakym veřejnym místě. Jestli je v tom nějaký rozdíl? Jestli je to prostě totéž, nebo k nim máte nějaký jiný vztah.*

Pan Kratina: *Možná trošku, aniž bych vo tom přemejšlel, že třeba tady ty lidi jsou prostě... myslim jako místní, že jsou tady, jó jako lokální, prostě to jsou moji*

sousedi třeba, ale jako spíš ne, jako nepřemejšlel jsem nikdy vo tom takhle ňák, jestli by to mohlo bejt... A ještě možná proč, mě napadlo třeba, proč to třeba smysl má, že třeba jsou i ty rodiče pak rádi, že ty děcka jsou jakoby v relativním bezpečným prostředí, než kdyby třeba je poslali na Parukářku. Že tohle je sice nějakým způsobem uzavřeňej prostor.

Tazatel: *Čím to je, že se vám tady líbí?*

Paní Horáčková: *Je tady klid, absolutní. A tady to hřiště je vyloženě opečovávaný. Každý den ráno tu už slyším ve tři čtvrtě na sedum, sem jede paní, nebo pán a všechno to tady prohlídnou, uklidí... Tak ono je to takový vyloženě vzácný, jo... Takový úklid. Na noc se to zavírá, takže by nemělo docházet k tomu, že by tady seděli nějaký... aby sem šli narkomani, nebo tak. Je to skutečně pod ohromným dohledem.*

Tazatel: *A co se týče bezpečnosti?*

Paní Dlouhá: *Tady je to v pohodě, tady i prochází městská policie a teda asi jenom městská, žejo. V sedum hodin se to tady zamyká večer, takže žádný problém.*

Tazatel: *Takže myslíte, že ta bezpečnost je tím, že se to tady zamyká a případně nějakou kontrolou teda.*

Paní Dlouhá: *Ano, ano, ano.*

Zajímavou se také ukázala výpověď některých respondentů na téma členění tohoto prostoru. Paní Novotná a pan Andrlé popsali, že si všímají oddělenosti dětského hřiště ve středu tohoto vnitrobloku od jeho zbytku. Paní Pokorná pak také popsala jeho rozdělenosti na dvě části, které slouží dětem různého věku. Měli tak podobnou zkušenost, jakou jsem získal sám na základě nezúčastněných pozorování.

Tazatel: *To je zajímavý... A třeba co se vám tady dneska konkrétně líbí, ňákej konkrétní třeba prvek, nebo něco a naopak anebo třeba co se vám tady líbilo dřív a právě tím, že se to tady opravilo, tak už to tady není. Třeba jestli, tady bylo více té zeleně, nebo já nevím, něco takového.*

Paní Novotná: *Bylo tady myslím víc vzrostlých stromů, ale to už bych nemohla tak přesně určit, ale jako rozhodně ten prostor získal. Ted'... bylo to předtím jedna plocha, ted' je to členěný a hlavně ty děti tady mají útočiště, ty malý děti.*

(...)

Tazatel: *A ono to takhle dřív nebylo?*

Paní Novotná: *To nebylo. To nebylo, to sem chodili takzvaně na divoko žejo, nebylo tady žádný, ale tím že je to oplocený, tak skutečně ani do toho prostoru nechoděj psi. Ty tady vždycky tady čekaj, když mají majitelku, žejo. (smích) Tak jsou tady uvázaný a jenom mlsně koukaj do toho prostoru... a celkem vzato až se divím, to je pořád nepoškozený. Je to zřejmě taky tím, že se to zamyká na noc, takže jednoznačně ten prostor získal.*

Tazatel: *Kdybyste to nějak porovnal, jak vlastně to tady vypadá dneska a jak dřív, tak spíš jak to na vás působí dneska, oproti tomu, jak to vypadalo dřív?*

Pan Andrl: *Takhle heleďte... Dneska je to podstatně zkulturněnější, tou adaptací prostě bylo prostě dosaženo daleko vyšší kulturnosti toho prostředí tady. Pro ty děti bylo vybudovaný tady to hřiště, který... Dřív tady byly jenom písek, a co se na něm dělo, to bylo, to bylo věcí prostě těch dětí, jo... Aby sem chodili večer nějaký ty, takhle na lavičky si posedět, na to to příliš, příliš vlastně skoro nebylo. No a tím, že se todleto udělalo, i ty ploty, prostě vytvořilo to prostředí pro děti, kam nesměj třeba psi a je přesně stanovený, ten vnitropodnikovej režim, toho. Vytvořilo se tady i ty různý tamhlety, nevím jak to nazvat...*

Paní Novotná dokonce popsala, že návštěvníci vnitrobloku vnímají výlučnost tohoto dětského hřiště v prostoru celého vnitrobloku a přizpůsobují tomu své chování, což podporuje mou vlastní zkušenost z pozorování, kdy jsem podobně jako ona viděl jít kuřáka za plot tohoto hřiště a také mladistvé, kteří se z něj přesouvali do většího soukromí.

Tazatel: *Myslíte, že je tu více než dříve než to tu opravili? Že to místo navštěvují více lidé?*

Paní Novotná: *Určitě, určitě... Ty malý děti stoprocentně, dyť opravdu, dyť to je jediný pískoviště, který je opravdu neznečištěný psíčky a i obyvatelstvem, neházej tam ani vajgly. Tuhle dokonce jsem viděla, jak matky choděj kouřit sem, ven. Tak jsem si říkala tak to je zase pokrok.*

Tazatel: *Myslíte, že to je tím jak je to tu ohrazený, protože třeba kdyby to nebylo ohrazený, jestli by to rozlišovali ty lidi...*

Paní Novotná: *To by asi nerozlišovali, jo. Ale já myslím, že tím prostě to je vidět, že to není plot k nepřekonání, ale jaksi morálně, morálně je tady trošku brzdí.*

Ukázalo se, že na respondenty kromě samotné uzavřenosti a členění vnitrobloku na dílčí části, působí také jeho vymezenost činžovními domy, které ho oddělují od ulic okolo. Jak popsali, právě to pro ně navozuje klid a intimitu tohoto místa, avšak tuto intimitu to může člověku podle paní Janovské i brát.

Tazatel: *To je asi dost brzo, abyste k tomu místu měla nějaký osobní vztah...*

Paní Janovská: *To nemám, myslím, že si ho ani nevytvořím, protože to není moc soukromí jo, že tady prostě je vokoło všude plno baráků, takže myslím si, že jako úplně nějaký vztah s tím místem si ani budovat, ani záměrně nebudu, protože mi to tady přijde málo intimní na to, abych si jako s tím vybudovala nějaký vztah.*

(...)

Tazatel: *Jak jste říkala, tak vlastně tady se cítíte oproti těm parkům, právě jakoby, že to je jakoby soukromější.*

Paní Janovská: *Jo, jo, jo. Jako soukromější co se týče toho počtu těch lidí a je to takový jako asi vo něco klidnější, ale zase jo, ty baráky okolo neposkytují dost takový ty anonymity, kterej vám poskytne nějaký keř v Rýgrácích, ale myslím si, že jako těch lidí práce není stát u okna a čumět na mě, žejo. (smích) Takže jako zase na druhou stranu, jo jenom jde vo to, že prostě to tady nějak jako je vohraničený. Takže na jednu stranu je tady soukromí, jako na jednu stranu ty baráky poskytují soukromí, na tu druhou zase to soukromí tak úplně nedávají, no. To je taková jako ambivalence trošku.*

Tazatel: *Jestli právě, že vnímáte jako nějaký rozdíl v tom prostoru... Jestli to na vás působí jinak tady a jinak tam. Jestli se tam cítíte jinak než tady, nebo tady se cítíte jinak...*

Paní Polívková: *No tak jako trochu jinak asi jo, ale nevím, jestli dokážu, jako říct konkrétně čím to je. Možná tím, že to tady je takový uzavřený, menší, že skutečně tady je vidět to teda z těch oken, což zase já tolik do oken nevidím, takže to člověk tak nesleduje... A jinak prostě teda sem je vidět ty co sem přijdou, kdežto v tom parku prostě lidi projdou a je to takový...*

Tazatel: *Takový komornější?*

Paní Polívková: *Tady je to takový komornější no.*

Tazatel: *Že to je vlastně... Má to asi největší službu pro ty lidi, co žijou teda vokoło?*

Paní Juříčková: *Určitě no... Né pro celou veřejnost, žejo. Tady spousta lidí třeba prochází, vidí park, tak si sem zajde, nebo to, že tady je to takový, nevím, ale zase taky je to uzavřený... Zas ty auta nevidíte tolikle, neslyšíte, takže to je taky super no. Já sem chodím ráda, teda, vopravdu.*

S bloky budov okolo souvisí také otázka potencionálního sledování z oken, kdy se může kdokoli z okolních domů dívat do vnitrobloku. Překvapilo mne, že žádný z respondentů to nebral jako něco pro něho podstatného a většina vypověděla, že si toho ani nevšimá, či to dokonce bere jako způsob, jak předcházet potencionálním problémům ve vnitrobloku.

Tazatel: *To je zajímavý. A no, pak třeba, jestli se tady cítíte v soukromí, protože přeci jenom tady je spousta oken okolo a třeba tím, že tady žijete dlouho tak jste na to zvyklá, ale jestli jste si nevšimla někoho, já nevím, právě tím že tady se může kdykoli někdo dívat.*

Paní Novotná: *Může.*

Tazatel: *A jestli se člověk kvůli tomu necítí třeba nějak právě jako pozorován, jestli to není, jestli z toho nemá špatnej pocit. Třeba v parku někde, tam něco takového nehrozí si myslím.*

Paní Novotná: *Myslíte, že je to tady příliš uzavřený... Ne tak to mě nikdy nenapadlo todlocto jo. (smích) To ňák, že by tady mohl někdo někoho pozorovat. Ne, to mě nenapadlo. Prostě já jsem asi takovej člověk bezelstnej, takže ani tohle mě... nepáchám tu nikdy nic zlého a myslím, že to má něco i do sebe jo, když tady zase ty lidi cejtěj, že by mohlo ňáký oko někde koukat, takže...*

Tazatel: *takže je to k lepšímu?*

Paní Novotná: *Nepáchaj alotrie.*

Tazatel: *Jestli se tady cítíte v soukromí, vlastně tím že ten prostor je s těma oknama okolo?*

Paní Polívková: *No tak asi jako všude jinde. Všude jsou lidi na tom hřišti, tak asi stejný...*

Tazatel: *Dokonce, že jsou rádi, že se tady něco děje... Cítíte se tady v soukromí? Vy jste říkal, že máte ráda ty pavlače a tak, ale zase je tady spousta oken okolo... tak jestli vám to nevadí?*

Paní Janovská: *Nó, takhle... dneska to nějak jako nějakým extrémním způsobem nevnímám. Potřebuju si číst a nějak jako nepotřebuju nějaký svoje soukromí, ale třeba představa, že člověk má depresi, potřebuje být sám a uteče sem, to ne. Ale jako úplný soukromí tady není, ale zároveň to není úplná veřejnost jako, nesedíte prostě na nábřeží, takže vnímám to tak jako neutrálně, jakože padesát na padesát.*

Tazatel: *Takže to je takový... Tohleto je jako víc veřejný, nebo víc anonymní?*

Paní Janovská: *Nó, já bych řekla, že spíš víc veřejný, než anonymní určitě.*

Tazatel: *A cítíte se tu v soukromí, je tady spousta oken okolo...*

Paní Juříčková: *Nevnímam, absolutně ne.*

S budovami v bezprostřední blízkosti vnitrobloku také úzce souvisí otázka hluku, který může potencionálně rušit jejich obyvatele. V této otázce se názor respondentů rozcházel. Některým z nich takovýto hluk nevadí, jako v případě paní Horáčkové a paní Novotné, či pana Kratiny, pro kterého byl tento ruch někdy i klad. Jiní residenti žijící v bezprostředním okolí však tento pocit pravděpodobně nesdílejí, jak lze usuzovat z nepřímých zkušeností manželů Juříčkových a pana Adrleho, kteří vypověděli, že ačkoli to není jejich vlastní názor, tak se s nesouhlasem na hluk z vnitrobloku již setkali.

Tazatel: *A už jste říkala, jestli vás ruší odsud hluk, ale to jste říkala, že ne.*

Paní Horáčková: *Ne, to vůbec ne. I když tady někdy je, ale to je hrozně milý... Ten dětskej hluk... žejo... (smích)*

Tazatel: *A třeba neruší vás, vy jste říkala, že máte okna teda jinam, ale jestli vás neruší ten hluk právě.*

Paní Novotná: *Ne.*

Tazatel: *Vůbec?*

Paní Novotná: *Tím, že se to, není to v noci. Hluk člověk nejvíc vnímá v noci a v noci je tu zavřeno a děti chrnej, takže pokud člověka něco ruší, ty zvuky nejsou odsud.*

Tazatel: *A cítíte se tady v soukromí... je tady spousta oken okolo, jestli to na vás nějak nepůsobí?*

Pan Kratina: *Na mě to naopak, já jsem, protože jsem skoro rok pracoval z bytu... takže jsem tady byl skoro celý den a máme byt v přízemí... takže mi to i naopak přišlo jako fajn, že takový živoucí, že jsem vlastně jakoby... trošku to evokovalo, jako kdybych byl prostě doma, byl jako v baráku ve svym, ne někde v bytu, ale že jako jo, tam je zahrada supr.*

Pan Juříčka: *Já nevím, co mám říct, tyjo... (smích) Já nevím, my sem chodíme prostě, že to je nejbliž, no. Je tady klid. Občas tady někdo z baráku vždycky nadává, že tady děti dělaj bordel, že tady řvou děti. To už se taky stalo. Tady se to někomu nelíbilo, jenže když městská část udělá hřiště uprostřed vnitrobloku, kde se to všechno rozlýchá.*

Tazatel: *A třeba neruší vás... Já teda nevím, jak máte orientovaná okna, ale jestli vás neruší hluk odsud? Třeba neruší vás ten provoz toho vnitrobloku?*

Pan Andrie: *Ne. Heleďte takhle, je třeba říct, že ruší to podle toho, kam jdou okna. Z mého bytu mám okna na druhou stranu, čili do ulice. Že by tam byl ideální klid, to se říct nedá, protože jezděj autáky, občas nákej ten nákladák zastaví. Motor nechá běžet třeba dvacet minut jo. (smích) Protože tady je obchod s instalatérskými potřebami. Ale chudáci jsou všichni ty lidi tady, který maj ty okna dovnitřku a co je velmi důležitý poznatek tohleto, je dobře, že jste mě to připomenul, protože tady se pak scházej hlavně v tom letním období, když ještě není škola, tak tady najdete na všech těchto lavicích seděj matky. Ve vnitřku seděj matky, plno malejch takovej těch špuntů, který tady hrajou támhle fotbal, tadyhle na té plošince nahoře...*

Tazatel: *To by vlastně ani neměly.*

Pan Andrie: *Řvou... No je to taky zakázaný, ty míčový hry, ale to je věci, který se tady odehrávaj... A to je skutečně takovej řev, že ty lidi si pak večír, když chtěj mít třeba v létě otevřený okna, tak říkaj, jaký je to utrpení. A jsou lidi třeba, který jako bydlej, já nevím von je taxikář, von jezdí s městským autobusem, von je přes den v zaměstnání, nebo v noci v zaměstnání a přes den potřebuje třeba... v dopoledne si jde lehnout, nebo dopoledne, žejo. Ty lidi to ruší teda...*

Tazatel: *A myslíte, třeba sám za sebe, takže jste radši, že máte okna spíš do ulice, než sem?*

Pan Andrie: *Jo... No tak takhle vono. Z hlediska toho hluku, vono tady je krásný totiž to, že ty okna jsou na tu zeleň.*

Tazatel: *To je pravda no. Člověk má takovou předzahrádku trošku.*

Pan Andrie: *No, no, no... A když je to v týdle situaci jako dneska, když tu nejsou ty řvouni, tak je to ideální je mít ty okna sem, ale zase říkam, přijde to období, prostě kdy ty mámy s těma dětma, to je pak tady hrůza. To jsou lidi nešťastný z toho.*

Téma bezpečnosti ve vnitrobloku

V předchozím tématu jsme se zaměřili na specifika tohoto vnitrobloku, jakožto místa vymezeného bloky budov, s ploty, které ho na noc uzavírají a také členěného na několik dílčích funkčních celků, které využívají jeho různí uživatelé. Zjistili jsme, že

tato specifika určitým způsobem působí na návštěvníky tohoto vnitrobloku a také, že utváří jejich vztah k němu.

Dalším a neméně důležitým tématem, které může lépe popsat tento vnitroblok a jeho proměnu, je jeho bezpečnost, tedy to, jak se zde jeho návštěvníci cítí a také jakou mají v tomto ohledu zkušenost. Ukázalo se, že u respondentů existuje určitý rozpor mezi odpověďmi na tyto dvě otázky. Na jednu stranu všichni tázání respondenti uvedli, že se v tomto vnitrobloku cítí bezpečně. Na tu druhou však celá řada z nich popsala svou vlastní zkušenost s mládeží, která zde někdy podnapilá dělá nepořádek a především s narkomany, kteří se tu někdy zdržují. Tyto zkušenosti však u nich, dle jejich výpovědí, nenavozují pocit vlastního ohrožení. Navíc ne všichni z respondentů sdíleli tyto zkušenosti. Kupříkladu paní Horáčková a paní Janoušková se zde s narkomany po revitalizaci tohoto vnitrobloku nikdy nesetkaly. Všichni tázání respondenti se však již shodli v tom, že v minulosti zde byl mnohem větší nepořádek než dnes a zdržovalo se zde i více narkomanů a alkoholiků. Ti se zde již dle respondentů v současnosti nezdržují, a když, tak pouze jak uvedl pan Kratina, aby si aplikovali drogu a šli hned pryč.

Tazatel: *Cítíte se tady v soukromí?*

Paní Krupičková: *Hm, hm. Já to nějak nevnímám.*

Tazatel: *A bezpečně?*

Paní Krupičková: *Hm, taky.*

Tazatel: *A proč se tu cítíte bezpečně? Dá se říct nějaký důvod?*

Paní Krupičková: *Hmm, tak protože mě přijde, že tady žijou hlavně důchodci, že tady teda nepotkávám náky lidi, kteří by mě měli ohrožovat eventuelně. A většinou ti cizí lidi, co tady jako nechtěj být, tak tady většinou jenom jako procházejí...*

Tazatel: *Hm. Třeba takový ty, jak jste říkala, takový ty podivný existence tady seděj?*

Paní Krupičková: *Nó, ale jako já si jich nějak neto, tak jako projdu a... Pak mě to ovlivňuje, že si sem třeba nesednu k nim, ale sednu si jako jinde, nebo si vůbec nesednu a jdu pryč.*

Tazatel: *Já jsem slyšel, že paní co bydlí na druhé straně, říkala, že tu chodily nějaké zvláštní existence...*

Paní Horáčková: *No samozřejmě když to nebylo oplocený a uzavíraný na noc, tak to skutečně tady chodily zvláštní existence. To člověk má nejvíc pak strach z těch stříkaček, který nechávají narkomani za sebou.*

(...)

Tazatel: *Cítíte se tady v bezpečí, dneska?*

Paní Horáčková: *Celkem ano.*

Tazatel: *A kdyby jste to měla porovnat s tím, jak to tady vypadalo dřív?*

Paní Horáčková: *No tak v době, kdy to bylo otevřený a už se tu nezahradničilo, no tak to nebylo bezpečný.*

Tazatel: *To jste říkala, že tady byli ty feťáci...*

Paní Horáčková: *No, no, no... Taky.*

Tazatel: *A dneska, jestli jste se setkala s nějakýma narkomanama...*

Paní Horáčková: *Ne, vůbec ne... To jako se vyhýbaj, protože tady je to opravdu pod kontrolou. I když tady přes den nikdo není, tak se to na noc zavírá, oni spíš by chodili v noci a to maj zavřeno taky... Já se cítím bezpečně. I když je to Žižkov.*

(...)

Tazatel: *Navštěvujete i jiná místa, než tady?*

Paní Horáčková: *Takhle na odpočinek ne, ne, já jsem tady úplně spokojená.*

Tazatel: *A čím to je, že se tady cítíte dobře?*

Paní Horáčková: *Ano, působí to jako opravdu bezpečně a klidně a dobře.*

Tazatel: *A dříve, byly tu nějaký problémy třeba s vandaly...*

Paní Novotná: *To byly, to byly neustále problémy.*

Tazatel: *Nebo narkomany dokonce...*

Paní Novotná: *To ano, to právě... No byli tady různí živlové, který se nám strkali do sklepa žejo a tak dále. Tak i to se zlepšilo, že se to tady zavřelo. A jelikož to jsou tvorové většinou jednoduchý, tak překonávat nějaký potíže, žejo, to už jim nestojí za to, tak jdou do parčíku tam.*

Nejbohatší zkušenost s narkomany popsali manželé Juříčkovi, kteří se zde s nimi v době po revitalizaci setkali již vícekrát.

Tazatel: *Že tady, tak jako procházejí a hlídají? Já jsem si taky jich tady jednou všimnul.*

Pan Juříčka: *Měšťáky? Měšťák si všimne, že si tady děti hrajou s míčem, a když si tamhle nahoře píchaj pervitin, tak to jde radši dál a dělá, že nevidí. To už jsme tady taky viděli na vlastní voči.*

Tazatel: *Opravdu? A to bylo po tom, co to tady opravili, teda?*

Pan Juříčka: *No jistě, tamhle nahoře v tom chroští. Oni si tam zalezou pod to chroští a tam lžičku a už to vařej. No, ale já nevím, jestli teď ještě, jó. Tohle bylo třeba loni, protože my jsme sem už teďkon, jak už je velkej, tak už sem moc nechodíme. Ale tady to byla běžná věc, tyjo. I než to udělali. To byl podobnej park, něco jako na Floře, než postavili ten skleňák Palác Flora, tak ten park, to byl taky park feťáků. Tam už snad normální člověk ani nemoch jít.*

Paní Juříčková: *Tady když si chlapi předávali, jako nahoře drogy todlencto, tak jsme volali několikrát policajty a ty prostě... Taky nezájem a než se dostavili, žejo... Než něco řešili...*

Tazatel: *To je docela zvláštní, todleto...*

Paní Juříčková: *No hodně toho tady bylo. Vlastně sedávali na lavičce tady dole a támhle nahoře vždycky. My jsme teda volali a eště jednou shodou okolností jsme seděli támhle na lavičce a v tom keříčku to měli schovaný, celou krabičku vlastně, s injekčníma stříkačkama, se všim.*

Tazatel: *A to je dýl, nebo teď poslední dobou?*

Paní Juříčková: *To je... Tak... Minulý rok to bylo. Protože jsem volala i policajty, ať teda s tím něco udělaj, protože vlastně děti vlezou všude... Takže kdyby tam někdo s těch dětí vlezl malej a votevřelo si to, tak... Teďka teda, zatím letos tady relativně byl klid, žejo... Tady se kouří tráva, tak jako když vysloveně nedělaj vergál, tak nikdo nevolá. Ale když se děje něco hůř, tak se už normálně volaj policajti... Tak zatím letos je klid.*

Osobní zkušenost se skupinkami mladistvých pak uvedli pan Andrle, paní Krupičková a paní Janovská.

Tazatel: *To bylo předtím než se to tady udělalo vlastně, tydle ty ploty?*

Pan Andrle: *To taky, ale vono eště i dneska se to tady, eště dneska se to tady děje. No najdete kolikrát, hlavně v těch letních večerech jo... Kdysi tady dokonce cikáni tadyhle kousek vedle vopejkali nějaký buřty, ale to se už neopakovalo. No a tak jako má to tu výhodu, že prostě tady lidi můžou v klidu posedět. Bohužel zjišťuju i to, že v sedm má bejt zavřino, ale předevcírem ještě v osm hodin večer támhle jsem slyšel, jak tam někdo řve. Dělali se tady i různý jako i ty mejdánky... Čtyři, pět, šest těch mladejch, tak kolem těch šestnácti, sedmnácti, voni tadyhle seděli čtyry holky a kluci na lavici... Každá před sebou flašku nějakýho chlastu, žejo a nasávali a to. A druhej den šílenej bordel tady... Neuklizíno, kelímky, prázdný flašky...*

Paní Krupičková: *Pak mi tady vadí, když tady seděj nějaký feťáci, tak to tady taky občas seděj, ale tak jako...*

Tazatel: *Taky tady jsou?*

Paní Krupičková: *Nó jako, tady vobčas ty takhle flašky poházený a tak...*

Tazatel: *Myslíte, že tady vokupujou to spodní místo, jestli jsou spíš tady?*

Paní Krupičková: *Nó, buď jakoby ta vrchní lavička, nebo tady.*

Tazatel: *Takže tak jako u kraje...*

Paní Krupičková: *Ano.*

Tazatel: *Tak to jsem si jich ještě nevšiml popravdě.*

Paní Krupičková: *Ale voni to jsou asi spíš nějaký studenti, jako že né vyloženě nějaký jako úplně...*

Tazatel: *A voni tady tak jsou spíš ráno, nebo odpoledne, nebo k večeru?*

Paní Krupičková: *Spíš mě přijde, že vždycky tak třeba odpoledne, když přijdou z té školy, navečer jako...*

Tazatel: *A myslíte, že tady je bezpečno? Setkala jste se s nějakým problémem?*

Paní Janovská: *Setkala jsem se s pár třináctlítejma dětma, který tamhle seděly prostě na lavičce, kouřily, nadávaly a řvaly, ale to jako tak jediná věc se kterou jsem se tady setkala a byla nějak nepřístojná. Jinak mám pocit, že nevím, že já sama nevnímám tohle jako kriminální prostředí, nebo prostředí pro feťáky, nebo něco takového, to vůbec ne.*

Na otázku, proč se zde v současnosti neschází již tolik narkomanů a alkoholiků jako dříve, pak respondenti odpovídali, že je to větším pořádkem, uzavíráním na noc a že to především již není místo, které by Tito lidé účelně vyhledávali. Paní Horáčková a paní Pokorná dokonce v tomto kontextu použily přirovnání, která jsou v souladu s teorií Broken windows, kterou jsme si uvedli již výše v teoretické části práce.

Paní Horáčková: *Ano, ano. To je rozdělený. A tamhle vlevo nahoře bývají jako mladý, ale vůbec nedělají žádný binec.*

Tazatel: *Myslíte, že to je tím, že jsou slušně vychovaní, nebo to tak jako působí tady?*

Paní Horáčková: *Já myslím, že to tady tak působí.*

Tazatel: *A proč myslíte?*

Paní Horáčková: *No to máte takhle. Kuřák vajíglu nevodhodí, když je ulice uklizená, když není uklizená, tak ho odhodí. Ještě vám řeknu, co se mi tady hrozně líbilo... Tadyhle v tom rohovém bytě bydlí rodinka, taková velice solidní, i*

když tedy pani je Romka, ale to vůbec nevadí, maj velice solidní děti a jednou se mi hrozně tady líbilo, že si tady grilovali. Dali si sem gril a grilovali.

Tazatel: *To vypadá skoro, jako kdyby to brali, že to je taková zahrádka. No proč ne...*

Paní Horáčková: *Proč ne, když se může grilovat na balkoně na lodžii v paneláku, tak tady proč ne.*

Tazatel: *A bylo to tím, že jste tenkrát neměl pejska, nebo jste radši chodil někam jinam?*

Pan Drobek: *Měl, ale chodil jsem jinam a tady se tak srocovaly takový podivný party žižkovský, abych řekl, takže jsem moc se psem sem ani nechodil. Ted'ko tady jsou lavičky, chodníky a je to udržovaný.*

Tazatel: *A proč třeba myslíte, že sem už ty partičky nechoděj? Že to je jenom tou údržbou? Že to tady právě opravili, tak že už je to jako neláká?*

Pan Drobek: *Já přesně nevím. To se vždycky srocojou někde, kde to je tak pro ně asi výhodný. Možná, že i tím, že se to večer zamyká, ty vchody, takže to tak jako na takový to sdružování není. Ehm. Jinak nevím, no. Já jsem sem nechodil. To bylo takový ošklivý, no.*

Tazatel: *Jako nějaký skupinky, no jiné problémy?*

Pan Kratina: *Tak to je Žižkov, nebo prostě je to Praha takže... Je asi jedno, ale jedno jestli vnitroblok, nebo ne. Asi díky tím, že je tady teda to hřiště hlavně, takže je to trochu daný, kdo tady asi bude, kdo to bude ovládat... Což si myslím, že je jako po většinu času to vopravdu tady ovládaj ty děcka, který si tady hrajou, a myslím, že i tydle ty lidi, tydle ty skupiny to trochu vycejtěj... Že proto voni spíš jako si to tady... si to tady narvou a jdou pryč, že tady netrávěj pak ten čas. A to pak žejo, tamhle je hospoda, tam se sedí... Dávaj si tam lidé pifko venku a nanejvýš jako hulej špeky, nebo todle takže...*

Tazatel: *Takže jdou radši někam jakoby jinam, spíš jako?*

Pan Kratina: *Nó jako že nezůstavaj tady. To jako, že by tady přespávali, nebo se zdržovali dýl, to ne... To si tady opravdu bouchnou a jdou pryč.*

Tazatel: *Třeba myslíte, že to je tím... Říkal jste jakoby těma lidma, co to tady využívaj, nebo tím prostředím, že tak působí, třeba jestli jakoby čím to je, že tady nezůstavaj? Říkám to, protože předtím, než to tady zrekonstruovali, tak sem právě před šesti lety chodili ty lidi a zůstávali tady.*

Pan Kratina: *No a to bylo uzavřený, nebo otevřený?*

Tazatel: *No, no vono to bylo otevřený, to je pravda no.*

Pan Kratina: *Tak já jsem ještě shodou okolností dělal před dvouma rokama v Káčku s feťákama, takže...*

Tazatel: *To je nějaké centrum?*

Pan Kratina: *Centrum, no... Prostě jako je Ká centrum, nebo jako je Drop in, tak prostě to samý no, akorát v Benešově, ne tady. No ono to není jejich, není to jejich rajon, není to jejich teritorium... Oni taky potřebují... Jo takže jako říkám je to prostě z nouze, že voni potřebují žejo nákej... Trošku zákoutí, kde si tu drogu třeba jako aplikují, ale jinak to není, není...*

Tazatel: *Myslíte, že tady to nějak speciálně působí na lidi, že tady nedělají takovej brajgl, kterej by mohli dělat jinde?*

Pan Juříčka: *No je to fakt, čím víc je to upravenější, tak ty lidi se víc chovají slušně, než když tady je nějaký, co tady bylo dřív vlastně.. lavičky rozlámaný, pár laviček. Tady nic nebylo vlastně, když se to tak vezme. Tady byl ten asfalt, takovej ten socialistický, že tady kus, tamhle kus, tak různě.*

Paní Pokorná na toto téma uvedla, že před revitalizací tohoto vnitrobloku ho navštěvovali mnohem častěji než dnes mladiství do dvaceti let, kteří v něm dělali nepořádek. Na otázku, proč sem již podle ní tolik nechodí, doslova uvedla, že: „*Když je něco pěkného, tak do toho vagabundi nejdou.*“

Téma samotného smyslu budování vnitrobloků

V předchozích tématech jsme si popsali tento vnitroblok očima jeho návštěvníků, zaměřili jsme se na vztah, který k němu jeho uživatelé zaujímají a také na potencionální problémy, které se s ním dle některých respondentů pojí.

Nyní se přesuneme na poslední sledované téma v rozhovorech, a to zdali má budování vnitrobloků dle respondentů vlastně smysl a zdali by podle nich bylo dobré budovat vnitrobloky i v případě budoucích novostaveb a také proč si tak myslí.

Ukázalo se, že naprostá většina tázaných respondentů si myslí, že budovat vnitrobloky smysl má. Jedinou výjimkou byla paní Dlouhá a pan Juříčka, kteří na toto téma neměli žádný názor. Ostatní respondenti uvedli, že za hlavní výhody budování vnitrobloků, lze považovat jejich přístupnost a tedy i potencionální blízkost zeleně v nich. To, že mohou díky své uzavřenosti nabídnout klidné a bezpečné místo a také prostor k setkávání lidí z jejich okolí. Podle paní Novotné pak mohou dokonce

podporovat residenty žijící v bezprostředním okolí v budování vztahu a zodpovědnosti ke svému bydlišti.

Tazatel: *A třeba jakoby jaký význam to teda má? V čem je to třeba jiný, než třeba nějaký parky, co jsou mimo. Jestli prostě to, že když takhle je ten vnitroblok uprostřed těch budov, jestli to má nějaký význam pro lidi okolo, nebo pro lidi odjinud?*

Paní Janoušková: *Oni ty parky, jako že by se budovalo mnoho velkých parků mimo, mě se zdá, že se nebuduje. Nevím, možná, že jo jinde, ale připadá mi, že jich není moc a že využít ty vnitrobloky takhle, že je to příjemný, protože člověk tady má ty stromy a trávu a tak. Že ten kus přírody byt' není velkej, ale on je podstatnej pro to vnímání okolo sebe.*

Tazatel: *On je vlastně docela vlastně blízko pro člověka.*

Paní Janoušková: *No, no. Je úplně něco jinýho podívat se z okna a mít tam další dům a podívat se z okna a mít tam strom...*

Tazatel: *To je pravda. To působí na člověka úplně jinak.*

Paní Janoušková: *To ten kontakt je... Jinak to člověk vnímá. Nó a i jako prostor, protože kdo tady bydlí, žejo, já bydlím přeci jenom kousíček dál, ale kdo tady bydlí, tak se potkávají, takže se znaj víc, než tak že se jednou za tejdén potkaj, když náhodou jdeme ve stejnou dobu. Pardon... **(Respondentka odbíhá za dítětem)**. Takže je to pak i prostor, proto se potkávat a popovídat si. Protože se sousedama v domě, protože nemáme ten prostor, si jako téměř nepopovídáme.*

Tazatel: *Když vlastně kdybyste tam něco takového měla, tak...*

Paní Janoušková: *Kdyby jsme to tam měli, tak si myslím, že bysme se potkávali a byla by to příležitost k tomu si tak popovídat a setkat se jinak než na schodech a říct si dobrý den.*

Tazatel: *A teďka vlastně poslední otázka. Jestli vnitrobloky vlastně mají smysl. Jestli u novostaveb, jestli by se tam neměly dělat, nemusely dělat, je to jedno, nebo jestli to má nějaký smysl pro ty lidi co budou žít okolo... A třeba i ve vztahu k tomu, že třeba může být novostavba a hned vedle park mimo, nebo můžou udělat nějaký prostor mezi budovama uprostřed, ať už veřejně, nebo neveřejně. Tak jestli na to máte nějaký názor.*

Paní Krupičková: *Tak mě to přijde z estetickýho hlediska hezký, že mezi těmi domy je i nějaký prostor, ty lidi maj i nějaký soukromí, že prostě ten dům tady není hned další dům a nekoukaj si do oken a určitě si myslím, že to má vliv. Ten člověk má prostě nějaký ten osobní prostor, nějakou volnost. Může si někam jako vylízt, není hned na ulici... Musí hned jít na tramvaj, auta řešit... Mě to přijde taková příjemná relaxační zóna.*

Tazatel: *Hm, a třeba myslíte si, že takový tyhle vnitrobloky, že to má smysl právě, jestli...*

Pan Drobek: *Určitě.*

Tazatel: *A proč?*

Pan Drobek: *No, tak je to přirozenez, v těchle těch prostorách po Vinohradech i Žižkově jsou většinou spustlý nějaký dvorky. A když se to takhle otevře celý, no tak je to pro všechny kousek parku, bezpečnýho i pro děti a tak dále. Já si myslím, že to by se mělo jako budovat.*

Tazatel: *A úplně poslední otázka. Tak když se zamyslíte nad tím, jak tyto prostory vypadají a fungují, vlastně vnitrobloky, tak myslíte, že by se měly budovat i v budoucnosti?*

Paní Novotná: *Já myslím, že ano.*

Tazatel: *Ty novostavby je někdy maj, někdy nemaj a že jestli to má smysl, tehle ten prostor.*

Paní Novotná: *Já myslím, že by to mělo mít smysl, že by se tím posílil takovej jako, tak trošku stupeň odpovědnosti. Kdyby tam chodili ty lidi, když by to bylo, když bych já tady bydlela, když bylo moje dítě malý, no tak bych ho sem dávala a tím jako člověk si posiluje takovej ten vztah k tomu bydlišti, celému tomu okolí, i myslí ve smyslu nějaký povinnosti, žejo. Já bych se třeba nerozpakovala i dneska, kdyby mě řekli, abych sem šla poklidit něco. To prostě, jo já bych myslela, že by to mělo bejt a že by to mělo bejt od začátku, co se tam ty lidi stěhujou. Když potom už voni tam třeba pět let bydlej, děti si už navyknu někde jinde, že by měli teda...*

Tazatel: *To místo, který je jako jejich vlastně, ke kterému mají ten vztah...*

Paní Novotná: *Ano, ano, že by to měla být součást vybave... no vybavenost prostě. Protože zvlášť na těch sídlišťích jsou mladý lidi, žejo. Tady ty Vinohrady, ty maj starší obyvatelstvo většinou... nebo tydlety tradiční čtvrti. Ale mladý lidi s malinkejma dětma, který tam vyrůstaj...*

Pan Kratina a paní Juříčková navíc odpověděli, že pokud by měli bydlet v novostavbě a mohli si vybrat, zdali budou mít vlastní, ale veřejný, či poloveřejný vnitroblok uvnitř, nebo veřejný park hned vedle této novostavby, volili by spíše první možnost. Svou hypotetickou volbu zdůvodňovali podobně jako respondenti v případě otázky na samotný smysl vnitrobloků tím, že to je soukromější, intimnější a i bezpečnější prostor, kde se mohou jeho uživatelé navíc vzájemně znát.

Tazatel: *Ještě jednu otázku. Představte si situaci, že se staví nějaká novostavba a vy tam bydlíte a bylo by na vás, jestli postaví vám jako vedle park a budete to mít přímo vedle domu a budete tam mít i okna... a bude vedle a bude jako veřejnej prostor... nebo jako ta samá zelená plocha bude vlastně jakoby mezi těma budovama, vlastně uvnitř té novostavby, bude to vnitroblok... Tak jestli tam vnímáte nějaký rozdíl mezi tím parkem vedle a tím vnitroblokem. Jestli byste byl radši za jedno, nebo za druhý, nebo jestli vám je to jedno?*

Pan Kratina: *To mi bylo... asi by mi to bylo jedno, nebo kdybych si měl teda vybrat, jestli to dobře chápu buď ve vnitrobloku, nebo vedle?*

Tazatel: *Jo, Ano.*

Pan Kratina: *Tak asi ve vnitř no.*

Tazatel: *A proč?*

Pan Kratina: *Taky zase, jako že to je takový, za prvý trošku bych si řek, tak jako, tak trošku moje a jako, nebo by tam, že by tam byl přeci jenom omezenej ten přístup té veřejnosti, no. Jako soukromější, takový intimnější prostředí... v tom vnitrobloku.*

Tazatel: *Ted'ka už vlastně poslední otázka... Jestli mají vnitrobloky, budovat vnitrobloky, jestli to má smysl?*

Paní Juříčková: *Já si myslím, že určitě.*

Tazatel: *Proč myslíte?*

Paní Juříčková: *Já myslím, že ta dostupnost pro ty rodiče... Jak říkám, kdybych já bydlela, tak to je ideální, žejo... Tady člověk ho může pustit a koukat z okna, nebo to dítě si zakřičí, nebo tak... Já bych byla pro vždycky.*

Tazatel: *A třeba proti tomu, když se staví, když se postaví nová budova a může být nějaký park hned vedle té budovy, nebo tam nebude park, ale bude vnitroblok...*

Paní Juříčková: *Spíš vnitroblok.*

Tazatel: *A proč myslíte?*

Paní Juříčková: *No už jenom kvůli té jakoby ochraně, nebo mě to tak připadá jako, že ten člověk vlastně... Třeba ty lidi to nenapadne tam jít... Já nevím, třeba v Malešicích je postavenej blok jako vopravdu uzavřenej a ten vnitroblok je jenom většinou pro ty děti, co jsou z toho toho... Takže vlastně ty rodiče, už se i znaj ty děti a všechno. Že tam třeba nikdo jakoby cizí nevnikne, třeba si myslím... Nebo, že už ty lidi vědí vo sobě, takže vědí, že tam někdo jinej je... Tak si myslím, že to je výhoda velká no.*

7.4. Shrnutí výsledků případové studie

Cílem této případové studie bylo zjistit, zdali a jakým způsobem se k revitalizovaným vnitroblokům může změnit vztah jejich uživatelů, jak tento prostor v současnosti využívají a vnímají, jak jsou s ním spokojeni a jaký o něj mají zájem. Studie se při tom zaměřila, na jeden konkrétní vnitroblok spravovaný pražskou městskou částí a na jeho uživatele, tedy na takové lidi, kteří ho navštěvují a užívají, nikoli na ty, kteří tak z různých důvodů nečiní. Vnitroblok Radhošťská byl vybrán jako zástupce dobře provedené revitalizace, přičemž měl zastupovat veřejně přístupné vnitrobloky činžovních domů, které v sobě zahrnují všechny podstatné prvky funkčního prostoru.

Zaměření této studie následně odpovídaly i zvolené metody samotného výzkumu a i způsob jakým byly použity. Nejprve byla provedena série osobních nezáúčastněných pozorování v tomto vnitrobloku, které poukázaly na jeho specifika a také na uživatele, kteří ho navštěvují. Následně byly provedeny polostrukturované kvalitativní rozhovory se zástupci těchto uživatelů, přičemž v jejich průběhu bylo vycházeno z předem připraveného scénáře rozhovorů. Průnikem znalostí plynoucích z těchto dvou metod byla následně zjištěna celá řada skutečností.

Bylo vyzorováno, že vnitroblok Radhošťská lze členit hned na několik oddělených částí, ve kterých se zdržují a využívají je rozdílné skupiny návštěvníků. Lze se zde v jednu chvíli setkat s návštěvníky, venčícími své psy, rodiči s dětmi, s lidmi, kteří tímto místem pouze procházejí, aniž by se zde zastavili a také lidmi, kteří zde naopak tráví čas a odpočívají tu, ať už sami, nebo i ve více lidech, kteří se navzájem znají. Všechny skupiny pak při vykonávání těchto činností upřednostňují specifické části tohoto vnitrobloku, přičemž je nutné připomenout, že se jedná o členění, které získal až svou revitalizací. Toto členění také připomínali sami respondenti, které jsem se pokusil získat ze všech výše jmenovaných skupin. Právě to dle nich umožňuje, aby spolu mohly spokojeně koexistovat různé skupiny lidí a navzájem se při tom nerušily.

Dále se ukázalo, že vnitroblok Radhošťská představuje místo, které je pro respondenty specifické v celé řadě aspektů. Ty jsou dle nich dány jeho dispozicemi a právě jeho revitalizací, která v něm v minulosti proběhla. Předně je tento prostor

obklopen bloky budov, které ho vymezují vůči jeho okolí a dle respondentů tak nabízí určitou „oázu“ klidu uprostřed rušného městského okolí, do kterého nepronikne mnoho hluku z okolí a nemohou do něho ani automobily, které by mohly, jak respondenti uvedli, tento klid narušit. Oproti jeho podobě před revitalizací, ho obklopují také ploty se vstupy, které jsou na noc zavírány. Dle respondentů, tyto ploty vnitroblok nejenom ohraničují, ale dávají mu i řád. Podle nich právě fakt, že se uzavírá na noc, umožňuje, aby byl bezpečnější než před svou revitalizací, kdy žádná taková regulace vstupu neexistovala.

Respondenti uváděli, že v minulosti tento prostor nenabízel dostatek míst k sezení a ani nic, co by mohlo přilákat potencionální návštěvníky. Naopak podle nich nepůsobil příliš bezpečně a ani udržovaně a čistě. Lidé neměli potřebu ho navštěvovat kvůli jeho zanedbanému stavu a také společnosti, která se v něm někdy scházela. Bylo to podle nich místo, kde trávili čas narkomani a alkoholici a které navštěvovali pouze starší děti a mladiství, většinou bez doprovodu svých rodičů, nebo majitelé psů, kteří zde venčili své čtyřnohé společníky. Na otázku, proč se zde v současnosti neschází již tolik narkomanů a alkoholiků jako dříve, pak respondenti odpovídali, že to je větším pořádkem, uzavíráním na noc a že to již především není místo, které by tyto lidi účelně vyhledávali. Dvě respondentky dokonce v tomto kontextu použily přirovnání, odkazující na teorii *Broken windows*. První doslova uvedla, že: „*když je něco pěkného, tak do toho vagabundi nejdou.*“ Druhá pak vysvětlovala, že: „*no to máte takhle. Kuřák vajgla nevodhodí, když je ulice uklizená, když není uklizená, tak ho odhodí.*“

Revitalizace tohoto prostoru změnila také to, jak ho jeho uživatelé v současnosti vnímají. Respondenti uváděli, že vnitroblok Radhošťská ve své současné podobě nabízí určitou alternativu k vzdálenějším parkům a místům, určeným k rekreaci. Tato alternativa je pak dle nich podstatná především pro lidi méně mobilní, kteří se nemohou snadno dostat někam dále, jako jsou starší lidé a rodiče s nejmenšími dětmi. Jak sami potvrdili dvě starší ženy, které se sem chodí pravidelně relaxovat, je to místo, které mají velmi blízko svému domovu, kde mohou být v zeleni a mohou se třeba i jen dívat na lidi okolo sebe a pozorovat co dělají.

Avšak nejenom pro méně mobilní návštěvníky má tento vnitroblok význam. Respondenti uváděli, že se jedná o klidné a bezpečné místo, kde mohou v klidu

relaxovat, hrát si se svými dětmi, venčit psy, nebo i jen tudy procházet a být alespoň na chvíli v zeleni. Vzhledem k lépe vybaveným, větším a otevřeným místům určeným k rekreaci, pak podle nich není tento vnitroblok zcela ideální, ale to pro své návštěvníky vynahrazuje tím, že je nejbližší. Je dle nich navštěvován především lidmi ze svého okolí a má proto především lokální význam. Respondenti uváděli, že v tomto vnitrobloku vídávají stále stejné tváře lidí, kteří sem chodí z podobných důvodů, jako oni sami. A právě proto, že se takto spolu neosobně a někdy i osobně znají, tak na ně tento vnitroblok působí domáctěji, než jiná místa.

Bezprostřední blízkost budov okolo pak působí na jeho uživatele zajímavým způsobem, kdy jak respondenti uvedli, na jednu stranu vytváří intimní prostředí a na druhou tuto intimitu může zase brát, jelikož v okolních blocích budov žijí lidé, kteří je mohou případně pozorovat. Tato možnost však na respondenty, jak sami uváděli, příliš nepůsobí a podle některých může být i prospěšná, jelikož je tak tento prostor vlastně neustále pod potencionálním dozorem.

Dle respondentů navíc tento vnitroblok vytváří vhodné klima k navazování sociálních kontaktů. Lidé z jeho okolí se zde pravidelně setkávají, a pokud o to stojí, mohou spolu i komunikovat. Čehož, jak naznačila vlastní zkušenost některých respondentů, také využívají. Jako důvod, proč se zde lidé z okolí mohou scházet, uvedla většina respondentů, že je to pro ně především jeho blízkostí a podobou. Ukázalo se, že právě existence, takového blízkého místa, které lidé přijímají a využívají je pro ně důležitá. Jak uvedla jedna respondentka, pokud by takovéto místo nebylo, nemuseli by se tito lidé jinde vůbec setkávat a komunikovat spolu. Vzhledem k faktu, že dříve takto tento vnitroblok vůbec nefungoval, vyvstává znovu důležitost jeho zdařilé revitalizace, která to svým zaměřením na funkčnost tohoto prostoru umožnila.

V souvislosti s otázkou na samotný smysl budování vnitrobloků, naprostá většina tázaných respondentů odpověděla, že budovat vnitrobloky smysl má. Uváděli, že za hlavní výhody budování vnitrobloků, lze považovat jejich přístupnost pro lidi žijící v jejich okolí a tedy i přístupnost zeleně v nich. Připomínali, že mohou díky své uzavřenosti nabídnout klidné a bezpečné místo a také prostor k setkávání lidí z jeho okolí. Dle jedné respondentky pak mohou dokonce podporovat residenty žijící v jeho bezprostředním okolí v budování vztahu a zodpovědnosti ke svému bydlišti.

8. Závěr

V této práci jsem si kladl za cíl hlouběji uchopit problematiku vnitrobloků činžovních domů a pochopit jejich funkci jakožto specifického typu prostoru ve městě se zaměřením na jeho minulost, současnost, ale i budoucnost. Při tomto snažení jsem vycházel z předpokladu, že sociologické zkoumání městského prostředí může díky svým teoretickým a metodologickým znalostem přinášet cennou pomoc v pochopení městského prostředí a jeho uživatelů.

Při svém bádání jsem se zaměřil na vnitrobloky činžovních domů v Praze a cítil jsem proto potřebu nejprve seznámit čtenáře této práce s jejich stručnou historií a okolnostmi jejich výstavby, které jak jsme si následně ukázali, byly především urbanisticko-sociálního charakteru. Následně jsme z celé řady citovaných prací zjistili, že na podobu činžovních domů navázala i kvalita zpracování jejich vnitrobloků, která nebyla příliš vysoká a za celé období jejich výstavby se příliš nezměnila. Vnitrobloky činžovních domů tak zůstávaly velmi často ve špatném stavu a neefektivně využívány až do současnosti, jak jsme si také ukázali v pražském prostředí na výsledcích studií E. Sojkové a J. Sedláka.

Na základě prací J. Jacobs, K. Schmeidlera, J. Gehla a závěrů organizace Project for public spaces (PPS) jsme následně došli ke komplexnímu vymezení funkčního prostoru ve městě, tedy prostoru, který efektivně funguje a slouží lidem. Na základě výzkumu M. Luxe jsme následně zjistili, že čeští občané považují zeleň a obecně kvalitu okolí svého bydliště za velmi důležitou a má i z tohoto důvodu smysl funkční prostory ve městě budovat. Dále jsme se zaměřili na jednu z metod vytváření funkčního prostoru, tedy revitalizaci městského prostředí a na základě již dříve vyložených poznatků jsme vytvořili komplexní definici revitalizace vnitrobloků činžovních domů, tak aby se mohly stát funkčními a podporovat nejrůznější lidské aktivity a sociální interakce.

Ve druhé části této práce jsem následně navázal na již popsaná fakta o vnitroblocích a s pomocí případové studie jednoho konkrétního již revitalizovaného vnitrobloku jsem se hlouběji zabýval vztahem, který k nim jejich uživatelé mohou zaujímat po již provedené revitalizaci.

Z výsledků případové studie následně vyplynulo, že revitalizované vnitrobloky mohou nabídnout skromnou, i když potencionálně velmi cennou alternativu k vzdálenějším parkům a místům, určeným k rekreaci. Mají proto především lokální význam, kdy mohou sloužit v rušných částech měst jako jakési oázy klidu, kde se mohou setkávat lidé, žijící v jejich bezprostředním okolí. I menší množství zeleně a velikost tohoto prostoru pak může mít velký význam nejen pro méně mobilní jedince, jako jsou senioři, rodiče s nejmenšími dětmi, ale i nemocní lidé, kteří se nemohou, nebo nechtějí vydat někam dál od domova. Bylo také zjištěno, že revitalizace vnitrobloků činžovních domů mohou pozitivně změnit vztah, který k nim jejich uživatelé zaujímají a přilákat nové návštěvníky, kteří ho dříve nevyužívali. Rovněž mohou napomáhat obyvatelům z jejich okolí v sociálních interakcích a dokonce i v budování a udržování funkčních komunit, které by se v nich mohly scházet. Vnitrobloky činžovních domů také mohou díky své menší velikosti a lokálnímu významu působit na jejich uživatele určitým „domáctějším“ dojmem. Ten jak naznačili respondenti, vzniká tím, že do nich jejich uživatelé chodí z podobných, nebo i stejných důvodů, jako ostatní a vídávají se zde navíc stále se stejnými lidmi, kteří se vzájemně ať už neosobně, nebo i osobně znají.

Je však třeba mít na paměti, že samotným kvalitativním výzkumem nelze výše zmíněné poznatky o prostoru vnitrobloků dokázat a jedná se proto o pouhé názory a pohledy, těch málo respondentů, se kterými jsem mohl uskutečnit rozhovor. K ověření touto prací objevených poznatků, či již hypotéz bych proto volil kvantitativní výzkum, který by se zaměřil na vnímání tohoto typu prostoru na větším vzorku jeho uživatelů a umožnil lépe popsat případné rozdíly mezi těmi, kteří ho znali před jeho revitalizací a těch, kteří pouze po ní. Další zajímavou možností by také mohl být výzkum residentů, žijících v bezprostředním okolí vnitrobloků, kteří tento prostor z určitých důvodů sami nenavštěvují, případně se zaměřit na vnitrobloky dalších druhů zástavby.

Vnitrobloky činžovních domů, jak jsou pojímány v této práci, představují specifický typ městského prostoru, zahrnující v sobě urbanistické i sociální aspekty. Poznáním a pochopením prostoru vnitrobloků v souvislosti s jeho uživateli může sociologie nejen napomoci urbanistům, ale také dojít k lepšímu pochopení člověka žijícího ve městě, jako takového. Činžovní domy představují v současné Praze svou plochou nezanedbatelné oblasti a jejich vnitrobloky by se proto neměly podceňovat a unikat zájmu výzkumníků a především lidí, kteří v jejich blízkosti sami žijí.

Použitá Literatura

- Bailey, J.: *Some Meanings of 'the Private' in Sociological Thought*, Belmont: Sociology, vol. 34 no. 3, August 2000.
- Beran L., Valchářová V.: *Industriál Prahy 3 (Průmyslová architektura a technické stavby)*, Praha: Výzkumné centrum průmyslového dědictví, 2009.
- Burianová A.: *Veřejný prostor ve městě. Sociální aspekty a návrhy pro funkční městské plánování na příkladu Prahy*: diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta filosofická, 2011, Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Duffková CSc.
- Centrum pro podporu občanů - Arnika: *Námítky zástupce veřejnosti ke konceptu Územního plánu hlavního města Prahy* [online] 2009 [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z: <http://arnika.org/soubory/dokumenty/mesta/uzemni-plan/hromadne_pripominky/CEPO_09-12_Koncept-namitky.pdf>.
- Čejková, P.: *Dostupnost zeleně v Evropských městech*: bakalářská práce, Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2011, Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Martin Čihař, CSc.
- Ekologický právní servis: *Veřejná prostranství*, Praha: EPS Praha [online] 2011 [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z: <<http://www.eps.cz/poradna/kategorie/ostatni/rada/verejna-prostranstvi>>.
- Halík P., Kratochvíl P., Nový O.: *Architektura a město*, Praha: Academia, 1996.
- Harcourt B. E., Ludwig J.: *Broken Windows: New Evidence from New York City and a Five-City Social Experiment*, Chicago: University of Chicago Law Review, Vol. 73, 2006 [online] [cit. 8. 9. 2012] Dostupné z: <http://home.uchicago.edu/~ludwigj/papers/Broken_windows_2006.pdf>.
- Harcourt B. E.: *Reflecting on the Subject: A Critique of the Social Influence Conception of Deterrence, the Broken Windows Theory, and Order-Maintenance Policing New York Style*, Ann Arbor: Michigan Law Review, Vol. 97, No. 2, November 1998.
- Hendl J.: *Kvalitativní výzkum – Základní metody a aplikace*, Praha: Portál, 2005.

- Horská P., Maur E., Musil J.: *Zrod velkoměsta*, Praha - Litomyšl: Paseka, 2002.
- Horský, J.: *Rozhovor s Ivo Obersteinem o asanaci Žižkova - Praha vlastně do těch panelákových sídlišť vybuchla*, Brno: Archiweb [online] 2009 [cit. 21. 6. 2012]
Dostupné z: <<http://archiweb.cz/salon.php?action=show&id=7977&type=11>>.
- Hrůza J., Zajíc J.: *Vývoj urbanismu - 2. díl*, Praha: Nakladatelství ČVUT, 2007.
- Hrůza J., Zajíc J.: *Vývoj urbanismu - 2. díl*, Praha: Nakladatelství ČVUT, 2007.
- Hrůza J.: *Slovník soudobého urbanismu*, Praha: Odeon, 1977.
- Jacobs J.: *Smrt a život amerických velkoměst*, Praha: Odeon, 1975.
- Janák, P.: *Sto let obytného domu nájemného v Praze*, Praha: Knihovna Styly, 1933.
- Katrňák T.: *Odsouzení k manuální práci – Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2004.
- Kohout J., Vančura J.: *Praha 19. a 20. Století (Technické proměny)*, Praha: SNTL, 1986.
- Kolektiv autorů: *Malý sociologický slovník*, Praha: Svoboda, 1970.
- Kolektiv autorů: *Slovník cizích slov*, Praha: Encyklopedický dům, 1996.
- Kolektiv autorů: *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996.
- Kostecký T., Patočková V., Illner M.: *Problémové rezidentní čtvrti a politiky k jejich regeneraci*, Praha: Sociologicky časopis, Vol. 48, No. 1, 2012.
- Lisková, J.: *Nájemný dům v současné výstavbě Velké Prahy*, Praha: Architekt SIA, 1935.
- Lux M.: *O spokojenosti českých občanů s užívaným bydlením*, Praha: Sociologicky časopis, Vol. 41, No. 2, 2005.
- Marek O. a kol.: *Občané a veřejná prostranství: Příklady zapojení veřejnosti do plánování veřejných prostranství*, Přerov: Centrum pro komunitní práci [online] 2005 [cit. 21. 6. 2012]. Dostupné z: <http://www.cpkp.cz/files/file/stc/dokumenty/obcane_a_verejna_prostranstvi.pdf>.
- Musil J.: *Sociologie soudobého města*, Praha: Svoboda, 1967.

- Nissen S.: *Urban Transformation From Public and Private Space to Spaces of Hybrid Character*, Praha: Czech Sociological Review, Vol. 44, No. 6, 2008.
- Oficiální internetové stránky Agentury GAIA: *Znáte svůj prostor?* [online] 2002 [cit. 24. 11. 2012] Dostupné z: <<http://gaia.ecn.cz/projekty/proj3.html>>.
- Oficiální internetové stránky MČ Praha 2: *Aktualizace programu regenerace MPR a MPZ městské části Praha 2* [online] 2012 [cit. 14. 7. 2012] Dostupné z: <http://www.praha2.cz/18280_Aktualizace-programu-regenerace-MPR-a-MPZ-mestske-casti-Praha-2-2011>.
- Petrusek M.: *Teorie a metoda v moderní sociologii*, Praha: Karolinum, 1993.
- Power A., Ploger J., Winkler A.: *Transforming Cities Across Europe, An interim report on problems and progress*, London: Centre for Analysis of Social Exclusion [online] 2008 [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z: <<http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cr/CASEREport49.pdf>>.
- Project for public spaces: *What Makes a Successful Place?* [online] [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z: <<http://www.pps.org/articles/grplacefeat/>>.
- Roberts P., Sykes H.: *Urban Regeneration*, London: Sage Publications, 2000.
- Sampson R. J., Raudenbush S. W.: *Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods*, Chicago: American Journal of Sociology, Vol. 105, No. 3, November 1999 [online] [cit. 8. 9. 2012] Dostupné z: <http://www.wjh.harvard.edu/soc/faculty/sampson/articles/1999_AJS_Raudenbush.pdf>.
- Sedlák J.: *Urbanistické studie s regulačními prvky se zaměřením na klasifikaci veřejných prostorů pro území MČ Praha 2*, Praha: Ing. arch. Jan Sedlák projekční atelier, 2002.
- Schmeidler K.: *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*, Brno: PC-DIR, 1997.
- Sojková E., Hrubá T.: *Výzkum možností obnovy zeleně v urbanizovaném prostoru*, Průhonice: Výzkumný ústav Silva taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2004.

Sojková E., Kiesenbauer Z.: *Metodika regenerace obytného vnitrobloku*, Průhonice: Výzkumný ústav Silva taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2008.

Stake R. E.: *The Art of Case Study Research*, Thousand Oaks: Sage Publications, 1995.

Staňková J., Štursa J., Voděra S.: *Pražská architektura (Významné stavby jedenácti století)*, Praha: s.n., 1991.

Šilhánková, V.: *Veřejné prostory našich měst*, Praha: Veřejná správa, červen 2008, číslo 6 [online] 2008 [cit. 19. 6. 2012] Dostupné z:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2003/0006/pril_3.html>.

Štencl V., Souček V., Šonský D.: *Architektonické úpravy veřejných prostranství*, Praha: SNTL, 1983.

Vesselinov E.: *Members Only: Gated Communities and Residential Segregation in the Metropolitan United States*, Wayne: Sociological Forum, Vol. 23, Issue 3, September 2008.

Volek, M.: *Veřejná prostranství: od agory k hybridním místům*: diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2009, Vedoucí diplomové práce: Prof. PhDr. Jiří Kabele, PhD.

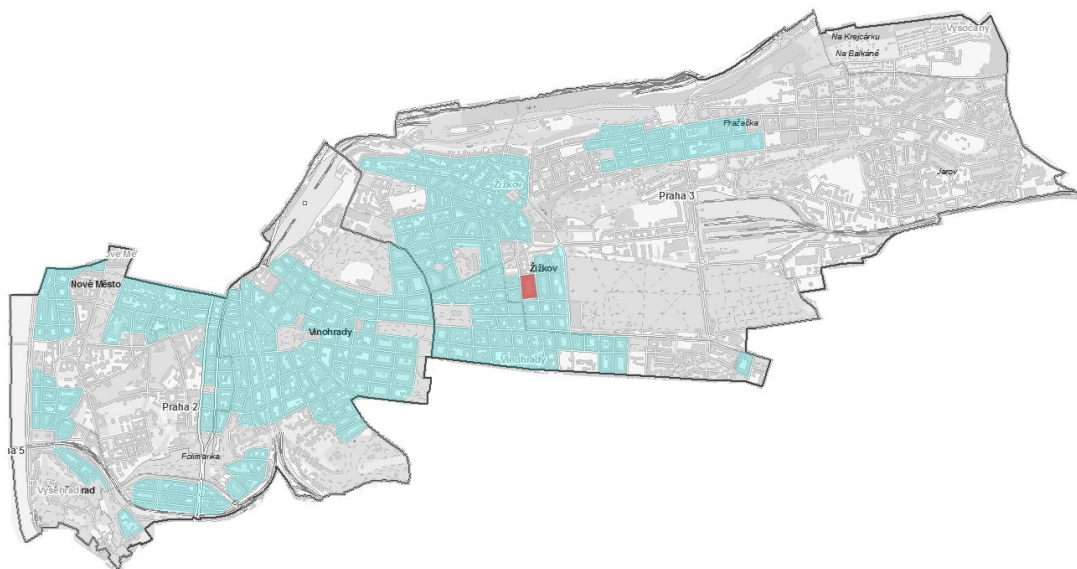
Wilson J., Kelling G.: *Broken windows: The police and neighborhood safety*, Boston: The Atlantic Monthly, march 1982 [online] [cit. 21. 6. 2012] Dostupné z: <http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf>.

Zahradničková K., Grimm R.: *Revitalizace vnitrobloků Brno* [online] 2011 [cit. 21. 6. 2012]. Dostupné z: <[http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/magistrat_mesta_brna/OU PR/UPP/Revitalizace_vnitrobloku/Revitalizace_vnitrobloku_obecne_principy.pdf](http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/magistrat_mesta_brna/OU_PR/UPP/Revitalizace_vnitrobloku/Revitalizace_vnitrobloku_obecne_principy.pdf)>.

Zákon č. 128/2000 o obcích (obecní zřízení), paragraf § 34 [cit. 21. 6. 2012].

Přílohy

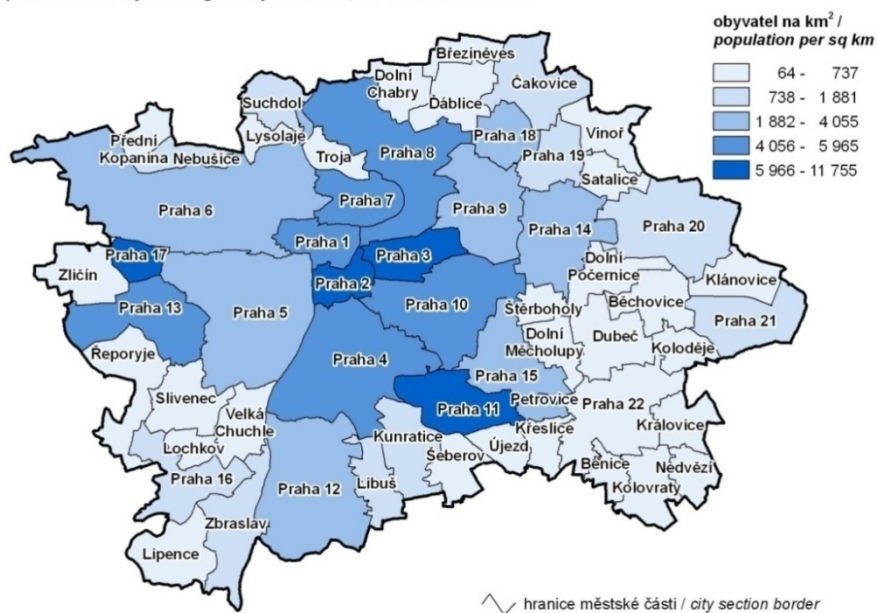
Příloha č. 1 – Zástavba činžovními domy na Praze 2 a 3 spolu s vyznačeným vnitroblokiem Radhošťská z případové studie

Zdroj: mapový podklad, který jsem dále upravil: Geoportál hl. m. Prahy [online] 2012 [cit. 22. 8. 2012] Dostupné z: <<http://mpp.praha.eu/majetek/default.aspx>>.

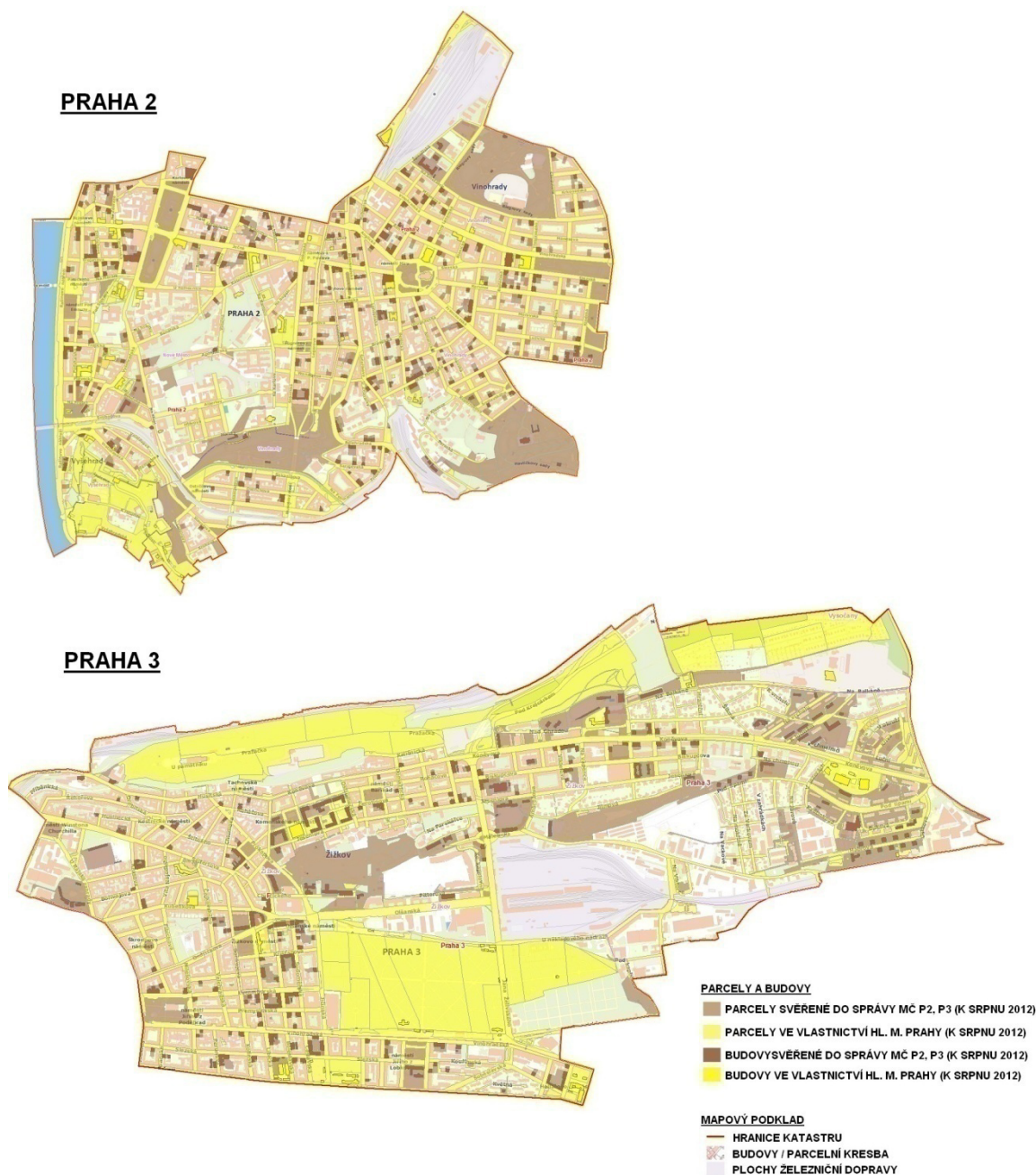
Příloha č. 2

1. Hustota zalidnění v městských částech hl. m. Prahy k 31. 12. 2010 Population density in Prague city sections, 31 December 2010

Převzato z: NUMERI PRAGENSES 2011 - Statistická ročenka hl.m. Prahy 2011, Praha: Český statistický úřad [online] 2012 [cit. 21. 6. 2012] Dostupné z: <[http://notes3.czso.cz/csu/2011ediciplan.nsf/t/60003C3842/\\$File/101111m01.jpg](http://notes3.czso.cz/csu/2011ediciplan.nsf/t/60003C3842/$File/101111m01.jpg)>.

Příloha č. 3 – Klasifikace nemovitostí dle právního vztahu na území městských částí Praha 2 a 3

Zdroj: mapový podklad, který jsem dále upravil: Geoportál hl. m. Prahy [online] 2012 [cit. 22. 8. 2012] Dostupné z: <<http://mpp.praha.eu/majetek/default.aspx>>.

Příloha č. 4 - Scénář kvalitativních rozhovorů

Spokojenost

- Jste s tím, jak to tu vypadá spokojený? – **proč?**
 - X Jak jste byl s tímto prostorem spokojený před revitalizací?
- Co konkrétně se Vám tady líbí/líbilo? – **proč?**
- Využíváte tento prostor často? – **proč?** Jak často? – **Proč?**
 - X A jak dříve, odkdy ho využíváte?
 - Využíváte ho častěji než dřív? – **Proč?**
- Co zde nejčastěji děláte? Jakým aktivitám se zde věnujete?
 - X A jakým aktivitám dříve?
- Kdyby bylo jen na vás v rozhodování, jak by to tady mělo být upraveno, co byste tu udělal jinak? – **Proč?**
- Máte o tento vnitroblok větší zájem než dříve? – **Proč?**
- Máte k tomuto místu nějaký osobní vztah? Změnil se po revitalizaci? – **Proč?**
- Stará se tu někdo o tento vnitroblok?
 - A co lidé co tu žijí? – **Proč?**
- X A dříve se ne/starali?

Informace o respondentovi

- Pohlaví
- Věk
- Bydlíte poblíž? Nebo dokonce v okolních budovách? Kde? Jak dlouho?

Otevřenost prostoru, bezpečnost, problémy

- Vnímáte tento prostor jako otevřený všem, že patří všem podobně jako třeba ulice, nebo náměstí, nebo patří spíše lidem, kteří tu žijí? – **Proč?**
 - Chtěl byste, aby byl tento vnitroblok veřejnosti úplně uzavřený? – **Proč?**
 - o Jak? Jen plotem, nebo třeba i zdí, aby sem nebylo vidět?
- X A dříve, byl spíše otevřený lidem, kteří kolem něho bydleli, nebo všem? – **Proč?**
- Cítíte se tu v soukromí? – **Proč?** (*pocit být pozorován*)
- Myslíte si, že je tu bezpečno – **Proč?**
 - Vy sám se tu cítíte bezpečně? – **Proč?**
 - Setkal jste se tu s nějakými problémy? (vandalové, narkomani...)
 - Co by se muselo změnit aby jste se cítil bezpečně?

X A dříve, byly tu nějaké problémy – **Proč?**

- Neruší vás hluk z vnitrobloku? (**otázka pro residenty**)
 - Jste za to rád/ není vám líto, že ne/máte okna směřovaná do vnitrobloku? A dříve?

X A dříve vás nerušil hluk z vnitrobloku?

Další uživatelé

- Znáte někoho dalšího, kdo tento vnitroblok využívá? (soused, kamarád)
 - Využíval ho i dříve, jen dnes, nebo pouze dříve a dnes již ne? – **Proč myslíte?**
- Scházejí se tu někdy skupinky lidí, kteří se znají? (více než dva lidé) Nebo pouze jednotlivci (páry, rodiny)?
 - Co tu dělají?

X A dříve se tu scházeli?

- Využívají toto místo i lidé odjinud? A dříve? Myslíte, že více, nebo méně?
 - Jak je vnímáte? Vnímáte je, že sem nepatří, nebo vám je jedno že tu nežijí? (**otázka pro residenty**) – **Proč?**

X navštěvovali to tu i dříve? Vadilo vám to tenkrát? – **Proč?**

- Jak vnímáte lidi, kteří tu žijí a jak oni vás? Myslíte si, že jim vadí, že toto místo navštěvujete a nejste odsud? (**otázka pro návštěvníky**) – **Proč?**

X Vadilo jim to dříve? – **Proč?**

Další místa

- Navštěvujete i jiné vnitrobloky než tento?
 - Co je to za místa? Jak jsou daleko?
 - o Cítíte se tam jinak než tady? – **Jak a Proč?**
- A další místa, kde se dá rekreovat?
 - Co to je za místa? (parky, ulice, náměstí) Jak jsou daleko?
 - o Cítíte se tam jinak než tady? – **Jak a Proč?**
 - o Jak vnímáte lidi, kteří tam s vámi jsou? Je v tom nějaký rozdíl od situace, kdy sdílíte prostor s dalšími lidmi v tomto vnitrobloku?
- Navštěvujete častěji tento vnitroblok, nebo jmenovaná další místa? – **Proč?**
 - Kde se vám líbí více? – **Proč?**

X Dříve jste tato místa navštěvoval častěji než dnes? A jak byste je porovnal s předešlým stavem tohoto vnitrobloku?

- Když se zamýšlíte nad tím, jak tyto prostory vypadají a fungují, myslíte si, že by se měly vnitrobloky domů budovat i v současnosti? – **Proč?**

Příloha č. 5. – Fotodokumentace vnitrobloku Radhošťská

Podoba vnitrobloku před revitalizací – rok 1999 až 2000

Zdroj: fotodokumentace ing. Evy Sojkové k Výzkumu možností obnovy zeleně v urbanizovaném prostoru.

Zdroj: fotodokumentace agentury GAIA k projektu *Znáte svůj prostor?*

Současná podoba vnitrobloku – rok 2012

Zdroj: fotodokumentace z osobního pozorování v daném prostoru.

Zdroj: fotodokumentace z osobního pozorování v daném prostoru.